

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Кафедра парламентаризму
Наукова школа вітчизняного парламентаризму
ГО «Академія парламентаризму»

КОНСТИТУЦІЯ І ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

МАТЕРІАЛИ
У КОНГРЕСУ ПАРЛАМЕНТАРИСТІВ
до Дня Конституції України

26 червня 2024 року

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської

КИЇВ
2024

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 17 від 28 червня 2024 р.)

Конституція і парламент України в умовах воєнного стану : матеріали V Конгресу парламентаристів до Дня Конституції України (Київ, 26 черв. 2024 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024. 128 с.

У виданні представлено тези доповідей учасників V Конгресу парламентаристів «Конституція і парламент України в умовах воєнного стану», у яких висвітлено особливості організації та здійснення публічної влади в умовах правового режиму воєнного стану: місія Конституції України; організаційно-правова діяльність Верховної Ради України; дипломатія та міжпарламентські зв'язки Верховної Ради України; вітчизняне громадянське суспільство в умовах суспільно-політичних трансформацій.

Розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, студентів, аспірантів і докторантів, практиків та інших заінтересованих осіб.

УДК 342.4/.5:342.78](477)(06)

Матеріали V Конгресу парламентаристів друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	5
ВСТУПНІ СЛОВА	
Лариса КОМАХА	7
Валентина ГОШОВСЬКА	8
ВИСТУПИ	10
Ілона АРАТОВСЬКА ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ЇХНЯ ВЗАЄМОДІЯ У ВИЗНАЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	11
Олексій БАЛАГУРА КОНСТИТУЦІЯ – СТАБІЛІЗУЮЧА ОСНОВА, ПАРЛАМЕНТ – ГНУЧКИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ	13
Алла BASALAYEVA THE RIGHT OF THE STATE TO DENY ACCESS TO PUBLIC SERVICE POSITIONS TO PERSONS WHO COULD THREATEN THE DEMOCRATIC SYSTEM AND/OR PROVED UNWORTHY TO SERVE SOCIETY	15
Олександр БАТАГІН ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УПРАВЛІННІ ТРАНСПОРТНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ У КРАЇНАХ ЄС	17
Віталій БЕЗГІН ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПОЛІТИКИ ЗГУРТОВАНOSTІ	19
Дмитро БОГДАН МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА КОДИФІКАЦІЇ НОРМ ДЕПУТАТСЬКОЇ ЕТИКИ	21
Валерія БОГДАНОВА МІЖПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	23
Кирило БОДЮЛ МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	27
Світлана ВЛАСЕНКО ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ	29
Валентина ГОШОВСЬКА КОНСТИТУЦІЯ І ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЄДНІСТЬ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ	32
Лілія ГРИГОРОВИЧ КОНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ – НАРІЖНИЙ КАМІНЬ НАШОЇ ДЕРЖАВНОЇ СТІЙКОСТІ І ПЕРЕМОГИ	36
Федір ГУБЕНКОВ ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	38
Світлана ГУБЕНКОВА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	41
Лідія ДАНИЛЕНКО, Андрій ГАЧКОВ КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОБЛЕМИ	43
Анастасія ДЖАМ ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	45
Володимир ДЗЕГА, Олександр ЛЕВЧЕНКО КОНСТИТУЦІЙНІ ВИМІРИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ Ї РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	47
Єлизавета ДОБРИКОВА ВІТЧИЗНЯНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ	50
Олена ДРАГАН ПРАВОВІ ОСНОВИ ОХОРОНИ ОСОБИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ	52
Ірина ДУДКО ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ ЄВРОПАРЛАМЕНТУ: АСПЕКТ ПІДТРИМКИ ДЕМОКРАТІЇ І КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЗА КОРДОНОМ	56
Анастасія ЖАЛУБАК ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	59
Дар'я ЗОНТОВА ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ЮРИДИЧНИХ СТРУКТУР ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ДОВІРИ НАРОДУ ДО ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ	61
Сергій ІВАНОВ ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	63
Руслан КАГАНЕЦЬ ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТАРІВ	65

Юрій КІСЕЛЬ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ VS ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ	67
Оксана КОГУТ ДІЯЛЬНІСТЬ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	69
Тетяна КОРНЯКОВА ПРАВО НАРОДУ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ ПРАВОВИЙ БАЗИС КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ.....	71
Наталія КОРЧАК ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: ОГЛЯД ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ	73
Ольга КРАВЧУК МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ.....	76
Марина ЛАВРЕНЧУК РОЛЬ КОНСТИТУЦІЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ	78
Катерина ЛОТОЦЬКА АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ВСІХ РІВНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ.....	81
Людмила ЛУКІНА ПАРЛАМЕНТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛЮЧНА РОЛЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ОРГАНУ	84
Надія МАКСІМЕНЦЕВА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	86
Юлія МАРТИНЕНКО ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКЕ ЛІДЕРСТВО ТА ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ.....	89
Тарас МЕЛЬНИЧУК ВИКЛИКИ ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	91
Анастасія МЕРНИК ВПЛИВ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ НА РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	93
Zarema MURGUSTOVA THE RIGHT TO COMPASSIONATE CARE	96
Олена МУСІЄНКО ПОСИЛЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ	98
Кирилл НЕСТЕРЕНКО ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	100
Сергій НІКІТІН СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТУ ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ	102
Юлія ОСАДЧА СУЧАСНІ ВИМОГИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО ПОВЕДІНКИ ДЕПУТАТІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	104
Дмитро ПІРКЛ УКРАЇНА ТА СХІДНОАЗІЙСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ.	106
Катерина ПОГРЕБНЯК СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	110
Вячеслав РУБЛЬОВ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	112
Андрій РУДНІЦЬКИЙ ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ КАТЕГОРІЇ «ДОВІРА ДО ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ»	114
Ольга СКОБЕЛЬСЬКА МОДЕЛЬ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТУ	116
Олена ТАРАНЕНКО МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ	119
Євген ФЕДІН ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ОСНОВНІ ЗАСАДИ	122
Сергій ШЕПЕТЬКО НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД ІЗ ВИБОРЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	125
Олена ШПИЛЬОВА ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ОПОЗИЦІЇ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	127

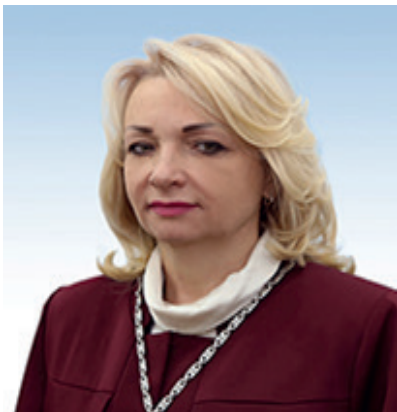
ВІТАЛЬНІ СЛОВА

Ганна **ТОЛСТАНОВА**, проректор з наукової роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор біологічних наук, професор

Юрій **КІСЄЛЬ**, народний депутат України IX скликання, Голова Комітету з питань транспорту та інфраструктури, член ГО «Академія парламентаризму», доктор філософії з політології

Галина **ЮРОВСЬКА**, суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

Святослав **ЮРАШ**, народний депутат України IX скликання, Голова підкомітету з питань зв'язків і захисту прав та інтересів українців за кордоном Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва

Ірина **ГРИЦАЙ**, заступник голови Дніпропетровської обласної військової адміністрації, доктор юридичних наук, професор

Тарас **МЕЛЬНИЧУК**, постійний представник Кабінету Міністрів України у Верховній Раді України, керівник Секретаріату депутатської фракції «Слуга народу» у Верховній Раді України, доктор філософії з публічного управління та адміністрування

ВСТУПНІ СЛОВА

Лариса **КОМАХА**, директор ННІ публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка, доктор філософських наук, професор

Щиро вітаю Вас із початком роботи V Конгресу парламентаристів на тему «Конституція і парламент України в умовах воєнного стану», присвяченого знаменній події – Дню Конституції України!

Сьогодні, як ніколи, ми розуміємо важливість Основного Закону України, який є своєрідним підсумком важкого, але славетного шляху, який пройшов український народ.

28 червня 1996 року ми отримали Конституцію України, яка є не просто документом, що має найвищу юридичну силу, а й став основою української державності, своєрідним актом легітимізації її незалежності, унітарності та соборності, інституційною матрицею публічного управління, а сьогодні – визначальним чинником державотворення та перемоги над ворогом. Адже зараз ми мусимо відстоювати ці основоположні принципи на полі бою у війні з росією. І ми обов'язково перемаємо, адже наші воїни захищають цінності й чесноти, які є сутністю всього українського народу та які знайшли своє втілення в Основному Законі України.

Вагому роль у питаннях модернізації Конституції України та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України відіграють парламентаристи. Це не лише прихильники парламентаризму як особливої системи публічного управління, в якій цінують вищий законодавчий орган та Основний Закон держави, а й ті, хто створює умови для системного переконання і навчання суспільства та влади щодо відповідності їх діяльності Конституції України, не допускаючи спроб змінювати її на вимогу країни-агресора чи зважаючи поточну політичну кон'юнктуру.

Вважаю за необхідне подякувати організаторам заходу – Навчально-науковому інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка та громадській організації «Академія парламентаризму», які ініціювали обговорення актуальних проблем модернізації Конституції України та Верховної Ради України в умовах воєнного стану.

Переконана, що рекомендації, розроблені за результатами роботи V Конгресу парламентаристів, обов'язково будуть використані відповідними органами в роботі над удосконаленням Основного Закону України та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України, приведення їх у відповідність із сучасними глобальними викликами, що постали перед нашою країною.

Бажаю учасникам Конгресу наснаги, невичерпної енергії, оптимізму та нових науково-практичних звершень в ім'я процвітання України!

Слава Україні!

Валентина ГОШОВСЬКА, завідувач кафедри парламентаризму ННІ публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка, керівник Наукової школи вітчизняного парламентаризму, президент ГО «Академія парламентаризму», народний депутат України II–III скликань, доктор політичних наук, професор, DrHb, PrHb

Дозвольте напередодні Дня Конституції України, який уся країна буде відзначати 28 червня, висловити впевненість, що більшість із нас глибоко усвідомлює важливість Основного Закону країни, який практично формує правила взаємодії між владою і народом – сувереном Української держави.

Творці Конституції України, без сумніву, добре знали про договори та постановлення прав і вольностей Війська Запорозького (цитую дослівно), договір, що був укладений у квітні 1710 року в м. Бендери між новообраним Гетьманом Пилипом Орликом, козацькою старшиною і козаками Війська Запорозького, який ми з патріотичних міркувань називаємо Конституцією.

У ті далекі роки ми – народні депутати, хто приймав Конституцію України 1996 року, – вивчали проекти Конституції України як вільної соборної держави Миколи Міхновського, начерки Конституції Української Республіки 1850 року Георгія Андрузького, власних конституційних ідей Івана Франка, Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Лесі Українки та багатьох інших гідних синів і дочок українського народу – героїв України, яким «боліла» доля українського народу, як своя власна.

Ми, як засновники Конституції України, усвідомлювали, що *українські герої поставили свободу рідного народу понад свої особисті інтереси та присвятили власне життя служінню українській нації*.

І сьогодні широкомасштабне вторгнення ворога в Україну, що триває третій рік поспіль, стало глобальним викликом усьому суспільству, своєрідною перевіркою дієвості Конституції України 1996 року.

Реалії цих воєнних років засвідчили, що наш Основний Закон, прийнятий у мирний час, коли в суспільстві і в політикумі не було жодних підозр стосовно агресії російської федерації, пройшов тест на спроможність і дієвість, продемонстрував юридичну стійкість, незламність і послідовність у відстоюванні національних інтересів та проведенні оборонних заходів, окресливши закладену в ній логіку української перемоги, а також інституційний алгоритм повоєнної відбудови.

Тобто політична інтуїція дала можливість створити таку Конституцію, яка виявилася дієздатною, мобілізуючою для оборони і захисту нашої держави. І «міцний стовбур» нашої Конституції є наріжним каменем національної єдності української перемоги та повоєнної відбудови держави.

І хоча Конституція України, яку ми тоді прийняли, вважалась однією з найпрогресивніших у світі, однак з того часу *«удосконалення» Основного Закону Української держави відбувалося вже дев'ять разів*.

У своїй більшості ці зміни стосувалися перерозподілу повноважень між президентом, парламентом та урядом, але, не завжди, на користь українського народу.

Тому практика внесення змін до Конституції України потребує *глибокої незаангажованої інтелектуальної рефлексії*, і саме тому наше вітчизняне науково-експертне середовище започаткувало таку відкриту дискусію у формі конгресів, який ми проводимо вже вп'яте, щоб суспільство усвідомило неможливість змінювати Основний Закон держави під будь-які «політичні вітри». Бо ефективний контроль за дотриманням Конституції України – це запорука ефективної роботи парламенту і подальшого демократичного розвитку держави в повоєнній відбудові.

Ми маємо навчитися своєчасно застосовувати дієві запобіжники, які унеможливають просідання демократичного фундаменту сучасної соціальної правової держави, як це записано у статті 1 Конституції України.

За останньою редакцією нашої Конституції у нас парламентсько-президентська форма правління. А це означає:

- конституційне обмеження владних повноважень Президента України як глави держави і глави виконавчої влади;
- збільшення владних повноважень Верховної Ради України;
- зміну типу суспільства на «погоджувальне», де громадяни свідомі того, що саме вони є основними суб'єктами громадянського суспільства й держави, та узгоджуються інтереси кожного.

Ми розуміємо виправданість під час війни обмежень наших прав і свобод, яке відбулося на практиці. Зокрема, це:

- зміщення владних повноважень у бік глави держави та виконавчих структур;
- зменшення контролю за діяльністю влади з боку суспільства (через законні представницькі органи, такі як парламент);
- обмеження місцевого самоврядування як через контроль над формуванням бюджетів, так і через пряме втручання в місцеву владну вертикаль;
- установа контролю над інформаційними процесами в суспільстві з міркувань збереження інформаційної безпеки.

І якщо під час війни з рф такі обмеження є виправданими, то в післявоєнний період це може бути ризиком для демократії, а отже, і парламентаризму, про що ми неодноразово наголошуємо під час своїх засідань.

Тому вкотре акцентуємо увагу на неможливленні класичного політичного авторитаризму в Україні. І в цьому важлива роль відводиться народу України, здатному протистояти такій конфігурації політичного урядування.

Вважаємо, що важливим завданням науковців залишається питання підвищення рівня правої і політичної освіти та культури громадян.

Суспільство має глибоко усвідомлювати свої права і обов'язки перед державою, а також знати права і обов'язки держави перед громадянином, особливо в період війни.

Як висновок зазначимо, що стабільність і стійкість держави обумовлені непохитністю її Конституції, її стабілізаційною роллю в державі. Вона має бути незмінною, поки йде війна, але вона має стимулювати посилення таких морально-духовних цінностей, як відповідальність, добросовісність, патріотизм кожного громадянина та політична відповідальність, політичне лідерство та професійність кожного парламентаря. Парламент у цей період повинен набувати особливої відповідальності за її дотримання і збереження.

Діяльність Наукової школи вітчизняного парламентаризму, яка функціонує в Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, спрямована саме на розробку та імплементацію в парламентську практику вищезазначених механізмів на напрямів удосконалення вітчизняного парламентаризму.

Упродовж 12 років наша Наукова школа вітчизняного парламентаризму успішно вирішує ці завдання в державі. Нами підготовлено понад 1000 магістрів, десятки аспірантів і докторантів. Серед них – народні депутати України, депутати місцевих рад, публічні службовці різних рівнів державної влади.

Однак це завдання ще залишається актуальним для нашої держави, адже ще не досягнута критична маса тих компетентних фахівців для парламентської діяльності, які здатні реалізувати демократичні засади в управлінні, подолати корупцію, бути патріотами своєї держави і відстоювати її інтереси. Сподіваюся, що разом із вами – науковцями, практикаками, здобувачами вищої освіти – вдасться подолати ці виклики.

Доводжу до вашого відома, що всі напрацювання, наші тези будуть обов'язково оприлюднені, і сподіваюся, знайдуть свою практичну реалізацію.

Тож бажаю учасникам Конгресу наукових та практичних успіхів, плідної та конструктивної дискусії, а також нових перемог заради нашої країни!

Тримаємо науковий плацдарм! Слава Збройним Силам! Слава Україні!

ВИСТУПИ

Олег **РАФАЛЬСЬКИЙ**, віцепрезидент Національної академії наук України, академік Національної академії наук України, академік Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса, доктор історичних наук, професор

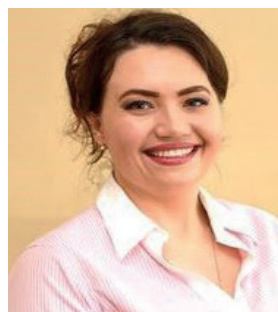
Тетяна **КОРНЯКОВА**, завідувач кафедри кримінального права, кримінології та адміністративного права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Наталія **КОРЧАК**, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Анастасія **МЕРНИК**, доцент кафедри теорії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор

Людмила **ДЕШКО**, професор кафедри конституційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор

Мирослав **ДУРДИНЕЦЬ**, начальник відділу управління забезпечення діяльності керівництва МВС Департаменту управління справами Міністерства внутрішніх справ України, член ГО «Академія парламентаризму», кандидат юридичних наук, доцент

Ілона АРАТОВСЬКА,

студентка магістратури 1-го курсу, освітня програма «Парламентаризм та парламентська діяльність», спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iлона ARATOVSKA,

1st-year master's student, educational program «Parliamentarism and parliamentary activity», specialty 281 «Public management and administration», Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА,** доктор політичних наук, професор, доктор суспільних наук, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ЇХНЯ ВЗАЄМОДІЯ У ВИЗНАЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

POLITICAL INSTITUTIONS AND THEIR INTERACTION IN DETERMINING THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The research on this topic allows for an understanding of how Ukraine's political institutions adapt to the conditions of martial law and interact to ensure the strategic development of the state, which is crucial for the country's stability and future.

Keywords: state, political institutions, decisions, country.

В умовах воєнного стану політичні інститути України набувають особливої важливості у визначенні стратегічного розвитку держави. Взаємодія між виконавчою, законодавчою владою та іншими ключовими інститутами стає ще більш критичною для забезпечення стабільності, безпеки та ефективного управління.

1. Виконавча влада:

– Президент. У воєнний час президент як Верховний головнокомандувач зосереджує у своїх руках значні повноваження. Президент видає укази, які мають силу законів, може ввести надзвичайні заходи та мобілізувати ресурси.

– Уряд. Кабінет Міністрів координує дії виконавчої влади на різних рівнях, забезпечує реалізацію указів президента, управління економікою, соціальними програмами та інфраструктурними проектами, які мають стратегічне значення для країни в умовах війни.

2. Законодавча влада:

– Парламент (Верховна Рада). У воєнний час парламент може проводити засідання в спрощеному режимі та приймати рішення швидше, ніж зазвичай. Він затверджує укази президента про введення воєнного стану, мобілізацію, а також приймає закони, необхідні для підтримання обороноздатності та забезпечення стабільності держави.

3. Взаємодія між гілками влади:

– Рада національної безпеки і оборони України (РНБО). Цей орган грає ключову роль у координації дій виконавчої та законодавчої влади, приймаючи рішення щодо національної безпеки, оборони та стратегічного розвитку. РНБО розробляє стратегії та плани дій у відповідь на воєнні загрози.

– Спеціальні комітети та комісії. Парламент створює комітети та комісії, які контролюють виконання урядових програм, розслідують конкретні питання, пов'язані з національною безпекою та обороною. [2]

4. Судова влада:

– Конституційний суд. Оцінює конституційність указів та законів, що приймаються у воєнний час, забезпечуючи дотримання основних прав і свобод.

– Інші судові органи. Займаються вирішенням конфліктів, що виникають у зв'язку з реалізацією заходів воєнного стану.

5. Місцеве самоврядування:

– Обласні та місцеві ради. Співпрацюють з центральними органами влади для забезпечення місцевої безпеки, організації оборонних заходів та підтримки життєдіяльності громад.

– Голови обласних та районних адміністрацій. Виконують рішення центральних органів влади на місцях, координують дії з військовими та правоохоронними структурами. [3]

6. Громадянське суспільство та ЗМІ:

– Громадські організації. Взаємодіють з владою для підтримки громадян, допомоги армії та біженцям, моніторингу виконання владою своїх обов'язків.

– Засоби масової інформації. Інформують населення про ситуацію в країні, рішення влади та стан їх виконання, грають роль у формуванні громадської думки та забезпеченні підтримки стратегічних рішень. [1]

7. Міжнародна взаємодія:

– Дипломатичні служби. Здійснюють координацію з міжнародними партнерами, залучають зовнішню допомогу, підтримку та санкції проти агресора.

– Міжнародні організації. Україна співпрацює з ООН, НАТО, ЄС та іншими міжнародними структурами для отримання підтримки в обороні та відбудові. [3]

Отже, взаємодія цих інститутів є критично важливою для ефективного управління та прийняття стратегічних рішень у надзвичайних умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1 Гошовська В. А., Рачинський А. П., Антонова О. Р. Етичні засади взаємодії органів державної влади з інститутами громадського суспільства : навч.-метод. матеріали / В. А. Гошовська, А. П. Рачинський, О. Р. Антонова. К. : НАДУ, 2015. 79 с.

2. Правова система України в умовах воєнного стану : збірник наукових праць / за загальною редакцією О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської, М. М. Хоменка. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 540 с.

3. Представницька влада у державотворчому процесі.: монографія / В. А. Гошовська, Л.І.Даниленко, Л.А.Пашко, Т.К. Пояркова, Т.В. Сивак та ін. / За заг.ред. В.С.Куйбіди, В.А.Гошовської. К. : НАДУ, 2019. 362 с.

Олексій БАЛАГУРА,

студент 1-го року навчання, освітня програма «Парламентаризм та парламентська діяльність», спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii BALAHURA,

first-year student, Educational Program «Parliamentarism and Parliamentary Activity,» Specialty 281 «Public Administration,» Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина ДУДКО,** доктор політичних наук, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНСТИТУЦІЯ – СТАБІЛІЗУЮЧА ОСНОВА, ПАРЛАМЕНТ – ГНУЧКИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ

THE CONSTITUTION – IS A STABILIZING FOUNDATION, THE PARLIAMENT – IS A FLEXIBLE INSTRUMENT OF IMPLEMENTATION

В 2022 році ми всі почали нове життя в умовах нової, незнайомої та лякаючої своїми «перспективами» реальності. Наша країна стикнулася з безпрецедентними викликами агресії сусідньої держави, яка посягнула на наш суверенітет та територіальну цілісність. В цей час неймовірних випробувань Конституція України, є і повинна залишатися тим оазисом стабільності, який виступає стабілізуючим елементом у надтурбулентні часи.

Конституція є основою нашої державності. За оцінкою міжнародних експертів – наша Конституція є однією з найкращих і найпрогресивніших конституцій сучасної Європи. Вона забезпечує правову базу для функціонування всіх державних інститутів і гарантію прав і свобод громадян. Тому надзвичайно важливо, щоб права і свободи були гарантовані, а не лише декларовані на папері.

Конституція України є фундаментальним документом, що визначає основи правового порядку і структури держави. В умовах військового стану її значення ще більше зростає з ряду важливих причин.

Збереження законності і правопорядку. Конституція встановлює основні принципи законності, які не можуть бути порушені навіть в умовах військового стану. Вона забезпечує правову основу для діяльності всіх органів влади, що важливо для збереження стабільності і правопорядку в країні.

Захист прав і свобод громадян. Конституція гарантує основні права і свободи громадян, які повинні дотримуватися навіть у складних умовах. Хоча деякі права можуть бути тимчасово обмежені, це повинно відбуватися у суворій відповідності до конституційних норм і принципів.

Регулювання режиму військового стану. Конституція України (зокрема стаття 64) визначає умови і порядок введення військового стану, а також права і обов'язки державних органів, військових та громадян у цей період. Це забезпечує чіткі рамки і правову основу для дій уряду і військових, запобігаючи свавілля та зловживанням владою.

Функціонування державних інституцій. Конституція визначає структуру і повноваження основних державних інституцій, таких як президент, парламент, уряд і судова система. Вона забезпечує їхню безперервну роботу і взаємодію, навіть в умовах надзвичайного стану, що критично для управління державою і реагування на виклики.

Механізми стримувань і противаг. Конституція встановлює механізми стримувань і противаг, які є особливо важливими в умовах військового стану, щоб запобігти концентрації влади та зловживанням. Це включає роль парламенту у контролі за виконавчою владою, навіть коли країна перебуває у стані війни. Конституція встановлює обмеження на повноваження державних органів і посадових осіб, що є критично важливим для запобігання узурпації влади. Це забезпечує збереження демократичного ладу і запобігає перетворенню держави в автократію.

Міжнародні зобов'язання. Дотримання Конституції, включаючи права людини та верховенство права, є важливим для збереження міжнародних зобов'язань України. Це критично для підтримки міжнародної допомоги, співпраці та довіри до України як до правової держави.

Моральний і легітимісний аспект. Конституція є символом державності та суверенітету, що додає легітимності діям влади під час кризи. Дотримання конституційних норм демонструє прихильність до демократичних цінностей і верховенства права, що підвищує довіру громадян до влади.

Парламент, як ключовий інструмент реалізації конституційних норм, виконує вирішальну роль у створенні та імплементації державних політик та напрямку руху держави. Особливо в такий надважливий час, коли кожне рішення має бути вчасним, виваженим, ефективним і імplementованим (не тільки на папері). Однак, як будь-який інструмент, парламент може мати різну ефективність, стан і технологічність, і це особливо важливо в умовах воєнного стану.

Взаємозв'язок між Конституцією і парламентом є основоположним для стабільності та ефективного управління державою. Конституція визначає рамки, в яких діє парламент, забезпечуючи правову основу для прийняття рішень і законів. Парламент, у свою чергу, забезпечує динамічну реалізацію цих положень, адаптуючи їх до актуальних викликів та потреб суспільства.

В умовах воєнного стану парламент, на мою думку, повинен відповідати особливим вимогам:

- оперативність у прийнятті рішень для захисту держави та громадян.
- забезпечення національної безпеки через прийняття відповідних законів.
- дотримання конституційних норм, балансує між оперативними заходами і правами громадян.
- гнучкість та адаптивність для ефективної роботи в кризових умовах.
- підтримка правопорядку та забезпечення прав людини навіть в умовах обмежень.
- ефективна комунікація з населенням і міжнародними партнерами.

Парламентаризм, як інституція, має вирішальне значення в умовах воєнного стану, особливо коли існує ризик перетворення демократичної моделі на автократичну. Парламент є важливим механізмом для стримування і протидії, що перешкоджає надмірній концентрації влади в руках однієї людини або невеликої групи осіб. Навіть коли президентська партія має більшість, існування парламенту забезпечує певний рівень прозорості та підзвітності.

В умовах, коли президентська партія має більшість і підтримує всі рішення президента, ризик автократичного правління значно зростає. Парламент може діяти як запобіжник, забезпечуючи критичний аналіз і балансує виконавчу владу.

Демократичні інституції, такі як парламент, є важливими для збереження міжнародної підтримки і співпраці. Дієвий парламентаризм демонструє прихильність країни до демократичних цінностей, що може бути важливим у контексті отримання міжнародної допомоги та підтримки.

Ми можемо часто чути питання чи потрібно змінювати Конституцію під час воєнного стану? Це питання складне та чутливе. Зміни можуть бути необхідними для адаптації до нових реалій та посилення правового регулювання, але водночас вони несуть ризики для стабільності і легітимності. Будь-які зміни повинні бути обережними, добре обґрунтованими та спрямованими на захист держави і громадян.

Складні часи потребують сміливих і непростих рішень. Парламент може працювати ефективніше, видозмінюючись внаслідок зовнішніх подій. Гнучкість і стратегічне планування є запорукою успіху. Лише завдяки тісній взаємодії між Конституцією як стабілізуючою основою і парламентом як гнучким інструментом реалізації державної політики, Україна зможе подолати будь-які виклики та забезпечити стійкість своєї державності.

Список використаних джерел

1. Володимир Слишинський (Перший заступник Керівника Апарату Верховної Ради У Верховній Раді відбувся круглий стіл на тему «Конституція України – запорука консолідації українського суспільства» Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України Опубліковано 14 червня 2021, о 17:12) <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/210143.html>

2. Різник С. В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні. Дисертація. Ст. 6

Alla BASALAYEVA,

associate professor of the Department of Constitutional Law, Educational and Scientific Institute of Law of Taras Shevchenko Kyiv National University
<https://orcid.org/0000-0001-7558-2621>

Алла БАСАЛАЄВА,

доцент кафедри конституційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

THE RIGHT OF THE STATE TO DENY ACCESS TO PUBLIC SERVICE POSITIONS TO PERSONS WHO COULD THREATEN THE DEMOCRATIC SYSTEM AND/OR PROVED UNWORTHY TO SERVE SOCIETY

ПРАВО ДЕРЖАВИ ЗАБОРОНИТИ ДОСТУП ДО ПОСАД ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ОСОБАМ, ЯКІ МОГЛИ ЗАГРОЖУВАТИ ДЕМОКРАТИЧНІЙ СИСТЕМІ ТА/АБО ВИЯВИЛИСЯ НЕГІДНИМИ СЛУЖИТИ СУСПІЛЬСТВУ

У дослідженні зазначається, що конституційне право громадянина брати участь в управлінні державними справами не є абсолютним, воно може бути обмежене державою. Аналізується Закон України «Про очищення влади», усталені позиції Венеціанської комісії, рішення Європейського суду з прав людини у справах «Жданок проти Латвії», «Полях та інші проти України». Акцентується увага на досвіді держав-учасниць ЄС (Латвія, Німеччина та ін.) та України, які поклалися на принцип «демократії, здатної захистити себе» для виправдання втручання в право громадянина на участь в управлінні державними справами. Констатується, що наразі серед іншого перед парламентаріями стоїть завдання з визначення правових та організаційних засад люстрації для захисту та утвердження демократичних цінностей, верховенства права та прав людини на тих територіях України, які є тимчасово окупованими росією або знаходяться під тимчасовим незаконним контролем росії. Вноситься пропозиція з прийняття Верховною Радою України спеціального закону, який чітко визначить мету люстрації, пропонується авторське формулювання цієї мети та люстраційні заходи. Підкреслюється, що люстраційні заходи мають бути індивідуалізованими.

Ключові слова: конституційне право громадянина брати участь в управлінні державними справами, втручання держави, люстрація, тимчасово окупована територія, тимчасовий незаконний контроль.

Article 38 of the Constitution of Ukraine guarantees every citizen the right to participate in the management of state affairs, in all-Ukrainian and local referendums, to freely elect and be elected to state and local self-government bodies (part 1) [1]. Citizens enjoy an equal right of access to public service, as well as to service in local self-government bodies (Part 2, Article 38 of the Constitution of Ukraine) [1]. This constitutional right of a citizen is not absolute, it can be limited by the state.

In order to prevent participation in the management of state affairs of persons who, by their decisions, actions or inaction, carried out measures (and/or contributed to their implementation) aimed at the usurpation of power by the President of Ukraine Viktor Yanukovich, undermining the foundations of national security and defense of Ukraine, or illegal violation of rights and of human freedoms, the Law of Ukraine «On Purification of Power» [2] prohibits certain categories of persons from holding certain public service positions.

The position of the Venice Commission is established, according to which the concept of «democracy capable of defending itself» entitles the state to exclude from access to public service positions persons who may pose a threat to the democratic system and/or have proven unworthy of serving society. Both EU member states (Latvia, Germany, etc.) and Ukraine have experience when the state relied on the principle of «democracy capable of defending itself» to justify interference with the citizen's right to participate in the management of state affairs.

At the same time, as noted by the European Court of Human Rights in the case «Zhdanoka v. Latvia», the state must carefully assess the scope and consequences of the intervention to make sure what has been achieved» [3]. Legal regulation of the introduction of restrictions on access to civil service positions should be clear and non-arbitrary in nature and should comply with the principle of proportionality.

The position of the Venice Commission is also established, according to which a ban based solely on the position held by a person «a priori did not conflict with international standards, provided that it concerned] positions in institutions responsible for serious violations of human rights and guilty of serious abuse of office [4].

Currently, parliamentarians are faced with the task of defining the legal and organizational foundations of lustration for the protection and affirmation of democratic values, the rule of law and human rights in those territories of Ukraine that are currently temporarily occupied by Russia or are under the temporary illegal control of Russia. It seems that the Verkhovna Rada of Ukraine should adopt a special law that will clearly define the purpose of lustration – ensuring the territorial integrity of Ukraine, the European identity of the Ukrainian people and the irreversibility of Ukraine’s European and Euro-Atlantic course, the protection and confirmation of democratic values, the rule of law and human rights in Ukraine, ensuring confidence in the state authorities of Ukraine and the creation of conditions for the formation of a new system of public administration in the Russian-occupied territories of Ukraine in accordance with European standards. Lustration measures should be individualized.

References

1. The Constitution of Ukraine dated June 28, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. On the purification of power: Law of Ukraine dated September 16, 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>.
3. Decision of the European Court of Human Rights in the case «Zhdanoka v. Latvia». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_345#Text.
4. Decision of the European Court of Human Rights in the case «Polyakh et al. v. Ukraine». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e71#Text.

Олександр БАТАТІН,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr BATATIN,

postgraduate student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УПРАВЛІННІ ТРАНСПОРТНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ У КРАЇНАХ ЄС

EXPERIENCE OF APPLICATION PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN TRANSPORT INFRASTRUCTURE MANAGEMENT IN EU COUNTRIES

It was revealed that the European Commission has always considered the PPP as a key mechanism for attracting private investment in the development of trans-European networks. The main goal of PPP implementation is to avoid budget constraints and improve the efficiency and quality of public infrastructure. The latter goal is achieved by integrating the entire project life cycle, including the design, construction, financing and operation phases.

It has been established that the PPP market in the EU is concentrated in such countries as France, Germany, Belgium and the Netherlands.

Funding of infrastructure projects has been shown to contribute to post-pandemic economic recovery in all EU member states, as well as the development of transport infrastructure across the continent, support for sustainable transport development, increased security and interoperability, and the creation of new jobs.

Keywords: public-private partnership, infrastructure projects, trans-European network.

У сучасний момент, не існує одного універсального методу контролю за публічно-приватними партнерствами (ППП), оскільки різні державні органи в різних країнах використовують відмінні підходи до їх регулювання. Крім того, неможливо визначити одну ідеальну правову конфігурацію або стандартизувати її, оскільки економічні системи країн базуються на різних правових основах, що впливає на тип нормативного забезпечення в галузі ППП, які приймають ці країни.

Трансевропейська транспортна мережа (TEN-T) описується як комплексна транспортна система, яка об'єднує транспортні мережі держав-членів Європейського Союзу. Вона включає в себе різноманітні види транспорту – наземний, водний та повітряний, разом із відповідною інфраструктурою, системами управління рухом та позиціонуванням. Головні її цілі полягають у задоволенні потреб користувачів щодо якісної інфраструктури за прийнятними економічними умовами, забезпеченні стійкої мобільності осіб та товарів в межах внутрішніх кордонів ЄС, охопленні всієї території держав-членів для оптимізації транспортного руху та полегшення доступу, стимулюванні інтермодальності різних видів перевезень, координації експлуатації різних видів транспорту з урахуванням їх переваг, і забезпеченні зв'язку з транспортними мережами інших країн, включаючи країни зони вільної торгівлі та країни Східної та Центральної Європи та Середземномор'я [1].

Слід зазначити, що Європейська Комісія завжди розглядала ППП як ключовий механізм для залучення приватних інвестицій у розвиток трансевропейських мереж. Головною метою впровадження ППП є уникнення обмежень бюджету та підвищення ефективності та якості громадської інфраструктури. Остання ціль досягається шляхом інтегрування всього життєвого циклу проекту, включаючи етапи проектування, будівництва, фінансування та експлуатації.

Застосування ППП стало надзвичайно важливим у останні роки через жорсткі фінансові обмеження, які торкнулися країн-членів ЄС у зв'язку з економічною рецесією.

Водночас, фінансування ППП останнім часом ускладнене через труднощі у привабленні довгострокових фінансових ресурсів. Банківське фінансування обмежене з кількох причин: обмеженнями щодо ліквідності, строків погашення та капіталу основних банків; низьким рівнем

участі в синдикаціях; помітним зменшенням середньої суми, яку кожен банк готовий виділити для кожної транзакції.

Поряд з цим, приватні партнери, які реалізують проекти розбудови TEN-T, мають можливість у якості резервного механізму ліквідності скористатися гарантіями Європейського інвестиційного банку для обслуговування основного боргу протягом початкового операційного періоду або фази «нарощування» загального проекту.

Ринок PPP у ЄС сконцентровано в таких країнах як Франція, Німеччина, Бельгія та Нідерланди, де зокрема у 2019 році було реалізовано проекти на суму 90% всього ринку. При цьому, сукупна вартість інфраструктурних проектів, реалізованих у ЄС у 2019 р. становила 5,9 млрд євро, що складало 61% загальної ринкової вартості [2].

Відзначимо, що у 2019-2021 із застосуванням механізмів PPP були завершені такі великі інфраструктурні об'єкти як:

у 2019 році: тунель Сільвертаун – 1,4 млрд євро у Великій Британії; Рухомий склад Netz Elbe Spree – 1,3 млрд євро в Німеччині; Автомагістраль A9 Амстердам – 850 млн євро в Нідерландах; Broadband Tarn-et-Garonne – 656 млн євро у Франції; і Tramvai de Liège – 558 млн євро в Бельгії;

у 2020 році: розширення дороги A3 – 1,5 мільярда євро у Німеччині; Автострада A49 Кассель-Швальм – 1 млрд євро у Німеччині; A465 Dualling Section 5 & 6 – 716 млн євро у Великобританії; Route Centre-Europe Atlantique – 548 млн євро у Франції; та Loiret FTTH Broadband PPP (500 млн євро) у Франції;

у 2021 році (автомагістраль Pedemontana Lombarda (Італія) – 2,1 млрд євро; D4 Expressway (Наже-Міротіце) (Чехія) – 530 млн євро) [2-4].

Усі проекти, що обираються для реалізації, стосуються TEN-T. Основною метою Європейської Комісії є завершення мережі TEN-T до 2030 року та створення комплексної мережі до 2050 року, а також забезпечення того, щоб її інфраструктура сприяла досягненню кліматичних цілей ЄС, визначених у Європейській зеленій угоді.

Без сумніву, фінансування інфраструктурних проектів сприяє економічному відновленню після пандемії у всіх державах-членах ЄС, а також розвитку транспортної інфраструктури по всьому континенту, підтримці сталого розвитку транспорту, підвищенню рівня безпеки та взаємодії, а також створенню нових робочих місць.

Список використаних джерел

1. Connecting Europe facility. Transport 2014 calls for proposals. Proposal for the selection of projects. Brussels, 2015. 588 p.
2. European Investment Bank. European PPP expertise centre. Review of the European PPP Market in 2019. 2020. URL: https://www.eib.org/attachments/epec/epec_market_update_2019_en.pdf
3. European Investment Bank. European PPP expertise centre. Review of the European PPP Market in 2020. 2021. URL: https://www.eib.org/attachments/epec/epec_market_update_2020_en.pdf
4. European Investment Bank. European PPP expertise centre. Market Update Review of the European public-private partnership market in 2021. 2022. URL: https://www.eib.org/attachments/publications/epec_market_update_2021_en.pdf

Віталій БЕЗГІН,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vitaliy BEZGIN,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор РЕЙТЕРОВИЧ**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПОЛІТИКИ ЗГУРТОВАНОСТІ

EUROPEAN EXPERIENCE OF COHESION POLICY

It has been established that cohesion is one of the main foundations of European politics.

It found that over the past three years, significant progress has been made in reducing the disparities that exist between Member States and regions, strengthening the EU's Single Market and ensuring that the EU continues to invest in human capital and sustainable development. Using the full potential of each region strengthens the competitiveness and sustainability of the Union as a whole.

It has been found that the problematic aspects faced by the European cohesion policy include sub-national disparities between large metropolises and other regions, as well as difficulties in the development of those regions that have fallen into the «development trap» and are lagging behind.

Keywords: cohesion, cohesion policy, European policy, EU cohesion.

Соціальна згуртованість вважається одним із основних принципів сучасного суспільства. Ця концепція передбачає активну участь громадян у вирішенні актуальних проблем, що стосуються їхнього життя, а також у подоланні відчуття соціальної ізоляції та розпаду соціальних зв'язків.

Насамперед зазначимо, що згуртованість являє собою одну із основних засад європейської політики.

Нова стратегія і План дій Ради Європи визначає соціальну згуртованість як «можливість середовища забезпечити добробут своїх громадян, одночасно регулюючи диспропорції у соціально-політичному, економічному розвитку територіальної громади та запобігаючи виключенню зі сфер її життєдіяльності за гендерними, етнічними, расовими, культурними, релігійними ознаками, забезпечувати механізми досягнення добробуту усіма членами громади» [3].

Наголошується, що соціальна згуртованість, це:

– важлива політична концепція, яка має суттєво впливати на досягнення таких ключових цінностей Ради Європи, як права людини, демократія та верховенство права;

– динамічний процес та необхідна передумова демократичної безпеки, суспільної справедливості і сталого розвитку, адже роз'єднане й соціально нерівне суспільство є несправедливим та не може гарантувати стабільність у найближчому майбутньому.

Також, економічній, соціальній та територіальній згуртованості присвячено окремий розділ Угоди про функціонування Європейського Союзу. Положення цієї Угоди декларують прагнення ЄС до збалансованого розвитку регіонів та територій, зменшення диспропорцій між рівнями розвитку різних регіонів та відсталості регіонів, що перебувають у найменш сприятливих умовах [1].

У якості засобу моніторингу забезпечення європейської згуртованості, Угода передбачає, що Європейська Комісія кожні три роки подає Європейському Парламенту, Раді, Економічно-соціальному комітету та Комітету регіонів звіт про прогрес у напрямку досягнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості, та опис застосування різних заходів, які цьому сприяють.

Вказаний звіт опирається на дані, проводить аналіз еволюції згуртованості у спільноті за різноманітним спектром показників, таких як економічний розвиток, рівень зайнятості, доступ до освіти та якість управління. Чіткі уявлення про досягнення та залишкові завдання спрямує стратегії та інвестиції ЄС на підтримку регіонального збалансованого та сталого довгострокового розвитку.

У березні цього року Європейська Комісія представила свій 9-й звіт щодо згуртованості, в якому підкреслюється, що політика згуртованості успішно реалізує свою місію у зменшенні економічних, соціальних та територіальних відмінностей в Європейському Союзі.

Зазначається, що було досягнуто значних успіхів у зменшенні диспропорцій, які існують між державами-членами та регіонами, зміцнюючи Єдиний ринок ЄС і гарантуючи, що ЄС продовжує інвестувати в людський капітал і сталий розвиток. Використання повного потенціалу кожного регіону зміцнює конкурентоспроможність і стійкість Союзу в цілому.

Програми фінансування політики згуртованості на 2021-2027 роки, бюджет яких визначено у розмірі 392 мільярди євро, продовжуватимуть інвестувати в конкурентоспроможність Європи, зелені та цифрові переходи, людський капітал і соціальну інтеграцію, а також фізичну та цифрову залученість, одночасно посилюючи співпрацю з громадськістю. У контексті постійної нестачі робочої сили політика згуртованості продовжуватиме спрямовувати зусилля на вирішення таких проблем як безробіття серед молоді та навчання протягом усього життя [2].

У контексті теперішніх обставин, політика також буде сприяти людям у здобутті необхідних компетенцій для адаптації до змін, що впливають з переходу до зелених та цифрових технологій.

Політика згуртованості у два останні роки також дозволила забезпечити не лише доступ до фінансування, а й гнучкість, щоб надати допомогу регіонам у прийомі людей, які втікають від російської агресії проти України. Це фінансування підтримало надзвичайні заходи, такі як будівництво центрів прийому та притулків, інвестиції в мобільні госпіталі та санітарні умови. Підтримка також надавалася у сферах працевлаштування, освіти та соціальної інтеграції, включаючи мовні курси, психологічну допомогу та доступ до послуг догляду за дітьми та медичного обслуговування.

До проблемних аспектів, з якими стикається європейська політика згуртованості, відносять субнаціональні диспропорції між великими метрополіями та іншими регіонами, а також складнощі у розвитку тих регіонів, які потрапили в «пастку розвитку» і відстають. Демографічні трансформації лише посилюють ці проблеми, оскільки багато регіонів стикаються зі зменшенням чисельності населення працездатного віку, масовим від'їздом молоді та труднощами утримання талановитих кадрів. Це підкреслює важливість підтримки регіональної згуртованості та інвестування в створення робочих місць та можливостей для наступних поколінь у Європі.

Тож, як бачимо, європейська політика згуртованості, насамперед, направлена на гарантування того, що жоден регіон ЄС не залишатиметься поза поточними структурними змінами.

Список використаних джерел

1. Лях, Т., Спіріна, Т., Ковтун, Є. (2023). Розвиток соціальної згуртованості територіальної громади. Ввічливість. *Humanitas*, 3, 53–60, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.7>.
2. New Cohesion Policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en
3. New Strategy and Council of Europe Action Plan for Social Cohesion. 2010. 11 p. URL: https://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/2010Strategy_ActionPlan_SocialCohesion.pdf.

Дмитро БОГДАН,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro BOHDAN,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина ДУДКО**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА КОДИФІКАЦІЇ НОРМ ДЕПУТАТСЬКОЇ ЕТИКИ

INTERNATIONAL PRACTICE OF CODIFICATION OF STANDARDS OF DEPUTY ETHICS

It has been established that parliamentary ethics, being a different type of professional (corporate) ethics, deals with a significant number of ethical problems directly related to the activities of popular organizations. In fact, the country is likely to stagnate in the practice of adopting special codes of conduct for parliamentarians, by creating such a change in the establishment of politics and, more specifically, the institution of parliament, as one of the types of political activity, bringing about the policies of ordinary people, reinforced by essential significance, as it seems the protection of public, not private interests.

It has been revealed that the effectiveness of the codification of the norms of parliamentary ethics, first of all, is explained by the usefulness of such a tool for unifying all the essential criteria for assessing the behavior of parliamentarians and the value of fundamental values and principles. The code can also establish goals that go beyond the boundaries of those goals that the law establishes, and thus reinforce the values that deputies are committed to, and the standards that parliamentarians are likely to defy until the end.

Keywords: parliamentary ethics, codes of conduct for parliamentarians.

Увага до народних депутатів, насамперед, зумовлена їх повноваженнями приймати важливі рішення, які мають значення як для країни в цілому, так і для кожного громадянина окремо. Кожен обраний представник також несе політичну відповідальність, оскільки його чи її діяльність оцінюється громадськістю під час наступних виборів. Тому дотримання правил етики та поведінки є надзвичайно важливим для них.

Зазначимо, що депутатська етика, будучи різновидом професійної (корпоративної) етики, охоплює значний обсяг етичних проблем, безпосередньо пов'язаних з діяльністю народних обранців. Саме тому, багато країн застосовують практику прийняття спеціальних кодексів поведінки парламентарів, метою створення яких, як зазначає О. Вагіна, «є зміна ставлення до політики і, зокрема, до інституту депутатства, як одного з видів політичної діяльності, сприяння залученню до політики порядних людей, підкреслення її сутнісного призначення, яке полягає у захисті спільних, а не приватних інтересів» [1].

Робота у цій сфері допомагає забезпечити, щоб поведінка депутатів не просто відповідала конституції чи законодавству країни, а й відповідала очікуванням суспільства щодо сумлінності осіб, які обіймають державні посади, і в тому числі уявленням про стандарти поведінки парламентаріїв у ситуації складного етичного вибору чи в інших складних ситуаціях. Слід пам'ятати, що виборці часто закликають парламентарів до відповіді за невідповідність очікуванням у галузі етики навіть у тих випадках, коли не було явного порушення закону. Етичне поведінка передбачає як дотримання правил, а й відповідність вчинків тому духу, відповідно до яким створювалися правила, і тих принципам, у яких ці правила засновані.

Зазначимо, що за інформацією Міжпарламентського союзу «Parline», кодекси поведінки парламентарів наявні у 74 та відсутні у 77 країнах світу [3].

Як правило, парламентський кодекс поведінки є основним документом, в якому зазначені керівні принципи щодо поведінки членів парламенту. У різних конституційних контекстах роль таких кодексів є різною.

Деякі є докладними списками правил, які містяться в юридично обов'язкових документах – наприклад, у парламентському регламенті (як у Німеччині та Латвії).

Інші кодекси – це просто коротко викладені спільні цінності (як, наприклад, у кодексі Палати громад парламенту Сполученого Королівства, хоча цей кодекс і супроводжується докладними інструкціями) або правила та декларації, що стосуються конкретних проблем (наприклад, расизму чи сексуальних домагань).

Багато реформаторів парламентських стандартів стверджують, що вигідно мати всеосяжний документ, у якому зібрано правові та нормативні обов'язки членів парламенту та їх співробітників. Наприклад, парламент Шотландії ухвалив кодекс поведінки депутатів, що містить не лише самі правила, а й докладні цитати з відповідних законів та аналіз цих законодавчих актів [2].

Ефективність кодифікації норм депутатської етики, у першу чергу, пояснюється корисністю такого інструменту для об'єднання всіх існуючих критеріїв оцінки поведінки парламентарів та визначення загальних цінностей і принципів.

Кодекс також може встановлювати цілі, які виходять за межі тих вимог, які встановлює закон, і таким чином закріплювати цінності, якими мають керуватися депутати, та стандарти, до виконання яких парламентарі мають прагнути. Наприклад, такі цінності можуть утримувати членів парламенту від поведінки, яка не є протиправною, проте може вважатися неетичною. Так само вони можуть сприяти поведінці, сприятливій для ефективного демократичного процесу.

Крім цього, для будь-якої країни сам процес складання такого кодексу може бути корисним, оскільки він зазвичай дає початок широкій дискусії про те, дотримання якихось професійних та етичних стандартів можна і слід очікувати від парламентаріїв. Таким чином, складання нового кодексу може стати чудовим способом ініціювати процес реформування стандартів.

Надзвичайно важливо, щоб кодекс поведінки не був просто нав'язаним документом, процес його узгодження та прийняття має відбуватися за участю представників різних політичних партій. Крім цього, найкращий спосіб забезпечити легітимність – провести широкі консультації з різними групами суспільства, прислухаючись до їхніх питань та пропозицій, та розробити систему, яка враховує всі розглянуті аспекти.

Будучи країною, яка прагне до високих демократичних стандартів та повноправного членства в ЄС, Україна потребує вдосконалення свого законодавства у сфері етичної поведінки народних депутатів шляхом кодифікації норм депутатської етики із врахуванням кращих міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Вагіна О. Кодифікація норм депутатської етики в контексті євроінтеграції України. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Т. 5. № 2. С. 199–205.
2. Parliamentary Integrity: A Resource for Reformers. URL: <https://www.osce.org/odihr/511576>
3. There is a Code of conduct for members. URL: https://data.ipu.org/compare/?field=chamber%3A%3Afield_is_code_of_conduct&structure=any__lower_chamber#map

Валерія БОГДАНОВА,

здобувачка ступеня доктора філософії, кафедра парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Керівник секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва

Valeriya BOHDANOVA,

postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Head of the Secretariat of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Foreign Policy and Interparliamentary Cooperation

<https://orcid.org/0009-0009-6639-9601>

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор

МІЖПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

INTERPARLIAMENTARY DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF MODERN GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS

The study showed that interparliamentary diplomacy is an important aspect of the modern system of international relations. It opens up opportunities for deeper cooperation between states, promotes strengthening of international security, development of democracy and economic growth. In the context of geopolitical changes, interparliamentary diplomacy is becoming more and more relevant, because it helps countries to more effectively solve complex global problems and find new ways for cooperation.

The main goal of diplomacy was to carry out the state's foreign policy activities within the framework of defined international and national legal norms, which involves compliance with legislative and legal restrictions that regulate diplomatic relations. Although some actions may contradict international law and not be justified in the framework of diplomatic activity, the gap between diplomacy and international law is unacceptable.

In order to better understand the concept of «parliamentary diplomacy», the experience of parliamentarism as a key element of the modern nation-state was taken into account. Parliament, as a representative body, plays an important role in the system of public administration, ensuring the implementation of democracy through the indirect power of the people. Among the main tasks of modern parliaments in the field of foreign policy is establishing cooperation with foreign parliaments and their representatives.

Keywords: interparliamentary diplomacy, cooperation, Verkhovna Rada of Ukraine, parliament, international relations, representative authorities.

Зміни в геополітичному середовищі, такі як конфлікти, тероризм, кризи біженців, торгівля та кібербезпека, вимагають нових підходів до міжнародного співробітництва, де міжпарламентські зв'язки стають важливим інструментом для забезпечення миру, стабільності та розвитку.

Наше дослідження спрямоване на систематизацію та глибоке аналізу понять і підходів, що використовуються в контексті міжпарламентської дипломатії, таких як розвиток парламентських мереж, формування міжпарламентських органів, їхній вплив на прийняття рішень та роль у зміцненні міжнародних відносин. Особлива увага приділяється аналізу впливу міжпарламентської дипломатії на міждержавні відносини в умовах сучасних геополітичних трансформацій, що є критично важливим для розробки ефективних стратегій міжнародного співробітництва та забезпечення міжнародної безпеки й стабільності.

Міжпарламентська дипломатія є невід'ємною частиною сучасної системи міжнародних відносин. Вона надає можливості для глибшого співробітництва між державами, сприяє зміцненню міжнародної безпеки, розвитку демократії та економічному зростанню. У сучасних умовах геополі-

тичних трансформацій міжпарламентська дипломатія стає все більш актуальною та затребуваною, оскільки дозволяє державам ефективніше вирішувати складні глобальні проблеми та знаходити нові шляхи для співпраці.

Через дефініцію визначення «дипломатія» розглянемо варіативний спектр потрактування поняття, зокрема:

– дипломатія — це діяльність уряду та спеціальних органів зовнішніх зносин, спрямована на здійснення зовнішньої політики держави та захист її інтересів за кордоном.

– це засіб реалізації зовнішньої політики держави, який включає комплекс практичних заходів, прийомів і методів, що враховують конкретні умови та завдання. Офіційна діяльність глав держав, урядів, міністрів закордонних справ, дипломатичних представництв за кордоном та делегацій на міжнародних конференціях спрямована на виконання цілей зовнішньої політики держави та захист прав і інтересів держави, її установ та громадян за кордоном.

– дипломатія є організаційно-політичним інструментом для реалізації зовнішньополітичного курсу держави, що включає комплекс прийомів та методів для успішного досягнення зовнішньополітичних цілей. Це механізм побудови міжнародних відносин між суверенними державами, заснований на взаємному обміні дипломатичними представниками, які втілюють національну самобутність своєї держави.

– за визначенням Оксфордського словника англійської мови, дипломатія — це інструмент реалізації завдань міжнародних відносин країни шляхом переговорних процесів між державами-учасниками, де послы та посланники застосовують спеціальні засоби для забезпечення ефективних переговорів [1; 2; 3].

Відтак, термін «дипломатія» найчастіше вживається в наступних випадках:

- 1) як сукупність установ та осіб, які займаються державною діяльністю у сфері зовнішніх зносин;
- 2) у значенні державної діяльності у сфері зовнішніх зносин;
- 3) для окреслення професії дипломата. Традиційно склалося, що одними з основних методів дипломатичної діяльності є: ведення переговорів, укладання двосторонніх (багатосторонніх) угод, відкриття представництв однієї держави в іншій тощо [4; 5].

В той же час реалізація дипломатії відбувається у вигляді різних форм реалізації дипломатії:

1. Безпосередній контакт, приватна розмова, яка дозволяє налагодити умови для вирішення складних міжнародних питань, залишаючи осторонь стандартні способи спілкування на кшталт таких каналів дипломатичного зв'язку, як пошта, кур'єри, послы з особливих доручень.

2. Дипломатичне листування: заяви, листи, ноти, меморандуми, декларацій та інше.

3. Дипломатичні конференції, наради, конгреси, які можуть бути двох та багатосторонніми на різних рівнях – від спеціальних уповноважених до глав держав.

4. Підготовка й укладення міжнародних договорів та угод з різних питань міжнародного співробітництва.

5. Представництво держави за кордоном на постійній основі, тобто діяльність посольств, місій та консульств.

6. Висвітлення у пресі позиції держави та уряду, Міністерства закордонних справ з приводу подій міжнародного життя.

7. Безпосередня участь представників країни в діяльності міжнародних організацій та установ.

8. Публікація офіційних міжнародних актів та документів, які підтверджують відповідні зобов'язання [6; 7].

В рамках нашого дослідження є можливість окреслити основні наукові підходи щодо здійснення парламентської дипломатії можуть бути класифіковані на основі різних теоретичних та методологічних підходів, що розглядають роль парламентів у міжнародних відносинах, а саме:

1. Інституційний підхід, що включає в себе дослідження структурної організації парламентських органів та їхніх функцій у сфері міжнародних відносин..

2. Функціональний підхід – це дослідження ролі парламентів у створенні законодавчої бази, що регулює міжнародні відносини та зовнішню політику держави та вивчення контролю парламентів за діяльністю уряду у сфері міжнародної політики та зовнішніх відносин.

3. Мережевий підхід окреслений дослідженням взаємодії між парламентами різних країн через мережі та асоціації (наприклад, Міжпарламентський союз, Європейський парламент), а також вивченням використання сучасних технологій для сприяння міжпарламентському діалогу та співпраці.

4. Політико-психологічний підхід розглядає роль парламентських лідерів та окремих депутатів у здійсненні парламентської дипломатії та здійснює аналіз впливу групових процесів та коаліцій у парламенті на зовнішньополітичні рішення.

5. Міжнародно-правовий підхід включає в себе дослідження міжнародних та національних правових норм, що регулюють діяльність парламентів у сфері зовнішніх відносин, а також вивчення участі парламентів у процесі ратифікації та імплементації міжнародних договорів та угод.

6. Культурний підхід аналізує ролі парламентів у просуванні культурних ініціатив та обміну між країнами та здійснює інтеркультурний діалог, тобто здійснює дослідження сприяння міжкультурному діалогу та взаєморозумінню через парламентські структури.

7. Емпіричний підхід включає кейс-стаді, тобто проводить дослідження конкретних прикладів успішної парламентської дипломатії та їхнього впливу на міжнародні відносини, а також включає порівняльний аналіз - порівняння практик парламентської дипломатії в різних країнах для виявлення спільних рис та відмінностей [8; 9].

Відтак, наукові підходи до здійснення парламентської дипломатії дозволяють глибше зрозуміти складність та багатогранність цієї діяльності. Вони надають інструменти для аналізу ефективності парламентських ініціатив у міжнародній сфері та сприяють розвитку теоретичних та практичних рекомендацій для покращення парламентської дипломатії.

Отже, узагальнюючи сказане, відмітимо, що міжпарламентська дипломатія є невід'ємною частиною сучасної системи міжнародних відносин. Вона сприяє зміцненню міжнародного співробітництва, поширенню демократичних цінностей, посередництву у конфліктах, економічній співпраці та вирішенню глобальних проблем. Наукові підходи до дослідження парламентської дипломатії включають інституційний, функціональний, мережевий, політико-психологічний, міжнародно-правовий, культурний та емпіричний підходи. Кожен з них допомагає глибше зрозуміти та ефективніше реалізувати потенціал міжпарламентської співпраці у зміцненні міжнародної безпеки, розвитку демократії та економічного зростання.

Міжпарламентська дипломатія є важливим аспектом сучасної системи міжнародних відносин. Вона відкриває можливості для більш глибокого співробітництва між державами, сприяє зміцненню міжнародної безпеки, розвитку демократії та економічному зростанню. У контексті геополітичних змін міжпарламентська дипломатія стає дедалі актуальнішою, адже допомагає країнам ефективніше вирішувати складні глобальні проблеми і знаходити нові шляхи для співпраці.

Міжпарламентська дипломатія є невід'ємною частиною сучасної системи міжнародних відносин. Вона сприяє зміцненню міжнародного співробітництва, поширенню демократичних цінностей, посередництву у конфліктах, економічній співпраці та вирішенню глобальних проблем. Наукові підходи до дослідження парламентської дипломатії включають інституційний, функціональний, мережевий, політико-психологічний, міжнародно-правовий, культурний та емпіричний підходи. Кожен з них допомагає глибше зрозуміти та ефективніше реалізувати потенціал міжпарламентської співпраці у зміцненні міжнародної безпеки, розвитку демократії та економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Максак Г. Парламентський вимір діяльності міжнародних організацій. Портал зовнішньої політики. URL: <http://fpp.com.ua/topic/parlamentskyj-vymir-diyalnostimizhnarodnyh-organizatsij/>

2. Пацкан В. Міжпарламентське співробітництво Верховної Ради України та його роль у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. № 6. С. 144–151. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2014_6/18.pdf

3. Чалих С. Вектори діяльності апарату Верховної Ради України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 2(41) С. 129–135. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02\(41\)/18.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02(41)/18.pdf)

4. Асірян С.Р., Горлова О.Ю. Міжнародний спір і мирні засоби його вирішення. Порівняльно-аналітичне право. № 4, 2017. С. 325–328.

5. Олександр Корнієнко: Верховна Рада України залучає весь арсенал міжпарламентських зв'язків у боротьбі з російською агресією. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/221020.html>

6. Дудко І.Д. До питання про дипломатію і міжпарламентські зв'язки Верховної ради України в умовах широкомасштабної агресії РФ. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 42, с. 212-219. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/27.pdf.

7. Мігальчан І. Міжнародна діяльність Верховної Ради України четвертого скликання в контексті розвитку світового парламентаризму. Етнічна історія народів Європи. 2016. № 48. С. 127–132. URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2016/48/articles/18.pdf>

8. Палагусинець Р. В. Механізм формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби як складова державного управління: теорія і практика: монографія. Кам'янецьПодільський : Друкарня Рута, 2020. 432 с.

9. Руслан Стефанчук: Верховна Рада України вдячна тим, хто стоїть пліч-о-пліч з Україною. Голос України. 2022. 29 квітня. URL: <http://www.golos.com.ua/article/359292URL>

Кирило БОДЮЛ,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyrylo BODIUL,

PhD student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0004-6067-1954>

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF PARLIAMENTARY SUPPORT FOR ECONOMIC POLICY IN WARTIME CONDITIONS

The war in Ukraine has put unprecedented challenges to the country, requiring strong actions and clear coordination of efforts at all levels of government. One of the key players in this system is the parliament, which has the power to pass laws, control the activities of the executive branch, and determine the priorities of economic policy. Work highlights the importance of parliamentary systems in ensuring legitimacy, public participation, and compromise-seeking in decision-making.

The essay also analyzes the role of the parliament in maintaining the rule of law, protecting investors' rights, stimulating economic growth, and providing social support to the population. This work provides recommendations for Ukraine, emphasizing the need for strong parliamentary oversight, international cooperation, and a comprehensive approach to economic recovery and social protection.

Keywords: parliamentarism, rule of law, international cooperation, growth stimulation.

Війна в Україні поставила перед країною безпрецедентні виклики, які потребують рішучих дій та чіткої координації зусиль на всіх рівнях влади. Одним із ключових гравців у цій системі є парламент, який володіє повноваженнями приймати закони, контролювати діяльність виконавчої влади та визначати пріоритети економічної політики.

Парламентська система демократії має низку переваг, які роблять її особливо цінною в умовах війни. По-перше, парламент забезпечує легітимність та підтримку рішень уряду. Це важливо, оскільки війна потребує значних ресурсів та згуртованості суспільства. По-друге, парламент слугує каналом для громадської участі та контролю за владою. Це допомагає запобігти зловживанням владою та корупції, а також гарантує, що економічна політика відповідає потребам населення. По-третє, парламент може бути форумом для дискусій та пошуку компромісів між різними політичними силами та інтересами. Це важливо, оскільки війна часто призводить до посилення соціальної напруги та поляризації суспільства[1].

Історія знає чимало прикладів того, як парламенти ефективно функціонували та забезпечували економічну політику в умовах війни:

Велика Британія: Під час Другої світової війни британський парламент прийняв низку законів, спрямованих на мобілізацію економіки та забезпечення воєнних потреб. Це включало контроль за цінами, раціонування продуктів харчування та державне регулювання промисловості.

США: Під час Громадянської війни американський Конгрес також відіграв важливу роль у фінансуванні війни та забезпеченні економічної стабільності. Це включало випуск облігацій, підвищення податків та прийняття законів, що стимулювали промислове виробництво.

Ізраїль: Під час Війни за незалежність та наступних війн Ізраїльський кнесет активно брав участь у розробці та реалізації економічної політики. Це включало прийняття законів про приватизацію, стимулювання інвестицій та розвиток інфраструктури[4].

Навіть в умовах війни не можна допускати порушення верховенства права та законності. Це не лише підриває основи демократії, але й негативно впливає на економічну активність. Інвестори потребують чітких та прозорих правил гри, щоб бути впевненими у захисті своїх прав та майна.

В цьому контексті Україна може запозичити досвід Хорватії та Польщі, де верховенство права та захист прав інвесторів відіграли ключову роль у відновленні економіки після війни[4].

Війна створює ризики зловживання владою та корупції. Тому важливо забезпечити прозорість та підзвітність влади на всіх рівнях. Парламент має активно використовувати свої інструменти контролю за діяльністю виконавчої влади, щоб гарантувати, що бюджетні кошти використовуються ефективно та цілеспрямовано. Важливим елементом також є доступ громадськості до інформації про діяльність влади та стимулювання громадянської участі у прийнятті рішень[1].

В умовах війни Україна не може самотужки впоратися з усіма викликами. Тому активне використання можливостей для міжнародної співпраці та залучення міжнародної допомоги відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості економіки та соціальної підтримки населення.

Парламент може відігравати ключову роль у координації зусиль з міжнародними партнерами, забезпеченні ефективного використання міжнародної допомоги та прозорості у цьому процесі. Це може включати:

Співпрацю з міжнародними парламентськими організаціями

Взаємодію з міжнародними фінансовими інституціями

Залучення іноземних інвестицій

Підтримку міжнародних гуманітарних програм

Важливо підкреслити, що міжнародна співпраця та підтримка не є одностороннім процесом. Україна також має багато що запропонувати світовому співтовариству, наприклад, свій людський капітал, стратегічне географічне розташування та потенціал для розвитку в різних галузях. Активна та конструктивна міжнародна співпраця, заснована на взаємній повазі та партнерських відносинах, може стати потужним каталізатором для подолання економічних та соціальних наслідків війни та побудови більш стійкого та процвітаючого майбутнього для України[2].

Відновлення та розвиток економіки в умовах війни потребують комплексного підходу. Важливо розробити та впровадити пакет заходів, спрямованих на стимулювання економічного зростання. Це можуть бути податкові пільги для постраждалих від війни підприємств, інвестиції в інфраструктуру, підтримка малого та середнього бізнесу, створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інновацій.

Війна негативно впливає на життя людей, призводячи до втрати роботи, житла та погіршення добробуту. Тому важливо вжити заходів для соціального захисту та підтримки населення. Це можуть бути виплати соціальних допомог, створення робочих місць, допомога людям, які втратили житло або роботу, а також забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я[3].

Використання міжнародного досвіду може допомогти Україні знайти ефективні рішення для подолання економічних викликів, пов'язаних з війною. Надзвичайно важливо, щоб парламент України активно виконував свої повноваження, щоб забезпечити верховенство права, захист прав інвесторів, стимулювання економічного зростання, соціальний захист та підтримку населення.

Список використаних джерел

1. Основні напрями економічної політики України в умовах незалежності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698%D0%B0-12#Text>

2. Перелік нормативних документів, аналітичних статей, рекомендацій, роз'яснень, які стосуються бізнесу країни у стані війни. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/11677_bznes-pd-chas-vunyi-dopovnyutsya

3. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytetyzavdannya>.

4. Фінансово-економічна політика за воєнного часу. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/finansovoeconomichna-politika-za-vojennoho-chasu.html>.

Світлана ВЛАСЕНКО,

кандидат історичних наук, докторант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana VLASENKO,

PhD in History, doctoral student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1073-9680>

Науковий консультант: **Лілія ГОНЮКОВА**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

ACTIVITIES OF COMMITTEES OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE IN THE FIELD OF NATIONAL MEMORY

The article is aimed at studying the activities of committees of the Verkhovna Rada of Ukraine in the sphere of national memory. The legislative work of parliamentary committees on the policy of national memory during 1991-2024 was analyzed. The review of legislative acts that ensure the implementation of the policy of national memory was carried out, and the committees of the Verkhovna Rada of Ukraine, which were responsible for the preparation of drafts of these acts were determined. The activity of the Committee on Humanitarian and Information Policy of the Verkhovna Rada of Ukraine of the IX convocation, whose competence includes the policy of national memory, its structure, the main directions of work in the sphere of national memory are considered. The work of the Committee on the Organization of State Power, Local Self-Government, Regional Development and Urban Development of the Verkhovna Rada of Ukraine of the IX convocation on decolonization of public space (rename of the names of settlements and districts) as an important direction of public policy of national memory is highlighted.

Keywords: public policy of national memory, Verkhovna Rada of Ukraine, Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine, legislative activity.

Верховна Рада України здійснює законодавчу, представницьку, установчу (державотворчу), зовнішньо-політичну функції, функцію парламентського контролю, бюджетно-фінансову функцію [4, с. 134]. Одним із важливих напрямів правотворчої діяльності є визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики загалом та політики в окремих сферах життєдіяльності суспільства. Зокрема, Верховна Рада України, в межах своїх повноважень, забезпечує формування політики національної пам'яті в державі.

Відповідно до визначеної процедури, законотворча діяльність, підготовка і попередній розгляд проєктів нормативно-правових актів, виконання контрольних функцій покладається на комітети Верховної Ради України [2]. Згідно розподілу предметів відання комітетів, політика національної пам'яті входить до компетенції комітету, що відає питаннями культури, духовності та гуманітарної політики.

У Верховній Раді України IX скликання питання, що стосуються політики національної пам'яті, перебувають у віданні Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики. У Верховній Раді України III–VIII скликань цей орган мав назву Комітет з питань культури і духовності, а I–II скликання – діяли постійні комісії, зокрема Комісія з питань культури та духовного відродження (I скликання) та Комісія з питань культури і духовності (II скликання).

Крім профільного комітету, до формування політики національної пам'яті на рівні підготовки проєктів законів та інших актів Верховної Ради України та подальшого нагляду за дотриманням їх реалізації долучаються в статусі головного інші комітети. Зокрема, підготовкою проєкту Закону України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» від 28 листопада 2006 р., що визнавав геноцид українського народу, відав Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин Верховної Ради України V скликання; підготовку законопроєктів так

званого «декомунізаційного пакету», прийнятого Верховною Радою України VIII скликання 9 квітня 2015 р., забезпечували Комітет у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю, Комітет з питань культури і духовності та Комітет з питань правової політики та правосуддя; внесенням змін до Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» (13 березня 2018 р.) видав Комітет у справах ветеранів, учасників бойових дій, учасників антитерористичної операції та людей з інвалідністю Верховної Ради України VIII скликання тощо.

У Верховній Раді України IX скликання підготовку проекту Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (прийнято 13 грудня 2022 р.) забезпечував Комітет з питань молоді і спорту й наразі цими питаннями у парламенті відає його підкомітет національно-патріотичного виховання.

Проект Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (прийнято 21 березня 2023 р.) та подальше відання цими питаннями у парламенті, зокрема підготовку проектів постанов про перейменування населених пунктів, забезпечує Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування. Відповідно до встановлених законом процедури і строків, комітет розглядає пропозиції органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій населених пунктів, а також, рекомендації Українського інституту національної пам'яті, Національної комісії зі стандартів державної мови стосовно перейменування населених пунктів і районів. Враховуючи активну фазу процесів деколонізації на місцевому та регіональному рівнях, 21 лютого 2024 р. було створено підкомітет з деколонізації [1]. До його відання входять питання реалізації норм законодавства щодо ліквідації в публічному просторі символіки російської імперської та радянської комуністичної політики шляхом перейменування назв населених пунктів і районів, у тому числі й тих, що не відповідають стандартам державної мови. За перше півріччя 2024 р. комітетом було розглянуто та рекомендовано Верховній Раді України перейменувати 334 населених пунктів та 7 районів [3].

Сьогодні питання національної пам'яті на порядку денному Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики розглядаються як окремий напрям державної політики. З цією метою в комітеті діє підкомітет з питань національної та культурної пам'яті (створено 20 жовтня 2021 р.). До його відання входять питання політики національної пам'яті, зокрема й відзначення на державному рівні пам'ятних дат та ювілеїв [5]. Крім того, для розробки законопроектів та проектів інших актів Верховної Ради України, для підготовки проектів рішень, рекомендацій, висновків комітетів та матеріалів з питань, що обговорюються на засіданнях комітетів, створюються робочі групи, до яких крім членів комітету залучаються інші народні депутати України, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, науковці та інші фахівці.

Важливою складовою законотворчої діяльності парламентських комітетів є участь у ній представників громадськості. Для вироблення публічної політики національної пам'яті з урахуванням громадської думки, застосовуються різноманітні інструменти громадської участі у законотворчих процесах. Зокрема, представники громадськості можуть висловити свою думку щодо доцільності прийняття проекту закону чи іншого акта до попереднього його розгляду в головному комітеті, а також вони можуть бути присутні на засіданні головного комітету під час попереднього розгляду проектів. Таким чином, забезпечуючи діалог суспільства та держави, влада гарантує дотримання принципів демократії.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких рішень Комітету щодо утворення підкомітету з питань деколонізації Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування: Рішення Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування від 21 лютого 2024 р. № 136. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43993.pdf> (дата звернення: 23.06.2024).

2. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.06.2024).

3. Про перейменування окремих населених пунктів та районів, назви яких містять символіку російської імперської політики або не відповідають стандартам державної мови: Висновок

Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування від 25 квітня 2024 р. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/44134.pdf> (дата звернення: 23.06.2024).

4. Ситник Г. П., Зубчик О. А., Орел М. Г., Штельмашенко М. Г. Політико-правове забезпечення публічного управління та адміністрування: підручник / за ред. Г. П. Ситника. Вінниця: ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 504 с.

5. Структура Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики // Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики. URL: https://komrkd.rada.gov.ua/news/Pro_Komitet/Struktura_Komitet/74386.html (дата звернення: 23.06.2024).

Валентина ГОШОВСЬКА,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Valentyna GOSHOVSKA,

Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

КОНСТИТУЦІЯ І ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЄДНІСТЬ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ

THE CONSTITUTION AND PARLIAMENT OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE: UNITY AND INTERDEPENDENCE

The constitution is considered as the basic structure of the state and the parliament as the highest legislative body of power in the state, which is authorized to realize the interests of its people, in dialectic unity and interdependence.

It is noted that the constitution of the state, as well as its parliament, protect the rights and freedoms of the citizen and the person, and in the conditions of war – direct to the protection of the basic rights to life and the inviolability of private property, which can be ensured only through the stability and stability of the state and the steadfastness of the provisions of its Constitution.

It is emphasized that the Constitution of Ukraine as the main law of the state, among other things, defines our state as «sovereign and independent, democratic, social, legal» (Article 1), in which the highest social value is «life and health, honor and dignity, inviolability and security of a person» (Article 3).

Focused attention on the fact that during the declaration of martial law, the Constitution of Ukraine plays a stabilizing role in the state, remains unchanged, stimulates the strengthening of such state institutions as responsibility, integrity, patriotism of every citizen and political responsibility, political leadership and professionalism of every parliamentarian.

It has been confirmed that the Scientific School of Domestic Parliamentarism, which was formed on the basis of the Department of Parliamentarism of Taras Shevchenko National University of Kyiv and ensures the development of an intellectual environment in the state in which the ideas of parliamentarism and constitutionalism prevail, contributes to the preservation and protection of the Constitution of Ukraine under martial law.

Key words: parliamentarian, constitution, parliamentarism, constitutionalism, democracy, Scientific school of national parliamentarism.

Конгрес парламентаристів – це зібрання прихильників парламентаризму як оптимального способу організації державної влади, в якому: цінують вищий законодавчий орган держави; дотримуються Основного Закону держави; створюють умови для системного переконання і навчання суспільства та влади жити за Конституцією України, не допускати спроби її змінювати у воєнний час на вимогу країни-агресора чи під поточний політичний момент.

Проведення таких заходів до Дня Конституції України започатковане кафедрою парламентаризму ще у 2019 році.

Перший Конгрес парламентаристів було присвячено темі «Українська політична еліта в умовах сучасних цивілізаційних викликів», на якому у будівлі Верховної Ради України у дискусії з парламентарями і науковцями розглядалися питання лібертаріанства, як дещо передчасної ідеології, але актуальної для українського суспільства, яке обрало вектор європейського і євроатлантичного розвитку нашої держави і в якому має формуватися інститут політичної відповідальності.

Другий Конгрес відбувся у 2020 році, на якому була акцентована увага на питаннях консолідації українського суспільства, здатного стати запорукою стійкості Української Конституції, яка визнана Венеційською комісією ще у 1996 році однією з найкращих в Європі.

Третій Конгрес відбувся у 2022 році вже під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну у форматі дебрифінгу під назвою «Конституція України: виклики воєнного часу та перспективи

відновлення держави». В обговоренні питань взяли участь народні депутати України різних скликань, зокрема, ті хто приймав Конституцію у II скликанні і ті, хто став на її захист від зовнішнього ворога у IX -му скликанні.

Під час цього Конгресу було проведено анкетування його учасників і визначено їхні пріоритетні проблеми. В результаті було визначено, що для представників державного сектору найбільш важливою була проблема «запровадження обмежень прав і свобод людини і громадянина»; для представників приватного сектору – «порушення балансу влад»; для представників громадського сектору – «обмеження доступу до правосуддя»; для представників публічного сектору – «порушення розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями».

Така розбіжність поглядів підтвердила, що Конституція держави – це основний закон, який відображає багатогранність цінностей й інтересів всіх її людей і громадян.

Позитивним у цій розбіжності поглядів на пріоритетність проблем є те, що більшість респондентів підтвердили знання Конституції України і розуміння своїх тимчасових обмежень, пов'язаних із воєнним часом. І, як свідомо частина українського суспільства, більшість усвідомила, що без таких обмежень Україна не зможе перемогти у цій війні. Адже, воєнний час передбачає комплекс обмежень прав і свобод громадян, зокрема, статей 30-34; 38- 44; 53 Конституції України [5].

Четвертий Конгрес пройшов у 2023 році на тему: Конституційний вимір українського цивілізаційного вибору під гаслом: «Парламентаризм і конституціоналізм – похідні від представницької, учасницької, деліберативної, плюралістичної, компетентної демократії, без якої неможлива розбудова парламентсько-президентської форми правління в державі».

Нами наголошено, що парламентаризм і конституціоналізм є базовими принципами розвитку української демократичної державності. Адже, саме демократичні засади управління українською державною сягають глибокої давнини і глибоко вкорінені в сутність українського народовладдя.

«Ми ніколи не мали царів й імператорів, ніколи не посягали на чужі землі і чужу культуру. Бо завжди мали і цінували своє! Наші князі, гетьмани, президенти, у своїй більшості, завжди відстоювали незалежність України, її суверенітет, українську культуру і не прагнули захопити повну владу у своїй державі, ділилися нею зі своїм народом як єдиним джерелом влади» [1].

Еволюція розгляду питань щодо єдності і відмінності конституціоналізму та парламентаризму призвели до їх уточнення:

– парламентарист – це не простий фахівець зі сфери публічного управління та адміністрування, а насамперед прихильник парламентаризму як оптимального способу організації державної влади, в якій парламент як вищий законодавчий орган держави є легітимним, а Основний Закон держави – цінним для кожного її громадянина;

– конституціоналіст – це прихильник конституціоналізму, тобто прихильник такої політичної системи, яка ґрунтується на конституції і конституційних методах публічного управління.

У результаті проведення попередніх Конгресів парламентаристів сформовано велике коло прихильників. В першу чергу, це члени Наукової школи вітчизняного парламентаризму, які включають понад 1000 випускників-магістрів публічного управління та науковців різних галузей науки, серед яких народні депутати України та їх помічники, працівники Апарату Верховної Ради України.

П'ятий Конгрес парламентаристів підтвердив, що свідомих прихильників справжньої демократії в державі стає все більше. Його тема «Конституція і парламент України в умовах воєнного стану» викликала велику дискусію вже до початку конгресу. Адже, Конституція – це конструкція держави (суспільний договір), а парламент – її законодавчий орган.

Втім, ми не розглядаємо їх окремо, а навпаки, вважаємо, що вони є взаємообумовленими і взаємозалежними, особливо в умовах широкомасштабного вторгнення рф в Україну, коли діяльність кожного парламентаря підсилює чи послаблює легітимність Конституції нашої держави, її стійкість і стабілізуючу роль.

Ми вважаємо, що міцна влада – це стала непохитна Конституція, яка є цінністю для кожного громадянина і парламентаря, а розуміння обмежень деяких її положень під час воєнного стану – це ознака зрілості нашої держави, влади і суспільства в цілому.

28 червня 1996 року ми отримали Конституцію, в якій носієм суверенітету та єдиним джерелом влади було проголошено народ, а найвищою соціальною цінністю – людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпеку [4]. Нині, наші воїни мають відстоювати ці основоположні

принципи на полі бою у війні з РФ, захищати цінності та чесноти, які є сутністю всього українського народу і які знайшли своє втілення в Основному Законі України.

Нині Конституція України утвердила парламентсько – президентську форму правління, яка встановлює: державний устрій з конституційно обмеженими владними повноваженнями Президента України, як глави держави і глави виконавчої влади; збільшенні владні повноваження Верховної Ради України; зміну типу суспільства від «мобілізаційного», в якому громадян залучають до державних справ, до «погоджувального», де громадяни свідомі того, що саме вони є основними суб'єктами громадянського суспільства й держави та узгоджуються інтереси кожного.

Формування саме такого – погоджувального – суспільства в Україні сприяло конституційному закріпленню позиції незворотності європейського і євроатлантичного курсу України. Однак, в умовах сучасної російсько-української війни, коли саме на нашій землі проходить драматичний дискурс між демократією й автократією, може виникнути загроза демократії, а отже і парламентаризму, про що ми неодноразово наголошуємо на своїх засіданнях.

Тому вкотре акцентуємо увагу на не уможливленні класичного політичного авторитаризму в Україні, який проявляється у: «зміщенні владних повноважень у бік глави держави та виконавчих структур; зменшенні контролю за діяльністю влади з боку суспільства (через законні представницькі органи, такі як парламент); обмеженні місцевого самоврядування, як через контроль над формуванням бюджетів, так і через пряме втручання у місцеву владну вертикаль; встановленні контролю над інформаційними процесами в суспільстві, мотивуючи це необхідністю зберігання інформаційної безпеки» [3].

Наголошуючи, що всі ці обмеження, безумовно, необхідні під час війни, все ж важливим є їх вчасне зупинення після її завершення. І в цьому важлива роль відводиться населенню, здатному протистояти такій конфігурації політичного урядування.

Тому ми вважаємо, що важливим завданням науковців залишається питання підвищення рівня правової і політичної освіти та культури громадян.

Суспільство має глибоко усвідомлювати свої права і обов'язки перед державою, і навпаки, знати права і обов'язки держави перед громадянином, особливо в період війни.

У цьому плані важливою, на наш погляд, є концепція Людвіка Ейрліха – представника польської науки, який має українське коріння і ідеї якого становлять значну цінність для сучасної доктрини міжнародного права.

В її основі покладено три основоположні права держави за аналогією з концепцією природних прав людини, згідно з якою кожна людина від народження володіє невідчужуваними правами, що випливають з її природи (право на життя, недоторканність приватної власності та ін.).

Такими основоположними правами держави визначено: право на існування в межах державних кордонів, зокрема, зберігаючи власну територію; право регулювання відносин на власній території, тобто право на внутрішній суверенітет, у тому числі право на безпеку і право на вдосконалення; право, що стосуються відносин з іншими державами, серед яких право посольства, право укладення міжнародних договорів, інші права, які передбачають сприяння співіснуванню держав (право рівності, право взаємної поваги, право вільної торгівлі) або визначення наслідків порушення прав держави іншою державою (право на відшкодування шкоди та право самооборони) [2].

Щодо обов'язків держави, то науковці відносять до них: утримання від здійснення влади на території іноземної держави; відмову від нав'язування державного устрою; заборону здійснювати пропаганду, яка передбачає зміну або повалення державного устрою; обґрунтований протест і дії у випадку загрози безпеці держави.

Аналізуючи базові права і обов'язки держави за концепцією Людвіка Ейрліха в теорії міжнародного права, кожна держава має їх дотримуватися для забезпечення власно своєї стабільності і стійкості.

І Україна, задля перемоги у війні з ворогом має також дотримуватись своїх прав і обов'язків, визначених Конституцією, щоб не «сповзти» до авторитарної форми правління, посиляючись на умови воєнного стану, як це відбувається у РФ -державі-агресорці.

Як висновок зазначимо, що стабільність і стійкість держави обумовлена непохитністю її Конституції, її стабілізаційною роллю в державі. Вона має бути незмінною поки йде війна, але вона має стимулювати посилення таких інститутів держави, як відповідальність, добросовісність, патріотизм кожного громадянина та політична відповідальність, політичне лідерство та професійність кожного парламентаря. Парламент у цей період набуває особливої відповідальності за її дотримання і збереження.

Список використаних джерел

1. Валентина Гошовська. Український парламентаризм і конституціоналізм: сутність та взаємозалежність. Конституційний вимір українського цивілізаційного вибору : матеріали IV-го Конгресу парламентаристів до Дня Конституції України (Київ, 28 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. 84 с., С. 5-8. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/da0ed2fb-3d14-439a-9939-f48ea7aefb34.pdf>
2. Гачкевич А.О. Основні права та обов'язки держав: концепція Л.Ейрліха. ULR: https://www.researchgate.net/publication/330989315_Osnovni_prava_ta_obovazki_derzav_-_konceptia_L_Erliha_Fundamental_Rights_and_Duties_of_States_in_the_Concept_of_L_Ehrlich
3. Гошовська В.А. Вітчизняний парламентаризм: сучасні виклики та шляхи модернізації. Вітчизняний парламентаризм: виклики в сучасному геополітичному вимірі: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу до Дня Гідності та Свободи України (Київ-Канів, 21 лист. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. С. 31-33. ULR: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2080/files/66ebb283-22b2-4094-af88-ee41280504eb.pdf>
4. Конституція України. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96#Text>.
5. Права і свободи громадян в умовах воєнного стану. ULR: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Права>

Лілія ГРИГОРОВИЧ,

кандидат філософських наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lilija HRYHOROVYCH,

Candidate of Phlosophical Sciences, Docent of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

КОНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ – НАРІЖНИЙ КАМІНЬ НАШОЇ ДЕРЖАВНОЇ СТІЙКОСТІ І ПЕРЕМОГИ

CONSTITUTIONAL CAPACITY – THE CORNERSTONE OF OUR STATE’S RESILIENCE AND VICTORY

Constitutional resilience and capacity of our state represent the resilience and capacity of our Basic Law, bolstered by the institutional effectiveness of all branches of government, especially the Armed Forces, societal and political unity, the indomitability and will to win of the Ukrainian society, its commitment to democratic values, and unwavering course towards Euro-Atlantic integration. In the context of a large-scale enemy invasion, this constant has become the cornerstone of our future victory and the post-war reconstruction of the state.

Keywords: parliament, constitution, constitutional resilience, changes to the constitution.

Широкомасштабне вторгнення ворога в Україну, що триває третій рік поспіль, стало глобальним викликом нашому суспільству та випробування на міцність нашої влади та усім громадянам. Одночасно, дії російської федерації- це цинічний і зухвалий виклик усьому світу, адже уневажнено усі правила та міжнародні договори, що діяли після другої Світової війни.

Справжня, а не позірна суспільно – політична єдність та активне волонтерство, засвідчили про волю українців до перемоги, а Міжнародна коаліція держав, створена на нашу підтримку, задекларувала позицію усього цивілізованого світу.

Аналізуючи політико-правове поле України, в умовах дії воєнного стану, що триває уже третій рік і визначається тимчасовим обмеження певних прав і свобод громадян, варто попри все відзначити нашу конституційну стійкість і спроможність.

Або інакше кажучи, реалії цих воєнних років стали верифікацією на дієвість і спроможність нашого Основного Закону. Діяльність Парламенту, Президента України та Уряду з організації та забезпечення оборони країни та переведення усієї економічної та енергетичної інфраструктури на забезпечення фронту і тилу були злагодженими, логічними і законодавчо врегульованими.

Не дивлячись на те, що Українська Конституція приймалася у мирний час і тодішня парламентська конституційна більшість, яка віддала за неї свої голоси не мала підстав для підозр про агресію з боку північного сусіда, – юридичний зміст і логіка Основного Закону засвідчили про чітку і дієву позицію щодо захисту національних інтересів і суверенітету держави, блискуче виписану законодавцями. Очевидно, усе ж спрацювала професійна інтуїція та історичні знання парламентарів!

Особливу повагу викликає юридична думка розділу першого Конституції «Загальні засади» та, зокрема стаття 17, а також розділ четвертий і п'ятий, де йдеться про Верховну Раду України та Президента України. Саме тому, такою ж чіткою і зрозумілою є логіка діяльності та легітимності української влади на період дії воєнного стану в Україні.

Аналізуючи стійкість і спроможність нашого Основного Закону, що у ці роки, пройшовши іспит війною і став наріжним каменем усіх законодавчих і практичних кроків щодо забезпечення боєздатності і діяльності ЗСУ, а, отже Української перемоги та повоєнної відбудови держави, варто зупинитися на нашій стратегічній меті – пришвидшеному процесі євроатлантичної інтеграції. Цій стратегічній меті також всебічно сприяє наш Основний Закон.

Зокрема, 7 лютого 2019 року Верховна Рада України ухвалила у другому читанні законопроект про закріплення в Конституції стратегічного курсу на членство України в Європейському Союзі й НАТО. Таке рішення підтримали 334 народні депутати України.

В цьому контексті хотілося б зазначити, що Венеційська комісія в нині далекому вже 1996 році визнала Українську Конституцію однією з найкращих в Європі! А скільки разів до початку широкомасштабного вторгнення деякі «спритні» юристи звинувачували наш Основний Закон в неспроможності та недосконалої, намагаючись його переписати. То в угоду комусь, то заради якихось віддалених, але кон'юктурних цілей. Варто зазначити, що практично більшість попередніх президентів України виношували такі ідеї, створюючи то «Конституційні асамблеї», то якісь інші групи по написанню нового конституційного проекту.

З огляду на це, аналізуючи причини «Революції Гідності», варто зазначити, що провідною метою був захист Української Конституції у двох аспектах:

- зберегти задекларований євроатлантичний вектор розвитку країни, підтриманий попереднім президентом та українським суспільством;
- захистити понівечений четвертим президентом-зрадником Основний Закон, який він через нелегітимне рішення тодішнього Конституційного Суду намагався перетворити в інструмент диктатури та узурпації влади.

Таким чином, уся сучасна історія молодшої Української держави – це боротьба за наш суверенітет, територіальну цілісність, національні інтереси та демократичні цінності, які проголошені в нашому Основному Законі і які нині дорогою ціною захищають Збройні Сили України.

Як висновок зазначу, що конституційна стійкість та спроможність нашої держави – це стійкість і спроможність нашого Основного Закону, підкріплена інституційною дієвістю всіх органів влади і, насамперед ЗСУ, суспільно-політичною єдністю, незламністю та волею до перемоги українського суспільства, його відданості демократичним цінностям та неухильному курсу на євроатлантичну інтеграцію. В умовах широкомасштабного вторгнення ворога ця константа стала наріжним каменем нашої майбутньої перемоги та повоєнної розбудови держави.

Окрім того, цей, верифікований практикою сьогодення факт, є найкращою відповіддю-запереченням на всілякі юридичні наміри, що були і ще матимуть місце, аби на якомусь етапі пролобіювати новий черговий конституційний проект, чи зміни суб'єктивного характеру до діючої Конституції, яку нині на рівні з Україною захищають наші кращі сини та дочки.

Список використаних джерел

1. Григорович Л. С. Крейденко В. В. Верховна Рада України як суб'єкт державно-управлінських відносин в умовах воєнного стану. Держава та регіони. Серія : Публічне управління і адміністрування, 2023. № 6. С. 47 – 53.

2. Григорович Л.С. Л.І. Утвердження демократичних цінностей як основи консолідації українського суспільства. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства.: монографія/ авт.кол: В.А. Гошовська {та ін}; за ред.В.А.Гошовської. Київ: НАДУ;2021С. 80-85.

3. Григорович Л. С. Шестакова Ю.В. Удосконалення парламентської етики в Україні. Науковий журнал «Politicus». 2022 С. 70-74. URL: DOI http://politicus.od.ua/2_2022/12.pdf

Федір ГУБЕНКОВ,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Fedir HUBENKOV,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF EDUCATION IN UKRAINE: THEORETICAL ASPECTS

The sphere of education is characterized as a mass social institution through which the formation of society's consciousness is influenced. Ukraine's place in the international ranking of global competitiveness (The Global Innovation Index) based on the indicator «education» during 2021-2023 was analyzed. Factors that have a negative impact on the educational sphere have been identified. The meaning of the concepts «public», «public administration», «public management», «public management in the field of education» is revealed.

Key words: public administration, public management, educational sphere, public management in the field of education, public authorities.

Стаття 53 Основного Закону України гарантує право кожного громадянина на освіту. Забезпечення цього права є особливою функцією держави, що полягає у формуванні та розвитку у людини таких соціально-значущих якостей як «громадянин держави» та «свідомий член суспільства». Освіта виступає як найбільш масовий соціальний інститут, через який відбувається вплив на формування свідомості суспільства. Саме через освіту здійснюється регулювання процесів свідомого саморозвитку громадян.

Освіта, як соціальне й культурне явище, є невід'ємним атрибутом людства, через який забезпечується поступальний рух еволюційного розвитку. Саме тому, в умовах цивілізаційних змін українського суспільства для його розвитку важливе значення має усвідомлення та осмислення якісно нових ознак та сенсів сучасної освіти, розуміння напрямів її розвитку, внутрішніх протиріч і механізмів публічного управління освітньою сферою України.

У контексті інтеграції освіти України до європейського освітньо-наукового простору особливої актуальності набувають дослідження питання публічного управління освітньою сферою України, удосконалення його механізмів.

Сучасний рівень освіти в Україні не можна вважати достатнім та таким, що відповідає вимогам суспільства, потребам держави та міжнародним стандартам. Відмічаються невисокі показники України в міжнародних рейтингах, у тому числі в освітній сфері, що свідчить, насамперед, про неефективне здійснення освітніх реформ. Так, за даними міжнародного рейтингу світової конкурентоспроможності (глобальний індекс інновацій, The Global Innovation Index) у 2023 році Україна посіла 55-те місце серед 132 країн світу, піднявшись на 2 позиції, порівняно з минулим роком, проте на 6 позицій нижче, ніж у довоєнний період (у 2022 році – 57 місце, у 2021 році – 49 місце) [1; 2; 3]. При цьому, за показником «освіта» Україна перебуває на 31 місці, опустившись на 5 позицій, порівняно з минулим роком, та на 8 позицій, в порівнянні з довоєнним періодом (у 2022 році – 26 місце, у 2021 році – 23 місце) [1; 2; 3].

Серед основних причин, що чинять негативний вплив на освітню сферу в Україні, наводять «низький рівень виконання законів та відсутність цілісної й скоординованої політики щодо розвитку цієї сфери» [4, с. 113; 5, с. 27]. Зокрема, відмічається систематичне недофінансування галузі освіти протягом усього періоду незалежності України. Заклади освіти перебувають у складному стані, потерпаючи від недостатнього матеріально-технічного забезпечення, неефективного управління з боку держави та низькоякісного менеджменту в навчальних закладах. Серед основних проблем освітньої сфери виділяються: «ставлення владних структур до освітнього сектору як до другорядного

порівняно з економікою, як до витратної, а не інвестиційної частини державного бюджету; низька заробітна плата, зниження соціального статусу працівників освіти; неефективна, надмірно централізована, застаріла система управління і фінансування; некодифікованість і недосконалість освітнього законодавства; брак ефективної системи моніторингу і контролю якості освіти» [6].

Розгляд державою освітньої сфери і витрат на її розвиток як «елементу соціальної політики», а не як інвестицій у розвиток людського капіталу, врешті-решт призведе у майбутньому до загрози інноваційному розвитку України.

Безперечно, в умовах воєнного стану «на першому плані зараз оборона», проте «на другому – освіта, де першочерговими є питання безпеки та відновлення освітнього процесу», – про це наголосив Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий на Форумі якості освіти-2023, що проводився 20 вересня Державною службою якості освіти України [7]. Також міністр зазначив, що «питання якості освіти не має випадати з порядку денного за будь-яких умов, адже якісна освіта – основа відновлення держави» [7].

Для відновлення та повоєнного розвитку країни вкрай важливим є накопичення людського капіталу, основою якого є люди, їх знання та навички. І важливе місце в цьому процесі займає зважена державна політика у сфері освіти та ефективне публічне управління в означеній сфері.

Дослідження питання ефективності публічного управління у сфері освіти потребує тлумачення дефініцій «публічний», «публічне адміністрування», «публічне управління», «публічне управління у сфері освіти».

Термін «публічний» походить від латинського слова *publicus* – «суспільний, народний» та тлумачиться як «людський, народний, громадський, державний» [8]. У Новому тлумачному словнику української мови надається кілька значень слова «публічний» – прилюдний, привселюдний, гласний, відкритий; призначений для широкого відвідування, користування; громадський, загальний, загальнодоступний; стосується публіки [9, с. 843].

У глосарії Програми розвитку ООН термін «публічне адміністрування» трактується як «цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансується з державного бюджету і відповідає за управління і координацію роботи виконавчої гілки влади та її взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі» [10]. У широкому сенсі публічне адміністрування розглядається як «система адміністративних інститутів із ієрархією влади, за допомогою якої відповідальність за виконання державних рішень спускається згори донизу», а у вузькому – як «професійна діяльність державних службовців, яка включає всі види діяльності, спрямовані на реалізацію рішень уряду» [11].

Враховуючи етимологію слова «адміністрування» (що з англ. «*administro*» означає «керую, виконую»), термін «публічне адміністрування» тлумачиться як «бюрократичний метод управління завдяки командуванню, який є процесом досягнення національних цілей та інтересів шляхом діяльності суб'єктів публічної сфери, у тому числі законодавчих, виконавчих і судових органів та органів місцевого самоврядування» [10]. Публічним адмініструванням є прийняття адміністративних рішень, надання адміністративних послуг, здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта.

Внаслідок розвитку демократії та громадянського суспільства формується розуміння терміну «публічне управління», яким позначається «процес колективного прийняття та реалізації стратегічних рішень на основі узгодження і координування мети і дій усіх ключових учасників» [12, с. 28].

Таким чином, «публічне управління у сфері освіти» можна охарактеризувати як цілеспрямовану взаємодію органів публічної влади із закладами освіти й фізичними особами щодо створення соціально-прогностичних, психолого-педагогічних, організаційно-правових, матеріально-фінансових, кадрових та інших умов, необхідних для оптимального функціонування і розвитку галузі, реалізації її мети, переходу на якісно новий рівень інтеграції до європейського освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Global Innovation Index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>.
2. Global Innovation Index 2022. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>.
3. Global Innovation Index 2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf.

4. Малярчук К. В. Державне управління наукою за сучасних умов: інноваційні аспекти. Стратегічні пріоритети. 2010. № 1 (14). С. 112–116.
5. Сиченко В. В. Реалізація інтеграційної політики держави в галузі вищої освіти. Актуальні проблеми державного управління. 2009. № 1 (35). С. 24–35.
6. Щокін Р. Г. Публічне адміністрування у сфері освіти: підходи до формування поняття. Право і суспільство. 2018. № 3. С. 224 – 230.
7. Форум якості освіти-2023: чотири стратегічні завдання. URL: <https://sqe.gov.ua/forum-yakosti-osviti-2023-chotiri-strategii/>.
8. Дурман О.Л., Зуй В.В. Порівняльний аналіз термінів «Публічне управління» і «Менеджмент». Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. №1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2019_1/6.pdf.
9. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. 42000 слів / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконіт, 2000. Т. 3. 927 с.
10. Глосарій Програми розвитку ООН. URL: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/>.
11. Мельтюхова Н.М., Корженко В.В., Дідок Ю.В. Зарубіжний досвід публічного адміністрування: метод. рек. / за заг. ред. Н.М. Мельтюхової. К.: НАДУ, 2010. 28 с.
12. Pollitt C. Bouckaert G. Public Management Reform: A Comparative Analysis. Oxford: University Press, 2004. 240 p.

Світлана ГУБЕНКОВА,

студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana HUBENKOVA,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

THEORETICAL APPROACHES TO UNDERSTANDING SUSTAINABLE STATE DEVELOPMENT

The new paradigm of social development based on the concept of sustainable development is characterized. Scientific views on the understanding of sustainable development are analyzed. The main signs of sustainable development are defined. The actual vision of the term «sustainable development» is presented.

Keywords: Sustainability; balanced ecological, social and economic development; economic, social and ecological components of sustainable development.

З кінця XX – початку XXI ст.ст. склалася парадигма сталого розвитку, яка з самого початку своєї появи привертає увагу науковців з різних шкіл та напрямків наукового пізнання. Така цікавість до означеного питання зумовлена насамперед тому, що зачіпаються надзвичайно важливі та актуальні глобальні проблеми екологічного, економічного та соціального характеру, пропонуються способи та механізми їх вирішення та формулюються бачення та цілі прогресивного розвитку людства у майбутньому. Актуальність проблеми вбачається в тому, що парадигма сталого розвитку детермінує трансформаційні перетворення в публічному управлінні різними сферами життєдіяльності сучасної людини й суспільства, і не лише в глобальному масштабі, а й на локальному рівні: в межах окремої країни та її адміністративно-територіальних одиниць.

Нова парадигма суспільного розвитку під назвою «сталий розвиток» (від англійського «sustainable development») була започаткована у другій половині XX ст. у зв'язку з необхідністю винайдення шляхів подолання загроз довкіллю та здоров'ю людства, що спричинені катастрофічною деградацією навколишнього природного середовища в масштабах біосфери [1].

Проте, помилково вважати, що концепт сталого розвитку стосується лише питань захисту довкілля, забезпечення енергоефективності чи поширення «зелених технологій». Глобальна мета вказаного концепту є значно глибшою та ширшою. Вона зводиться до гармонізації економічного, екологічного та соціального розвитку людства. Тож у сучасному світі все більшого значення в публічному управлінні набуває концепція сталого розвитку. Вказана концепція в масштабах держави передбачає створення такої системи управління, за якої збалансовано узгоджуються економічний, екологічний та соціальний напрями розвитку держави.

Для розуміння сталого розвитку держави варто дослідити висвітлення в наукових колах означеного питання.

На думку В. Шевчука, сталий розвиток являється «гармонійним процесом, який забезпечує збалансоване економічне зростання, задоволення потреб суспільства із збереження природо-ресурсного потенціалу» [2, с. 44]. А. Бурда вважає, що потенціал сталого розвитку зводиться до «сукупності ресурсів і можливостей, що забезпечують збалансований еколого-соціально-економічний розвиток» [3, с. 5]. Згідно із поглядами В. Поліщука, сталий розвиток є «процесом постійного перетворення якісних та кількісних характеристик системи, спрямований на досягнення рівноваги між суспільством, економікою та довкіллям» [4, с. 6].

Концепція сталого розвитку розглядається як розвиток, що здатен задовольняти потреби розвитку нинішнього покоління без нанесення шкоди для можливості майбутніми поколіннями реалізовувати власні потреби [5]. Згідно із міркуваннями Т. Степаненко, сталий розвиток – це така концепція управління, за якої в умовах «складності та багатофакторності зовнішнього середовища, обмеженості природних ресурсів, зростання ролі людського потенціалу» забезпечується вплив на

«нарощування економічного потенціалу та рівень соціального розвитку з одночасним забезпеченням природозберігаючих технологій» [6, с. 137].

Як зазначає З. Герасимчук, сталий розвиток – це «процес соціально-економічного розвитку за умови забезпечення екологічної рівноваги соціо-еколого-економічної системи певної трансформації» [7].

В. Кухар стверджує, що сталий розвиток – це такий розвиток, що здійснюється на засадах самопідтримання, це своєрідна «ідеологія розумної й обґрунтованої діяльності людини, яка живе у злагоді з природою та створює умови для кращого життя собі і наступним поколінням» [8]. При цьому автор вказує на взаємопов'язаність і неподільність соціально-економічного розвитку та охорони навколишнього середовища.

О. Невелєв до розуміння сталого розвитку відносить «економічно, соціально та екологічно збалансований розвиток певних територій і розташованих на них міських та сільських поселень (населених пунктів), спрямований на узгоджене формування і функціонування економічної, соціальної та екологічної складових цього розвитку на основі раціонального використання всіх видів ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інформаційних тощо)» [9].

До основних ознак сталого розвитку науковці відносять:

- стійкість та рівноважність системи, що характеризує здатність системи зберігати свою функціональність та структуру при зміні параметрів зовнішнього середовища;
- витривалість та адаптивність, що характеризує можливість системи відновлювати функціональні якості при відхиленні умов зовнішнього середовища від оптимальних;
- збалансованість показників (кількісних та якісних), що характеризує зростання кількісних параметрів при одночасному збереженні рівня якісних характеристик системи;
- стабільність, що характеризує довгострокове підтримання досягнутого рівня розвитку;
- конкурентоспроможність, що характеризує комплексну порівняльну характеристику, яка відображає його здатність конкурувати в ринкових умовах;
- екологічність, що характеризує дотримання норм безпеки та екологічних вимог до обладнання та технологічного процесу виробництва;
- гнучкість системи управління, що характеризує здатність реагувати на зміни завдяки коригуванню набору управлінського впливу та спрямовувати систему до рівноважного стану [4; 6; 10].

Таким чином, характеристика наукових поглядів на сутність сталого розвитку дозволяє припустити, що сталим розвитком держави є постійний процес змін, що піддається впливу та регулюванню з боку органів публічної влади і полягає у балансі соціальних, екологічних і економічних складових та формуванні соціо-еколого-економічних систем для забезпечення економічного зростання, підвищення якості життя населення, зменшення соціальної та територіальної нерівностей, оптимального використання природних ресурсів й подолання кліматичних й екологічних проблем.

Список використаних джерел

1. Мартюшева О. О. Проекти концепції сталого розвитку України : можливість їх вдосконалення та застосування. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/proekti-konceptii-stalogo-rozvitku-ukraini-mozhlivist-ikh>
2. Шевчук В.Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку. Київ : Геопринт, 2006. 200 с.
3. Оцінювання потенціалу сталого розвитку промислових підприємств: автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / А.І. Бурда; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». Київ, 2008. 18 с.
4. Стимулювання сталого розвитку регіону: автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.05/ В.Г. Поліщук; Луц. нац. техн. ун-т. Луцьк, 2010. 24 с.
5. Schwab K., Sala-i-Martin X., Greenhill R. The Global Competitiveness Report. 2011. World Economic Forum. P. 5–7.
6. Степаненко Т.О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Том 31 (40). № 6. С. 136-141.
7. Герасимчук З.В. Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку: (питання методології та методики): дис... д-ра екон. наук : 08.10.01. Львів : б. в., 2002. 444 с.
8. Кухар В.П. Проблеми України – перехід до сталого розвитку (точка зору екоотоксиколога). Сучасні проблеми токсикології. 1998. № 3.
9. Мочерний С.В., Ларіна С.Я., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. / Львів: Світ, 2005. Т. 3. С. 282–283.
10. Боголюбов В.М., Прилипко В.А. Стратегія сталого розвитку. Херсон : Олді-плюс. 2009. 321 с.

Лідія ДАНИЛЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, DrHb

Андрій ГАЧКОВ,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Lydia DANYLENKO,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, DrHb

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

Andrey HACHKOV,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0002-0445-7679>

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОБЛЕМИ

CONSTITUTIONAL ENSURE OF THE INDEPENDENCE OF UKRAINE: TRENDS AND PROBLEMS

The modern Constitution of Ukraine defines the state structure of an independent country, establishes the appropriate order and principles of functioning of representative, executive and judicial authorities, defines the electoral system, rights and obligations of the state, society and citizens, which have constantly changed during the historical development of our country.

It was noted that the main trends of constitutional changes in Ukraine were and remain the desire for independence and the recognition as legitimate of only those changes to the Constitution that are supported by the majority of citizens. Among such changes is the choice of the European and Euro-Atlantic vector of the state's development. This is a victory for Ukrainian society on the way to establishing the independence of our state, on the one hand, and it is a problem, on the other hand, because it was this change that caused the Russian Federation to start a war against Ukraine in 2022.

We see the solution to this problem in the stability of the Ukrainian people not only on the battlefield, but also in the struggle for the stability and steadfastness of the provisions of the Constitution of Ukraine, its protection from various interpretations and distortions.

Keywords: constitution, independence, tendencies of constitutional provision of independence.

Конституційне забезпечення розвитку незалежності України має свою історію, яка починається з Конституції Пилипа Орлика (1710 р.), що стратегічно визначила набагато років вперед напрям розвитку багатьох демократичних держав. Нею вперше були обмежені права гетьмана і запроваджено представницький орган – Генеральну Раду, реалізовано принцип поділу влади та запроваджено виборні посади.

Аналіз історії розвитку Конституції України, зроблений нами, свідчить про те, що:

- конституційний процес завжди перебуває у перманентному стані;
- будь-яка зміна Конституції пов'язана зі змінами не лише державного устрою (ладу), а й інших сутнісних складових цього Основного документу держави, зокрема, таких як: порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади; виборча система; права й обов'язки держави, суспільства та громадян [1];
- легітимними є лише ті зміни до Конституції, які внесені авторитетними лідерами нації – патріотами держави та підтримані більшістю громадян;
- прагнення до незалежності та її утвердження і розбудова є пріоритетними векторами багатьох конституційних змін в Україні.

Щодо перманентності конституційного процесу в Україні, то він, як і в інших країнах світу, підтверджується відповідними змінами. В Україні існувало 11 конституцій: 5 – за радянських часів;

5 – за період незалежності, 1 – Конституція Пилипа Орлика. Всі вони визначали державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян. Але зміна будь якого з цих складників впливала на зміну самої Конституції.

Наприклад, Конституція УСРР (1919 р.) мала політичний, а не правовий характер і встановлювала диктатуру пролетаріату, на відміну від Конституції УСРР (1929 р.), яка встановлювала диктатуру робітників і селян; Конституція УРСР (1937 р.) визнавала політичною основою влади ради депутатів трудящих, а Конституція УРСР (1978 р.) виражала волю й інтереси робітників, селян, інтелігенції, трудящих республіки всіх національностей – членів КПРС.

Тобто, за радянських часів зміни Конституції відбувались на основі зміни «порядку і принципів функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади» і відповідно – зміни «виборчої системи». При цьому, «державний устрій», «права й обов'язки держави, суспільства та громадян» залишалися не змінними.

На відміну від часів незалежності України, Конституційна угода 1995 року та Конституція України 1996 року якісно змінили всі її структурні складники, зокрема:

- державний устрій України змінився. Україна стала «суверенна і незалежна, демократична, соціальна і правова держава, унітарна, парламентсько-президентська республіка» [3];

- порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади змінилися і залежать від виборчої системи, яка суттєво трансформувалася з мажоритарної у пропорційну з відкритими списками, якою передбачено, що кандидатів висуває політична партія, які не обов'язково мають бути членами партії, але повинні бути затверджені нею; партія формує єдиний список, а потім розподіляє всіх своїх кандидатів (окрім першого, який має гарантоване місце) у територіальні списки. Таким чином залишається позитивний елемент мажоритарної системи – зв'язок кандидата із виборцями певної громади, яку він буде представляти в разі обрання. У той же час значно збільшується вплив виборця. Нова виборча система потребує нового інструменту – виборчого бюлетеня нової форми, де виборець може проголосувати і за партію, і за кандидата від цієї партії. Таким чином виборець фактично отримує вплив на формування партійного списку, підвищуючи шанси стати депутатом того кандидата, який подобається виборцю [2];

- права й обов'язки держави, суспільства та громадян також суттєво змінилися. З'явилися такі поняття, як відповідальність громадян, політична відповідальність політичних лідерів, які отримали інституційне визначення у чинному законодавстві України, зокрема у законах України про політичні партії, про народних депутатів, про депутатів місцевих рад.

В цілому ці зміни в Конституції України і в чинному законодавстві, яке їй підпорядковане, передбачили сталий розвиток нашої держави, спрямований на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Однак, воєнна агресія РФ проти України, яка розпочалась практично з 2014 року і посилилась повномасштабним вторгненням в нашу державу з 2022 року, не сприяють виконанню нею всіх своїх положень. Зокрема, у частині конституції щодо «прав і обов'язків держави», то в умовах воєнного стану вони не можуть бути повністю реалізовані.

Це є однією із найболючіших і найбільших проблем сьогодення, коли незалежність України є вистражданою ціллю нашого народу, яка потребує захисту, як на полі бою, так і в політичних і наукових дискусіях навколо тем легітимності влади і конституції.

Як висновок зазначимо, що конституційне забезпечення незалежності України є незмінним, адже значна більшість громадян нашої держави визнають Конституцію легітимною і тому вони її захищають на всіх фронтах, у т.ч. й на науковому. Адже зміна Конституції тягне за собою зміну устрою держави, принципів організації влади в ній, форм і методів взаємодії у суспільстві, які мають залишатися демократичними.

Список використаних джерел

1. Державний лад України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D0%B0%D0%B4_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

2. Жемчужнікова Катерина. Історія виборів: виборчі системи в Україні. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/istoriia-vivoriv-viborchii-sistemi-v-ukrayini-22821>

3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Анастасія ДЖАМ,

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasiia DZHAM,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор РЕЙТЕРОВИЧ**, кандидат політичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

PUBLIC CONTROL OVER THE ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENT BODIES DURING WAR

It is shown that the possibilities of public control under martial law may be somewhat limited, in particular, in terms of the closed format of meetings of local councils and commissions of deputies, the possibility of non-disclosure of draft acts of local self-government bodies, limited access to public registers, prohibition of referendums, difficulties in conducting general meetings of citizens and public hearings due to the displacement of a significant number of residents of individual territorial communities and security challenges, limited resources for participation budgets, etc.

It has been established that in the conditions of high-intensity military operations, the influence of corruption and other risks that have a destructive effect on the system of local self-government increases significantly, which increases the need to ensure effective public control over the activities of local self-government bodies.

Keywords: public control, local self-government bodies, public control over the activities of local self-government bodies.

Будучи ключовим елементом демократії, громадський контроль забезпечує участь громадян в публічному управлінні та вирішенні питань загального інтересу, а також здійснює активний вплив на роботу державних та місцевих органів управління, особливо в умовах воєнного стану.

Також зауважимо, що для місцевих органів влади необхідна увага до думки та оцінки громади, оскільки це формує уявлення про ефективність місцевого управління, ставлення до порушень серед посадових осіб та рівень їх відповідальності.

Необхідно підкреслити, що громадяни мають можливість здійснювати контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування через різноманітні форми громадської участі, такі як громадські організації, молодіжні об'єднання, політичні партії, волонтерські ініціативи та інші.

Крім того, варто відзначити, що окрім громадських організацій та інституцій, окремі громадяни можуть виступати як суб'єкти громадського контролю. Цим суб'єктам гарантується право на вільний доступ до інформації про діяльність місцевих органів влади, можливість подання електронних петицій, участь у засіданнях місцевих органів влади, проведення громадських слухань та інші форми участі в громадському житті.

У реаліях сьогодення роль органів місцевого самоврядування надзвичайно важлива, оскільки вони виконують ключові функції, які прямо впливають на життя громади. Ці функції включають відновлення пошкодженої інфраструктури, забезпечення населення продовольством, організацію освітнього процесу, реєстрацію внутрішньо переміщених осіб, забезпечення функціонування громадського транспорту та інші [2]. В умовах бойових дій, ракетних обстрілів і тривалої тривоги, розв'язання вищезазначених проблем стає надзвичайно важливим завданням. У зв'язку з цим, маємо відзначити важливість спільної та злагодженої роботи місцевих органів влади, громадських інституцій, військових адміністрацій та командування збройних сил.

І хоча функціонування військових адміністрацій може вносити зміни в управління територіями та реалізацію територіальними громадами права на місцеве самоврядування, це жодним чином не передбачає припинення самої діяльності органів місцевого самоврядування [1].

Зазначене дозволяє стверджувати, що громади зберігають за собою передбачені законодавством права на вирішення місцевих проблем та локальні ініціативи.

Водночас, можливості здійснення громадського контролю в умовах воєнного стану можуть дещо обмежуватися, зокрема, в частині:

- закритого формату засідань місцевих рад та комісій депутатів;
- можливості не оприлюднення проєктів актів органів місцевого самоврядування;
- обмеженого доступу до публічних реєстрів;
- заборони проведення референдумів;
- складнощів у проведенні загальних зборів громадян та громадських слухань через переміщення значної кількості мешканців окремих територіальних громад та безпекові виклики;
- обмеженості ресурсів для бюджетів участі тощо.

Як відзначають експерти, в умовах військових дій високої інтенсивності вплив корупційних та інших ризиків, які деструктивно впливають на систему місцевого самоврядування, значно зростає [3]. Саме тому, на нашу думку, забезпечення ефективного громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування набуває важливого значення та сприяє підвищенню ефективності останніх.

Список використаних джерел

1. Муртіщева А. О. Окремі аспекти функціонування органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. присвяченої 93-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О. І. (21 травня 2022 року). Харків, 2022. С. 416–419.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>.

3. Шопіна І. М. Цивільно-військове співробітництво та громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. Аналітично-порівняльне правознавство. № 1 (2024). URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300020>.

Володимир ДЗЕГА,

доктор філософії з публічного управління та адміністрування, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Олександр ЛЕВЧЕНКО,

студент 1-го року навчання, ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність», спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr DZENA,

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration, assistant of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2745-4187>

Oleksandr LEVCHENKO,

1st year student, OP «Parliamentarism and Parliamentary Activity», specialty 281 «Public Management and Administration», Basic Research Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

КОНСТИТУЦІЙНІ ВИМІРИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ Й РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

CONSTITUTIONAL DIMENSIONS OF THE ACTIVITY OF THE REPRESENTATIVE AUTHORITY REGARDING THE ACCEPTANCE AND IMPLEMENTATION OF ADMINISTRATIVE DECISIONS IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE

The article examines the impact of war on decision-making and management processes in conditions of representative government. Specifically, it investigates how war influences decision-making processes within governmental structures and their implementation under extraordinary circumstances. The authors analyze examples from various countries to identify key factors affecting the effectiveness of governance during wartime.

Practical aspects of governance during war are illuminated in the article, including addressing security issues, humanitarian aid, and infrastructure restoration. The authors draw conclusions regarding the need for adaptation of representative structures to wartime conditions and the development of strategies aimed at supporting stability and security in the country during war.

Keywords: representative government, decision-making, branches of government, representative institutions, crisis management.

Постановка проблеми. Представницька влада, функціонуючи в умовах війни, стикається зі складністю прийняття та реалізації управлінських рішень. Війна змушує владні структури працювати в умовах надзвичайного тиску та обмежених ресурсів й це може призводити до неефективності в управлінні кризовими ситуаціями та недостатньої координації дій між різними органами влади.

Сьогодні виникає необхідність забезпечення легітимності та демократичності ухвалених рішень під час війни, адже умови війни порушують нормальний демократичний процес та призводять до обмежень у правах громадян й це ставить під сумнів законність прийнятих владою рішень та може спричинити соціальні напруги та конфлікти [1, с. 11].

Крім того, вагомим є збереження законності та правопорядку в умовах війни [2, с. 26]. Війна часто призводять до зростання злочинності, а також порушень прав людини й влада повинна прикладати значні зусилля для забезпечення безпеки громадян та підтримки законного порядку, щоб запобігти зростанню хаосу та анархії. Останньою, але не менш важливою, проблемою є здатність представницької влади забезпечити відновлення після війни та побудову миру. Після завершення війни влада повинна працювати над відновленням інфраструктури, економіки та суспільства, саме це вимагає ефективного управління ресурсами та залучення міжнародної допомоги для забезпечення стабільності та розвитку держави.

Мета – дослідити конституційність прийняття та реалізації управлінських рішень представницької влади в умовах правового режиму воєнного стану

Виклад основного матеріалу. В умовах війни важливо розглядати конституційний вплив на прийняття та реалізацію управлінських рішень в системі представницької влади. Війна створює надзвичайно складні ситуації, які вимагають оперативного та ефективного управління з боку владних структур. У представницькій системі управління, де влада здійснюється через обрану представницьку організацію, важливо збалансувати потреби нації з рішеннями, які приймаються відповідно до чинного законодавства [3, с. 217].

Перш за все, війна впливати на процес прийняття рішень шляхом розширення повноважень владних органів. У кризових ситуаціях, таких як війна, зазвичай надається більше повноважень представницькій владі, щоб забезпечити швидке та ефективне реагування на загрози, своєю чергою це містить надання представницькій владі додаткових прав, що дозволяє приймати рішення без звичайних обмежень [4, с. 9]. По-друге, війна впливає на сприйняття та підтримку управлінських рішень у суспільстві. Залежно від обставин війни, рішення влади можуть бути підтримані або засуджені суспільством. Наприклад, у разі ведення війни з міжнародним агресором суспільство може бути більш схильним підтримати рішення влади, вважаючи їх необхідними для захисту нації [5, с. 21].

Процес прийняття управлінських рішень представницькою владою в умовах війни є складним і вимагає ретельного аналізу та збалансованості. Враховуючи динаміку війни, влада повинна здійснювати обґрунтовані дії для забезпечення ефективного керівництва та мінімізації негативних наслідків [6, с. 159; 7, с. 103].

Науковці та експерти відзначають, що війна спричиняє зміни у внутрішньополітичній динаміці, зокрема відкладає або призводить до припинення політичних реформ та процесів демократизації. Умови війни зазвичай створюють сприятливе підґрунтя для зростання авторитаризму та концентрації влади, оскільки національна безпека стає головним пріоритетом, що дозволяє владі обґрунтовувати обмеження прав і свобод громадян [8, с. 268].

Реалізація управлінських рішень представницькою владою в умовах правового режиму воєнного стану є критично важливим етапом, який вимагає системності, координації та ефективності, тому науковці, аналітики та експерти акцентують увагу на наступних аспектах:

- мобілізація ресурсів, тобто представницька влада повинна забезпечити
- достатні ресурси для виконання прийнятих рішень, своєю чергою це містить фінансування військових операцій, виділення людських ресурсів для військової служби, а також розробку та впровадження необхідних програм і законів;
- координація дій, адже в умовах війни важливо, щоб різні гілки влади,
- військові органи та громадські організації працювали разом узгоджено й це вимагає розвитку механізмів комунікації та співпраці між різними структурами;
- військова стратегія та тактика, тобто представницька влада визначає
- загальну військову стратегію та тактику, яка має бути виконана військовими силами, тобто це визначення цілей операцій, розподіл сил та ресурсів, а також стратегії взаємодії з іншими країнами або міжнародними організаціями;
- моніторинг та оцінка результатів, тобто під час реалізації управлінських
- рішень важливо постійно відстежувати їхню ефективність та результати, адже це дозволяє швидко реагувати на зміни в ситуації та вносити корективи у стратегію, якщо це необхідно;
- взаємодія з громадськістю та міжнародними партнерами, адже представницька влада також повинна забезпечити ефективну комунікацію з громадськістю та співпрацювати з міжнародними партнерами для досягнення спільних цілей в умовах війни [9, с. 199].

На нашу думку, реалізація управлінських рішень в умовах війни вимагає від представницької влади великої відповідальності, рішучості та здатності працювати в умовах великого стресу та невизначеності. Умови війни поставляють перед державними інститутами надзвичайні виклики, які вимагають негайних та ефективних заходів для збереження стабільності та безпеки в суспільстві.

Висновки. Під час війни представницька влада постає перед найважливішим завданням – забезпечити безпеку, конституційний порядок й дотримання законів у країні. У таких надзвичайних обставинах, важливо, щоб урядові структури змогли ефективно співпрацювати між собою, координувати дії та швидко реагувати на зміни ситуації. При цьому, демократичні цінності не повинні ставати жертвою війни, а мають бути захищені та підтримані навіть у найскладніші часи. У

контексті війни представницька влада стикається зі складністю управління, що вимагає ретельного аналізу та розробки ефективних стратегій для забезпечення стабільності та безпеки. Здатність влади забезпечити легітимність та демократичність ухвалених рішень є ключовим аспектом у мінімізації соціальних конфліктів та підтримки довіри громадян до владних структур.

Загалом, вплив війни на прийняття та реалізацію управлінських рішень представницькою владою є складним процесом й має багато вимірів. Важливо збалансувати потреби нації з ефективним управлінням кризовою ситуацією, забезпечивши конституційний захист прав і свобод громадян.

Список використаних джерел

1. Kutcher K. The problem of war. *New Zealand International Review*. 2024. № 49.1 С. 10-12.
2. Даниленко Л. І., Гошовська В. А., Куйбіда В. С. та ін. Стандарти якості діяльності представницьких органів влади. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія. Київ : НАДУ, 2018. 398 с.
3. Pitkin H.F. The concept of representation. Univ of California Press, 2023. 330
4. Vaišnys A. Notes on the Problems of Modern Parliamentarism. *Parliamentary Studies*. 2022. № 32. P. 8-10.
5. Крусян А. Український конституціоналізм в умовах війни: до постановки основних науково-практичних проблем та повоєнних тенденцій. *Український часопис конституційного права*. 2023. № 28.3. С. 16-28.
6. Карасаєв С.У., Лікарчук, Н.В. Міжнародні аспекти використання інформаційних технологій у державному управлінні. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2023. №13. С.151-163.
7. Даниленко Л. Моральна відповідальність-критерій оцінки якості діяльності представницьких органів влади. *Наукові перспективи*. 2023. № 6 (36). С. 93-104.
8. Birch S. Semi-parliamentarism and the challenges of institutional design. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*. 2024. № 27.2. С. 266-273.
9. Higashijima M., Kasuya Y. The Perils of parliamentarism: Executive selection systems and democratic transitions from electoral authoritarianism. *Studies in Comparative International Development*. 2022. № 57.2. P. 198-220.

Елизавета ДОБРИКОВА,

студентка магістерського рівня кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Elizaveta DOBYKOVA,

master's student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІТЧИЗНЯНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

CIVIL SOCIETY IN TIMES OF SOCIOIAL TRANSFORMATIONS: A LOOK INTO THE FUTURE

War brings significant physical destruction and deeply affects the psychological and emotional state of society. Ukraine has been experiencing this for the past two and a half years, resulting in increased societal tension and noticeable changes in people's consciousness. Learning from other countries' post-war recovery experiences, especially in terms of psychological well-being, can help Ukrainians adapt to the new reality they face.

The war has led to people living in constant fear, loss of homes, jobs, and social connections, contributing to the rise in stress, anxiety, depression, and PTSD. This is affecting not only those in war zones but the entire society, including refugees and aid workers. This now has become a part of our new reality, hence understanding how it works and affects the society will help us adapt to it.

We understand that war impacts both those who stayed in the country and those who went abroad. In this article we will try to predict how these social upheavals will mirror in our future society of post-war restoration.

Keywords: Post-traumatic stress disorder (PTSD), psychological wellbeing of the nation, emotional support.

Актуальність дослідження полягає в тому, що внаслідок жахів війни в суспільстві відбуваються невідворотні перетворення, розуміння і дослідження яких дозволить нам гармонійно розвиватись під час та довгий час після закінчення війни.

Об'єктом дослідження є стан поствоєнного суспільства, особливо в психо-емоціональному контексті.

Завданням дослідження є визначення напрямів подальшої зміни суспільства у післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Війна – це одна з найтяжчих та найжахливіших подій, яка може статися у житті суспільства. Вона не лише завдає фізичних руйнувань, але й має глибокий та довготривалий вплив на психологічний та емоційний стан населення. Вже останні два з половиною роки Україна знаходиться в стані повномасштабної війни. Ми повноцінно відчули наскільки сильно зросла напруга в суспільстві та які зміни відбулись у свідомості людей. У цій роботі ми подивимось на схожий досвід інших країн, як вони справлялись з поствоєнним відновленням в контексті психологічного стану. Якщо ми вивчимо, зрозуміємо, як саме та чому змінюється суспільство, нам буде легше адаптуватись до нової реальності яку ми вже відчуваємо, та яка буде з нами на довгі роки і після закінчення війни.

Постійний страх за власне життя та життя близьких, втрата домівок, робочих місць, звичок та соціальних зв'язків створюють серйозні передумови для виникнення різноманітних психологічних розладів. Внаслідок цього, війна призводить до зростання рівня стресу, тривожності, депресії та посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Важливо розуміти, що ці впливи не обмежуються тільки військовими зонами, але й поширюються на все суспільство, включаючи біженців, переселенців та тих, хто допомагає постраждалим.

Згідно з опитуванням, яке було проведено інтернетвиданням «Українська правда» в квітні 2024 року, постійний стрес та знервованість відчувають 77% українців, а емоційну нестабільність та апатію близько 30%. Звісно причиною є не тільки війна, але і персональні проблеми громадян, які в тому числі могли виникнути внаслідок війни. [1]

Це стає причиною постійної напруги в суспільстві. Набагато швидше і легше розпалюються суперечки, скандали. Ми маємо розуміти, що кожен, переживає все по-своєму, абсолютно індивідуально, тому для успішної реалізації в українському суспільстві майбутнього ми маємо підвищити свій рівень толерантності, емпатичності та чутливості до інших.

Тривале перебування в стресі та тривозі, і відповідно надмірний вплив кортизолу та інших гормонів стресу можуть порушити майже всі процеси в організмі. Це підвищує ризик багатьох проблем зі здоров'ям, зокрема може викликати депресію, захворювання серця, інфаркт, високий кров'яний тиск та інсульт, проблеми з пам'яттю і концентрацією та викликати гормональні порушення як в жінок, так і в чоловіків, внаслідок чого може порушуватись репродуктивна функція [2].

Це все ті наслідки, які можуть торкнутися кожного українця, в Україні чи за кордоном. У тому числі це виробило в українців стресостійкість та витривалість.

Таким чином, ми маємо розуміти що українське суспільство, після війни ніколи не стане таким, як було до цього. Одним із ключових аспектів є підвищення рівня толерантності та емпатії у суспільстві. Соціальні програми, спрямовані на зміцнення взаєморозуміння, можуть допомогти знизити соціальну напругу та сприяти більшій згуртованості. Водночас необхідно поширювати інформацію про вплив тривалого стресу на здоров'я та способи його зниження, такі як фізичні вправи, медитація, здорове харчування та достатній відпочинок.

Нарешті, важливо підтримувати біженців та переселенців, створюючи можливості для їхньої адаптації в нових умовах. Інтеграція постраждалих від війни сприятиме загальному зміцненню суспільства та допоможе зменшити напругу, створену конфліктом. Таким чином, комплексний підхід до вирішення цих проблем сприятиме відновленню психологічного здоров'я населення та забезпеченню стабільного майбутнього для України.

Висновок. Це підтверджує необхідність розробки та впровадження програм підтримки психічного здоров'я для населення. Важливо забезпечити доступ до психологічної допомоги, включаючи гарячі лінії підтримки консультації психологів та групи підтримки.,

Список використаних джерел

1. Майже 80% українців відчувають стрес та сильну знервованість – опитування. Віра Шурмакевич, Українська Правда Життя. Квітень 2024. URL: <https://life.prawda.com.ua/society/cherez-povnomasshtabne-vtorgnennya-bilshist-ukrajinciv-vidchuvayut-stres-opituvannya-300959>

2. Chronic stress puts your health at risk. Mayo Clinic. 2024. URL: <https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle/stress-management/in-depth/stress/art-20046037>

Олена ДРАГАН,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

Olena DRAGAN,

Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Law, Procedure and Criminalistics of the Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University «Odesa Law Academy»
<https://orcid.org/0000-0002-5696-6360>

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОХОРОНИ ОСОБИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

LEGAL FRAMEWORK FOR THE PROTECTION OF PERSONS FROM DOMESTIC VIOLENCE IN UKRAINE

The article is devoted to the issues of development of national legislation in the investigation of criminal offences related to domestic violence, as well as administrative offences on these issues.

The article also examines the case law and the main regulatory documents on the objective side of the criminal offence of domestic violence. The author examines the case law on proving the 'systematic' feature as an integral part of the objective side of the criminal offence of domestic violence. It is noted that until 11 January 2019, only administrative liability was provided for domestic violence under Article 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offences, In connection with the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, dated 6 December 2017, No. 2227-VIII, the Criminal Code and the Criminal Procedure Code of Ukraine were amended, including the addition of new provisions to the Criminal Code of Ukraine, which provide for such criminal offences as domestic violence. In connection with the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, the Criminal Code of Ukraine and the Code of Criminal Procedure of Ukraine were amended by Law No. 2227-VIII of 6 December 2017, including the addition of new provisions to the Criminal Code of Ukraine that provide for such criminal offences as domestic violence. It is stated that the establishment of signs of domestic violence and the circumstances to be proved is effective only with an integrated approach and various procedural actions. Attention is drawn to the specifics of the local subject matter of proof when applying preventive measures in criminal proceedings on domestic violence, due to the possibility of applying restrictive orders in accordance with Part 6 of Article 194 of the CPC of Ukraine

Keywords: evidence, criminal legal relations, domestic violence, criminal offence, criminal liability, crime against a person, administrative liability, legal framework, legislation.

20 червня 2022 року Верховна Рада ратифікувала «Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», відому як «Стамбульська конвенція». Стамбульська конвенція набула чинності в Україні з 1 листопада 2022 року [1]. Стамбульська конвенція закріпила низку стандартів, які держави мають впровадити в законодавче поле та управлінські практики, щоб забезпечити належний захист постраждалих від домашнього насильства осіб, відповідне реагування на факти домашнього насильства, неможливість уникнення відповідальності через примирення між кривдником і постраждалим. Важливою вимогою Стамбульської конвенції є криміналізація домашнього насильства, що імплементовано в Україні.

Правові аспекти правового регулювання протидії домашньому насильству розглядали такі вчені як А. Берендєєв, А. Блага, А. Галай, О. Головка, В. Галуцько, О. Дмитрашук, К. Довгунь, О. Ковальова, М. Легенька, Н. Мілорадова, М. Нерода, О. Ткаленко. Разом з тим, питання домашнього насильства останнім часом є актуальними з огляду на зростання кількості вчиняємих кримінальних правопорушень.

У 2022 році Україна отримала офіційний статус держави кандидата в члени європейської спільноти – Європейського Союзу, у зв'язку з чим має виконати низку вимог щодо приведення свого законодавства до законодавства Європейського Союзу.

В Україні до 11 січня 2019 року за домашнє насильство була передбачена лише адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від 170 грн до 340 грн. або громадські роботи на строк 30-40 годин, або адміністративного арешту на строк до 7 діб (за статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення). За повторне вчинення домашнього насильства протягом року передбачено штраф від 340 до 680 грн або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин, або адміністративний арешт на строк до 15 діб [2]. У зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України внесено зміни, які набрали чинності з 11 січня 2019 року, крім підпункту 3 пункту 1 розділу I цього Закону (щодо статті 67 КК), який набрав чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону, тобто 12 січня 2018 року. Вказаним Законом України від 06 грудня 2017 року № 2227-VIII Кримінальний кодекс України доповнено новими положеннями, в яких передбачено, зокрема, такий склад кримінального правопорушення як домашнє насильство, а також внесені відповідні зміни до Кримінального процесуального кодексу України. Ухвалені зміни, серед іншого, стосуються криміналізації домашнього насильства. Так, у Кримінальному кодексі України з'явилась нова стаття 126-1 «Домашнє насильство»; а у ст. 91-1 КК України передбачено інститут обмежувальних заходів щодо осіб, які вчинили домашнє насильство.

Визначення поняття домашнього насильства міститься у Законі України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, пункт 3 ч. 1 ст. 1 Закону визначає домашнє насильство як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [3].

Преамбула Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» фіксує його спрямованість на захист прав та інтересів осіб, постраждалих від такого насильства.

Крім того, у постанові Об'єднаної палати ККС Верховного суду від 12 лютого 2020 року у справі № 453/225/19 дається визначення поняття «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» та його тлумачення. Зокрема, зазначається, що злочином, пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів, перелічених у статті 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того чи вказано їх в інкримінованій статті Кримінального Кодексу як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину [5].

У п. «б» ст. 3 Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами визначає домашнє насильство як всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні. Таким чином, аналізуючи комплексний характер домашнього насильства та виходячи з тлумачення закону, до злочину, пов'язаного з домашнім насильством, на який поширюється заборона у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, слід відносити не тільки злочин, передбачений ст. 126¹ КК, та злочин, що містить кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», але й кримінальне правопорушення з ознаками діяння (дії або бездіяльність), поняття якого визначено у ст. 1 Закону № 2229-VIII.

Державна політика у сфері боротьби з насильством, особливо в умовах війни, спрямована на зменшення та превентивну ліквідацію всіх форм насильства. Статистика в Україні підтверджує, що переважна більшість звернень щодо домашнього насильства надходить від жінок, що свідчить про гендерну природу цього явища. У воєнний час збільшується кількість випадків домашнього насильства, як результат стресу, дестабілізації сімейних структур та економічних умов. Стрес та травми, що виникають у результаті військових конфліктів, можуть посилювати агресивні поведінкові реакції та сприяти циклу насильства як всередині спільноти, так і в сім'ї. На це вказав і заступник

Міністра МВС України Богдан Драп'ятий у своєму інтерв'ю газеті «Дзеркало тижня», де зазначив, що за 2023 рік кількість випадків домашнього насильства, що є адміністративним правопорушенням, зросла орієнтовно на 20% проти аналогічного періоду 2022 року (всього складено близько 150 тисяч адміністративних протоколів). За перші три місяці 2024 року кількість виявлених осіб, які вчинили домашнє насильство, проти аналогічного періоду минулого року збільшилася на 14,2% (26 733 – 2023 року й 30 529 – 2024-го).

У кримінальній площині за статтею 126-1 КК України протягом 2022 року повідомлено про підозру 1395 особам, 2023-го – 2527, за чотири місяці 2024 року – 868. Динаміка зростання особливо помітна, якщо порівняти цифри зі статистикою відносно мирного 2019 року. Тоді за рік про підозру було повідомлено 854 особам – цифра навіть менша за дані чотирьох місяців 2024-го року. Разом з тим, статистичну інформацію збирають виключно на підконтрольній українській владі території. Враховуючи, що площа окупованих Росією територій із лютого 2022 року істотно збільшилась і кількість громадян, які виїхали за кордон, також є досить високою, зростання кількості випадків домашнього насильства проти періоду до повномасштабної війни свідчить про досить складну ситуацію в цій сфері [4].

Наразі, у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, Верховною Радою України 22 травня 2024 року ухвалено у першому читанні законопроект за № 10420 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо проведення освідування та експертизи, укладення угоди про примирення та кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення. У Кримінальному процесуальному кодексі України пропонуються зміни щодо надання статусу потерпілого з моменту внесення відомостей до ЄРДР малолітній, неповнолітній чи особі визнаній недієздатною / обмежено дієздатною, яким завдано шкоди кримінальним правопорушенням (ст. 55). Розширення випадків допиту слідчим суддею в судовому засіданні під час досудового розслідування у провадженнях, пов'язаних з домашнім насильством, проти статевої свободи та недоторканності (ст. 225).

Забезпечення слідчим, прокурором проведення невідкладно освідування та судово-медичної експертизи після внесення відомостей до ЄРДР у провадженнях, пов'язаних з домашнім насильством, проти статевої свободи та недоторканності (ст. ст. 241, 242). Укладення угоди про примирення у провадженнях, пов'язаних з домашнім насильством, проти статевої свободи та недоторканності, лише за ініціативою потерпілого (ст. 469).

Крім того, 22.05.2024 в цілому прийнято Закон України «Про внесення змін до КУпАП» у зв'язку з ратифікацією цієї ж Конвенції, який наразі передано на підпис Президенту України. Цим Законом доповнено КУпАП новими статтями: 173-5 «Неповідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дитини», 173-6 «Вчинення насильства за ознакою статі», ст.173-7 «Сексуальне домагання». Крім того, збільшено строк адміністративного затримання для осіб, що вчинили домашнє насильство, насильство за ознакою статі або невиконання термінового заборонного припису – до 12 годин для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення (зміни до ст.263 КУпАП).

На підставі наведеного, можемо зробити висновок, що запровадження європейських стандартів у сферу протидії домашньому насильству дозволить забезпечити особі право на належне адміністрування, яке входить до каталогу прав Європейського Союзу, але не закріплено в національному законодавстві. Воно є одним із основних прав людини та надбанням європейської спільноти, реалізується у її відносинах з публічною адміністрацією. Право на належне адміністрування представляє собою стандарти, яких повинні дотримуватися органи виконавчої влади та місцевого самоврядування при вирішенні справи стосовно особи. При цьому розв'язання проблеми відповідальності за домашнє насильство в будь-якій державі та у світі вимагає врахування стандартів, а також традиційного права і традицій, міжнародних стандартів та правил боротьби з домашнім насильством.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, яку ратифіковано із заявами Законом № 2319-IX від 20.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон Української РСР від 7 грудня 1984 року No 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України № 2229-VIII від 07 грудня 2017 р. Верховна Рада України : офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19>

4. Богдан Драп'ятий. Домашнє насильство під час війни. що з ним робитиме МВС? Дзеркало тижня. Веб сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/domashnje-nasilstvo-pid-chas-vijni-shcho-z-nim-robitime-mvs.html>

5. Домашнє насильство: практика Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Верховний суд. Веб сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1401143>

Ірина ДУДКО,

доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna DUDKO,

Doctor of Political Sciences, Professor, Professor of the of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8881-8274>

ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ ЄВРОПАРЛАМЕНТУ: АСПЕКТ ПІДТРИМКИ ДЕМОКРАТІЇ І КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЗА КОРДОНОМ

DIPLOMATIC MISSION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT: THE ASPECT OF SUPPORTING DEMOCRACY AND CONSTITUTIONALISM ABROAD

The article is devoted to analysis of the main diplomatic trends of the European parliament aimed at supporting democracy and constitutionalism abroad. There are under discussion such international activities of Eroparliament as election observation, mediation and capacity building which proved its potentiality in affirmation of the values of modern democracies.

The main task of the article is to focus attention upon legal and organizational foundations of democratic principles of European parliament's diplomacy and foreign policy. It is stated that European Parliament's approaches to diplomatic areas of supporting democracy could serve the common goals of European community, taking into account the challenges that may threaten or question the democratic prospects of the European continent.

Key words: European Parliament, diplomacy, foreign policy, democracy, constitutionalism.

Європейський Парламент – наднаціональний орган, одна з основних інституцій Європейського Союзу, що представляє інтереси 27 країн та майже 500 млн. громадян держав-учасниць ЄС. Обсяг представницької спроможності Європарламенту зумовлюється обсягом наданих йому повноважень, де, поряд з нормотворчими, фінансовими функціями, контролем над інституціями ЄС, на особливу роль заслуговують функції у сфері міжнародної дипломатії та зовнішніх зносин.

Відповідно статутних та регламентних документів, сферою зовнішньополітичної діяльності Європарламенту проголошується як підтримка та розвиток дипломатичних відносин безпосередньо країн-членів Європейського Союзу, так і реалізація міжнародних зв'язків ЄС з третіми країнами – партнерами або союзниками об'єднання. До найбільш показових прикладів дипломатичної діяльності Європейського парламенту відносять: парламентські візити та інші місії за межами ЄС, які здійснюються як структурними об'єднаннями, так і Президентом Європарламенту; візити офіційних делегацій; індивідуальні візити депутатів Європарламенту до третіх країн; візити делегацій політичних груп тощо [1].

Надзвичайно важливу роль у сфері міжнародної дипломатії Європарламенту, як показує практика, відіграє й діяльність на підтримку миру, демократії та конституціоналізму за кордоном, що – з урахуванням впливу та авторитету ЄС на міжнародній арені – набуває на сьогодні особливо вагомego значення.

Європейський парламент, зокрема, є міжнародно визнаним суб'єктом спостереження за виборами за кордоном, що розглядається дослідниками в якості визнання міжнародною спільнотою конституційності формування урядових структур як в країнах ЄС, так і поза ним; підтримки демократичних традицій взаємовідносин країн щодо реалізації прав і свобод людини і громадянина; ствердження ціннісних норм суспільної організації країн, що формують західний світ тощо. Делегації Європарламенту зі спостереження за виборами входять або до складу місій Європейського Союзу зі спостереження за виборами (EOMs), або до міжнародних місій зі спостереження за виборами (IEOMs) в рамках Організації з безпеки і співробітництва в Європі (OSCE/ODIHR). Міжнародні місії спостереження за виборами діють в регіоні ОБСЄ, тоді як місії Європейського Союзу реалізують свої функції поза ЄС, в решті країн світу. Такі місії можуть мати або короткостроковий характер

(складаються з декількох депутатів і діють в країні спостереження лише під час проведення виборів) або є довгостроковими, що діють на засадах короткострокових.

Спостереження за виборами є сферою, де співпраця між Парламентом та Європейською службою зовнішніх справ є найбільш структурованою та інтегрованою. По-перше, головний спостерігач ЄС (голова представництва ЄС) є депутатом Європарламенту, який призначається Верховним представником з питань закордонних справ і політики безпеки (Віце-президентом) ЄС за рекомендацією Групи підтримки демократії та координації виборів (DEG)¹. По-друге, відповідно до Декларації про політичну відповідальність від 2010 року, Парламент регулярно отримує консультації від Верховного представника з питань закордонних справ і політики безпеки щодо вибору пріоритетних країн для довгострокових місій зі спостереження за виборами в ЄС та призначення головних спостерігачів для цих місій [2]. Форумом для обміну думками з Верховним представником з цього питання та інших аспектів, пов'язаних з виборами, відбуваються на зустрічах представників місій.

Втім, незважаючи на таку тісну інтеграцію (особливо в рамках довгострокових місій), Парламент, згідно з Імплементативними положеннями про підтримку демократії та діяльність зі спостереження за виборами, «завжди зберігає свою незалежність суджень і здатність діяти як політичний інститут» [3].

Так, місії Парламенту здійснюють регулярний обмін думок з демократичними організаціями в країнах, де заплановане спостереження за виборами з метою їх підготовки або забезпечення подальших дій. Водночас Парламент здійснює автономну діяльність протягом усього виборчого циклу, спрямовану на зміцнення спроможності країни проводити вільні та чесні вибори, включаючи різноманітні діалоги з депутатами та іншими зацікавленими сторонами, а також надає допомогу національним парламентам у внесенні змін до відповідного законодавства [4].

Поряд з цим, однією з нових сфер парламентської дипломатії у сфері підтримки демократії, в якій парламент стає дедалі активнішим, є медіація. Поштовхом для розвитку цього нового виду діяльності стало залучення Європейського Союзу до стримування конфліктів на Балканах (Албанія, 2010; Північна Македонія, 2015), що зумовило врешті-решт формалізацію відповідних місій. Інституційна та фінансова підтримка медіаційних операцій почала надаватись в повному обсязі внутрішніми ресурсами Парламенту та новою Службою підтримки посередництва та діалогу [5]. Особливу роль в цьому відношенні почав відігравати й Діалог Жана Моне заради миру та демократії – інструмент та методологія щодо об'єднання політичних гравців із третіх країн для розв'язання криз.

Так, Європарламент прагне зробити посередництво у конфліктах постійною частиною своєї зовнішньої діяльності. Підхід Парламенту полягає в тому, щоб посилити загальну роль ЄС в узгодженості кризових ситуацій, не вимагаючи при цьому виконавчих ресурсів Євросоюзу, оскільки посередництво – це більш автономні дії Парламенту. Щодо демократичних принципів, то перед започаткуванням будь-якого посередництва чи «діалогу Жана Моне» важливою є комунікація з ґрунтовними консультаціями між структурами та делегаціями ЄС. Для заохочення такого діалогу використовуються різні міжінституційні контакти, тоді як рішення про початок діалогу залишається за парламентськими інституціями – Групою підтримки демократії та координації виборів (DEG) та Конференцією голів політичних груп.

Окрім зазначеного в аспекті підтримки демократії і конституціоналізму, Європейський Парламент надає допомогу з розбудови потенціалу парламентам у третіх країнах з метою зміцнення їхньої інституційної спроможності та підтримки демократії загалом у світі. Ця діяльність ґрунтується на пріоритетах, визначених Групою підтримки демократії та координації виборів (DEG), з урахуванням постанов Парламенту та рекомендацій місій ЄС зі спостереження за виборами. У цьому виді діяльності беруть участь парламентарі та співробітники Європейського парламенту та парламентів країн-партнерів. При цьому Європейський парламент зберігає значну автономність в організації таких дій, меншою мірою покладаючись на делегації та дипломатичну службу ЄС.

Зазначене в цілому демонструє значний потенціал Європарламенту в реалізації функцій на підтримку демократії і конституціоналізму за кордоном як ціннісних орієнтирів ЄС. Досвід Європарламенту в цьому відношенні є вагомим внеском в розвиток парламентської діяльності, що – з урахуванням наднаціональності ЄП – набуває, своєю чергою, ваги й щодо національного рівня парламентаризму.

¹ Група підтримки демократії та координації виборів (DEG) – інституція Європарламенту, орієнтована на активну підтримку міжнародних зусиль Європейського Союзу, спрямованих на просування демократії та прав людини

Використання напрацьованих підходів Європарламенту щодо розвитку дипломатичних напрямів підтримки демократії іншими країнами, включно з Україною, слугуватиме спільним цілям як національних суспільств, так і загальнонаціональній спільноті з урахуванням викликів, які можуть загрожувати чи піддають сумніву демократичні перспективи розвитку європейського континенту.

Список використаних джерел

1. Parliamentary Cooperation and Diplomacy in EU External Relations. An Essential Companion / Edited by Kolja Raube, Meltem Müftüler-Baç and Jan Wouters. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019. URL: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/parliamentary-cooperation-and-diplomacy-in-eu-external-relations-9781786438843.html>
2. Draft Declaration by the High Representative¹ on political accountability. Council of the European Union. Brussels, 20 July 2010 URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12401-2010-ADD-1/en/pdf>
3. Implementing provisions on democracy support and election observation activities. Decision of the conference of presidents of 7 February 2019. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/212193/2019-02-07_DEG_CoP-Implementing-Provisions_en.pdf
4. Connecting parliamentary and executive diplomacy at EU and Member State level. European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642211/EPRS_BRI\(2019\)642211_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642211/EPRS_BRI(2019)642211_EN.pdf)
5. Fonk D. The European Parliament as a Diplomatic Mediator: Conceptualising, Exploring and Explaining Parliamentary Diplomacy in EU Foreign Policy. KU Leuven, Leuven International and European Studies, 2019. 277 p.

Анастасія ЖАЛУБАК,

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasiia ZHALUBAK,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор РЕЙТЕРОВИЧ**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

STATE POLICY IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It was established that the russian invasion of Ukraine caused an extremely large burden on the national health care system, both at the national, regional and local levels.

It is shown that despite the difficult circumstances and challenges of the war, the health care system in our country was able to withstand this testing time, maintaining its manageability and ability to perform its functions.

It was determined that the goals of state policy in the field of health care at the current stage are: adaptation to European standards and norms in the field of health care; implementation of international quality standards of medical care; creation of an effective system of institutional support; provision of quality resources for the health care system; improvement of the organizational and economic management mechanism.

Keywords: health care, national health care system, state policy in the field of health care.

Одними з основних пріоритетів держави, які мають бути реалізовані через систему охорони здоров'я, є захист, збереження та підтримання здоров'я населення. Російське вторгнення в Україну спричинило надзвичайно велике навантаження на національну систему охорони здоров'я, як на національному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

Війна призвела до широкомасштабних міграційних процесів, загострення серйозних захворювань, поширення хвороб, які раніше були рідкісними, проблем з психічним здоров'ям, професійного вигорання та переміщення медичного персоналу, руйнування інфраструктури та ланцюгів постачання, а також значний спад доходів як населення, так і держави. Мова йде також про руйнування медичних установ у великій кількості, а також збільшення попиту на різні види медичної допомоги та послуг, які раніше не користувалися таким попитом у населення, до того ж існує потреба в посиленні моніторингу об'єктів довкілля, біологічних матеріалів і готовності до реагування на надзвичайні ситуації в сфері громадського здоров'я, що можуть виникнути через можливі хімічні, радіаційні, ядерні загрози, масові інфекційні захворювання, неінфекційні отруєння та інші подібні ситуації.

Маємо відзначити, що, попри складні обставини і виклики війни, система охорони здоров'я в нашій країні змогла витримати цей випробувальний час, зберігши свою керованість та здатність виконувати свої функції. Цьому сприяли кілька чинників: відданість і самовідданість багатьох лікарів, медичного персоналу і керівників медичних установ; ретельно продумані рішення, ухвалені Міністерством охорони здоров'я, Кабінетом Міністрів та парламентом, а також попередні структурні перетворення, які сприяли збільшенню життєздатності системи.

Зокрема, вже в період повномасштабного вторгнення парламент ухвалив три великі галузеві закони, підготовка яких тривала у попередні роки, покликані врегулювати розвиток мережі лікарень, систему громадського здоров'я та сферу лікарських засобів [2]. Також було забезпечено законодавче підґрунтя для поліпшення медичного обслуговування військовослужбовців та розширення доступу пацієнтів, у тому числі з числа військовослужбовців, до необхідного лікування посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни, онкологічних та інших захворювань.

Надзвичайно важливим є й те, що в ході бюджетного процесу вдалося збільшити фінансування системи охорони здоров'я у 2024 році на 16 млрд грн порівняно з 2023 роком, не дивлячись на війну та складну економічну ситуацію [3].

Водночас, існує потреба у подальшому оновленні державної політики у галузі охорони здоров'я, мета якого полягає у вдосконаленні її інституційних, організаційних, ресурсних, функціональних та інструментальних компонентів, щоб відповісти на потреби активізації євроінтеграційних та, децентралізаційних процесів, цифрового розвитку, науково-технологічної еволюції, сталий розвиток та забезпечення інклюзивного розвитку. Це передбачає підвищення адаптивності цих систем до сучасних викликів безпеки та загроз.

Погоджуючись з думкою експертів, зазначимо, що забезпечення охорони здоров'я в реаліях сьогодення зумовлює потребу врахування особливих потреб військових, цивільного населення та навколишнього середовища, яке зазнало значного руйнування, що матиме суттєвий вплив на громадське здоров'я [1].

Серед основних цілей державної політики в галузі охорони здоров'я на сучасному етапі варто виокремити такі як:

- адаптація до європейських стандартів та норм у сфері охорони здоров'я;
- впровадження міжнародних стандартів якості медичної допомоги;
- створення ефективної системи інституційного забезпечення;
- забезпечення якісних ресурсів для системи охорони здоров'я;
- удосконалення організаційно-економічного механізму управління.

Список використаних джерел

1. Голубка С. М., Голубка М. М. Парадигма охорони здоров'я в умовах війни та соціально-економічних викликів. Публічне управління та адміністрування у сфері охорони здоров'я: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 20 жовтня 2022 р.) / Національний університет охорони здоров'я України ім. П.Л. Шупика. Київ : МОРІОН, 2022. – С. 51–52.

2. Кризь війну: що відбулося з охороною здоров'я у 2022 році. URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2023/04/03/253632/>

3. Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування інформує про свою роботу у 2023 році. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245534.html

Дар'я ЗОНТОВА,

здобувачка ступеня магістр ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daria ZONTOVA,

master's degree candidate «Parliamentarism and parliamentary activity» specialty «Public management and administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ЮРИДИЧНИХ СТРУКТУР ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ДОВІРИ НАРОДУ ДО ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

STRENGTHENING THE ROLE OF LEGAL STRUCTURES OF THE REPRESENTATIVE AUTHORITY BODIES OF UKRAINE IN INCREASING THE LEVEL OF CONFIDENCE OF THE PEOPLE IN THEIR ACTIVITIES

In every legal organization, whether it is a state administration body or a local self-government body, a legal department (department, department, etc.) is mandatory in its organizational structure, which is guided in its activities by the relevant provision, which reflects its purpose and main tasks. This structural unit is always subordinate to the head of the organization, has areas of work on legal support, court work, work with citizens' appeals. The last direction of his work requires direct contact with citizens and therefore especially affects the level of their trust in the authorities.

It was found that the influence of the legal structures of representative authorities, which are elected by the people in national or local elections, is more significant in determining the level of people's trust in their activities than the influence of executive authorities. The reason is that representative authorities are more open to society, are formed according to its will and active participation during national or local elections, and are under greater attention of citizens for their activities.

It is proposed to strengthen the use of information and communication technologies in the work of legal departments of representative authorities of Ukraine in order to increase the level of trust of citizens in the authorities.

Keywords: trust, public administration, representative authorities, people's power.

Рівень довіри народу до владних інституцій є одним із індикаторів демократії і тому у провідних демократичних державах світу він є достатньо високий і вимірюється у процесі визначення індексу людського розвитку.

В Україні, за даними Київського міжнародного інституту соціології, у 2021-2022 роках «найбільшою довірою в Україні продовжують користуватися Збройні сили, і за останній рік (між груднем 2021 і груднем 2022 років) рівень довіри зріс 72% до 96%. Далі йде довіра до Президента України і довіра волонтерам... За рік показник зріс до 84%... У випадку волонтерів довіра зросла з 68% до 84%... Довіра до Уряду зросла з 14% до 52%... У випадку парламенту хоча загалом показники довіри не є високими, але також має місці значний ріст довіри: з 11% до 35%» [1].

Серед перелічених об'єктів публічного управління – Верховна Рада України, яка обирається на загальнонаціональних виборах і розглядається вітчизняними науковцями як представницький орган влади, до яких відносять організації, що «формулюють і виражають волю народу в законах чи рішеннях, що приймають..., які виступають своєрідною єднальною ланкою між народом і професійним державним апаратом, який здійснює владну діяльність. Представницькі установи, завдяки народному волевиявленню, наділені власною компетенцією щодо розв'язання питань публічного управління й спричиняють активний зворотний вплив на мету та інтереси народу, формують його волю, оскільки виступають його органічною, природною частиною» [2, С. 34].

«Нині представницька влада постає головною формою здійснення народовладдя та відстоювання народного суверенітету, оскільки саме вона має можливість забезпечувати безперервне

й невідкладне здійснення державної влади, на належному професійному рівні приймати суспільно значимі рішення, без чого саме існування сучасної держави стає проблематичним» [2, С. 5].

Визнаючи важливість ролі представницьких органів влади, які впливають на рівень довіри народу до владних інституцій, зазначаємо, що і кожний їх структурний підрозділ є значимим. Особливо це стосується юридичних відділів (департаментів, управлінь тощо), діяльність яких безпосередньо підпорядкована керівнику організації, фінансуються за рахунок бюджету цієї організації, організаційна структура яких включає різні підрозділи, серед яких підрозділ по роботі зі зверненнями громадян.

Для нашого дослідження саме цей підрозділ має особливе значення у представницьких органах влади різних рівнів (парламент, місцеві ради), який безпосередньо контактує з громадянами і впливає на рівень їхньої довіри до цього органу влади. Особливо важливою є своєчасна і якісна відповідь громадянам на їхні звернення з різних питань. Адже, громадяни, як правило, звертаються до влади у зв'язку з порушенням чинного законодавства і потребують чіткого роз'яснення щодо конкретної норми закону.

Тому важливо для уникнення формальної відповіді на звернення громадян працівниками юридичних підрозділів створити на офіційному сайті організації відповідний електронний портал для звернень і отримання своєчасних і якісних юридичних роз'яснень, які можуть періодично переглядати різні експерти та керівники. Прикладом може бути система, створена на сторінках Громадської організації «Українська Демократія» в соціальних мережах [5].

Як висновок зазначимо, що бажано аналогічні сторінки створювати на офіційних сторінках представницьких органів влади і забезпечити роботу юридичних відділів не лише фахівцями з юридичною освітою, а й тими, хто добре володіє сучасними комунікаційними технологіями. Відповіді на звернення громадян мають відповідати Закону України «Про звернення громадян» [3] та Указу Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [4].

Список використаних джерел

1. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2022 роках. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1174&page=1>
2. Представницька влада у державотворчому процесі України: монографія /В.А.Гошовська, В.С.Куйбіда [та ін.]. – К. : НАДУ, 2018. – 398 с. – Наукова школа вітчизняного парламентаризму. Серія «Бібліотека народного депутата».
3. Про звернення громадян: Закону України. URL: <https://ukrdem.org/zvg#law>
4. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Указ Президента України. URL: <https://ukrdem.org/zvg#pdec2008>
5. Роз'яснення щодо звернення громадян до органів влади. URL: https://ukrdem.org/zvg?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw7ZO0BhDYARIsAFttkCh5iZSBYtKDXc2pGRJ3PYQ6DkhpQhNN4WyAtbQ3jGNtM22-KJ5ahSYaAt7DEALw_wcB/

Сергію ІВАНОВ,

аспірант 1-го року заочної форми навчання кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii IVANOV,

postgraduate student of the Department of Global and National Security, Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0009-0006-3021-2882>

Науковий керівник: **Григорій СИТНИК**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

ECONOMIC RESILIENCE OF UKRAINE IN THE WAR CONDITIONS

The resilience of the economic system ensures the country's economic security, the effective functioning of economic sectors, and the competitiveness of enterprises on foreign and domestic markets. The economic resilience is not only the physical protection of territories during the war. These are high-quality supply and sales logistics, finance, staffing, effective management in new conditions, ensuring uninterrupted export deliveries (if the goods are not important for defense or humanitarian needs), and others. The Ukrainian economy shows resilience in its GDP growth, business functioning despite the energy terror, strong banking system, agriculture improvement, and more. However, foreign financial support remains a crucial source for the Ukrainian economic resilience.

Keywords: full-scale war against Ukraine, economic resilience, banking system, energy terror, economic growth.

Економічна стійкість стала популярною в останні роки через серйозні потрясіння, викликані фінансовою кризою 2007–2008 років, глобалізацією промисловості, оновленням знань та технологій, пандемією та війною росії проти України. Стійкість – складне поняття. Існуючі дослідження економічної стійкості ґрунтуються на еволюційній економіці. Еволюційні економічні географи дійшли висновку, що стійкість та здатність регіону протистояти потрясінням є результатом його зростання [3]. Проте з погляду еволюції економічна стійкість є процесом прихованої динамічної еволюції. Економіка, крім здатності швидко поглинати та адаптувати шоки, також повинна мати можливість змінювати свою структуру та вступати на новий шлях зростання після зовнішніх шоків. Отже, економічна стійкість визначається відповідно до адаптації та пристосовуваності [4].

Більше того, економічна стійкість поєднує мікро- та макроекономічну стійкість. На думку старшого радника зі зміни клімату Світового банку С. Галлегата [2], мікроекономічна стійкість визначається як здатність економіки та суспільства мінімізувати втрати добробуту домогосподарств за певного рівня втрат сукупного споживання. Макроекономічна стійкість – це здатність підтримувати сукупні втрати споживання якомога меншими для заданої суми втрат капіталу, тобто мінімізувати фактор підсилення.

В умовах війни росії проти України вивчення аспектів стійкості набуває особливої актуальності, оскільки цей період є стрес-тестом на стійкість національної економіки до шоків впливів. Російське вторгнення спричинило падіння ВВП України на 29% у 2022 році, але в 2023 році економіка зросла на 19,5% в річному обчисленні у другому кварталі та на 9,5% в третьому кварталі [1]. Замість очікуваної стабілізації Україна, річне економічне зростання досягнуло майже у 6% у 2023 році [1]. Однак, різниця в 25% від довоєнного рівня ще зберігається. Тим не менш, враховуючи масштаби руйнувань, спричинених російським вторгненням та той факт, що росія все ще окупує близько 17% території України, ці цифри свідчать про економічну стійкість держави.

Також банківська система демонструє стійкість і діє без функціональних обмежень протягом усієї війни, незважаючи на дуже великі наземні та повітряні операції. Майже всі банки – не лише системно важливі банки – продовжують роботу. Це велика перевага для України. Завдяки цьому фінансово-платіжна підтримка економіки залишається повноцінною. В жовтні-грудні 2022 року

Україна була під впливом енергетичного терору. Дев'ять ракетних хвиль та атак знищували критично важливу інфраструктуру – ключові об'єкти, які виробляють і розподіляють електроенергію, опалення та воду. Це був свідомий енергетичний терор з боку росії: змусити українців страждати в холоді та темряві. Незважаючи на такі обставини, українські бізнеси продовжували функціонувати та адаптувалися до критичних умов.

Відповідно до інформації Центру економічної стратегії [5], росія продовжує руйнувати сільськогосподарську інфраструктуру України. В результаті атаки в ніч на 31 січня 2024 року було зруйновано одне з підприємств групи ТОВ «СП «ПАЕК» у Миколаївській області, пошкоджено склади та обладнання, втрачено врожай. Разом з тим, в країні діє грантова програма eRobota, яка передбачає фінансування існуючих і нових переробних підприємств та дозволила сільськогосподарським організаціям отримати 40% всіх грантів.

У той же час повномасштабна війна в Україні зумовлює необхідність перегляду підходів до формування стратегії управління економікою та розробки нових, більш ефективних методів державного регулювання. Серед ключових проблем залишаються зниження рівня виробництва, зростання безробіття, послаблення стабільності державних фінансів та загрози валютній стабільності. Міжнародна фінансова допомога залишається ключовим напрямом та джерелом забезпечення стійкості української економіки, без якого неможливо реалізувати інші напрями, зокрема: стабільне надходження інвестицій в економіку для фінансування інфраструктурних проєктів (реконструкція енергосистем, доріг і мостів, розмінування територій, відновлення міст і сіл); реконструкція промислового сектору на інноваційній основі; стабільне функціонування фінансової системи; збалансованість державних фінансів (соціальні витрати та податкові надходження); підтримка громадянського суспільства та соціальної структури.

Список використаних джерел

1. Åslund A. Ukraine's wartime economy is performing surprisingly well. [Електронний ресурс]. Atlantic Council. 2024. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-wartime-economy-is-performing-surprisingly-well/#:~:text=The%20Russian%20invasion%20drove%20Ukraine's,nearly%206%20percent%20in%202023>
2. Economic resilience: Definition and measurement // S. Hallegatte, Policy Research Working Paper, No. 6852. [Електронний ресурс] / World Bank. – 20214. URL: <https://www.openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18341>
3. Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation // Journal of Economic Geography, 2015, 15(1), 1-42. URL: <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015>
4. Pike A., Dawley S., Tomaney J. Resilience, adaptation and adaptability. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, 2010, 3(1), 59–70. URL: <https://doi.org/10.1093/cjres/rsq001>
5. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни [Електронний ресурс] / М. Самойлюк // Центр економічної стратегії. – 2024. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>.

Руслан КАГАНЕЦЬ,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ruslan KAHANETS,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор РЕЙТЕРОВИЧ**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТАРІВ

INTEGRITY AS A COMPONENT OF THE ACTIVITIES OF PARLIAMENTARIANS

It has been found that the Ukrainian parliament and political parties are traditionally among the most corrupt political institutions, which constantly experience a lack of public trust. The above actualizes the search for tools to prevent corruption in the activities of parliamentarians, the key of which, in our opinion, can be the definition of integrity as an integral component of the political culture and ethical behavior of members of the Ukrainian parliament.

It was determined that the requirements for the behavior of people's elected officials in the current legislation still do not provide for the observance of integrity as a parliamentarian's refusal to prevail over private interest during the exercise of parliamentary powers.

It was established that the definition of integrity should become a social norm primarily for people's elected officials.

Keywords: integrity, the activities of parliamentarians, integrity of parliamentarians.

Легітимність парламенту формується не тільки на базі відповідності його діяльності вимогам Конституції та чинного законодавства, але й залежить від довіри до нього та підтримки суспільством результатів його діяльності. Саме це дозволяє забезпечувати зворотній зв'язок між народом та його обраними представниками.

Разом з тим, український парламент і політичні партії традиційно відносять до найбільш корумпованих політичних інститутів, які постійно відчують брак суспільної довіри. Зазначене актуалізує пошук інструментів запобігання корупції у діяльності парламентарів, ключовим з яких, на нашу думку, може стати визначення доброчесності як невід'ємної складової політичної культури та етичної поведінки членів українського парламенту.

Слід зауважити, що протягом останніх п'яти років поняття доброчесності стало все більш поширеним серед українців. Доброчесність стала обов'язковим принципом діяльності суддів та державних службовців. Громадськість звертається до нього, коли обговорюється напрямок розвитку держави.

Поряд з цим, визначення доброчесності не повинно поширюватися виключно на згадане коло осіб, а має стати суспільною нормою насамперед для народних обранців.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), членами якої є 35 найрозвиненіших країн, до ключових складових розвитку доброчесності на рівні всього суспільства відносить:

- наявність системи для зменшення можливостей корупційної поведінки;
- зміну культури, щоб зробити корупцію неприйнятною у суспільстві;
- донесення до людей важливості відповідальності за свої дії [1].

На сучасному етапі основні засади депутатської етики визначають норми Конституції України. Зокрема, для кандидата в депутати встановлено вимогу несудимості (ч. 3 ст. 76), серйозне порушення депутатської етики в частині вчинення кримінального правопорушення або порушення вимог несумісності є підставою для припинення повноважень народних депутатів (ст. 81), парламентарі володіють гарантією індемнітету, яка не дозволяє притягувати їх до юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком образ чи наклепів (ст. 80), особа, яка відмовилася скласти присягу перед Верховною Радою України, не набуває депутатських повноважень (ст. 79), за порушення принципу особистого голосування депутата можуть притягнути до кримінальної відповідальності (ст. 84) [3].

Згідно з Законом України «Про статус народного депутата України», неприпустимим є використання народним депутатом свого депутатського мандата всупереч загально визнаним нормам моралі, правам і свободам людини і громадянина, законним інтересам суспільства і держави, а також в особистих, зокрема корисливих, цілях (ст. 8) [5].

Дотримання дисципліни та норм етики на пленарних засіданнях парламенту передбачене вимогами Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» (глава 9) [4].

В українському парламенті функціонує Комітет з питань регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України, який займається питаннями дисципліни та дотримання норм депутатської етики.

Як бачимо, вимоги до поведінки народних обранців в чинному законодавстві, досі не передбачають дотримання доброчесності як відмову парламентаря від превалювання приватного інтересу під час здійснення депутатських повноважень.

Водночас, маємо констатувати, що суспільний запит на утвердження цього принципу в Україні достатньо високий.

Так, громадським рухом Чесно було запропоновано 6 громадських критеріїв доброчесності, до яких віднесено:

- відсутність фактів порушення народним обранцем прав і свобод людини;
- незмінність політичних позицій відповідно до волевиявлення виборців;
- непричетність до корупційних дій;
- прозорість задекларованих доходів і майна та їх відповідність способу життя;
- особисте голосування в парламенті;
- присутність на засіданнях парламенту та участь в роботі комітетів [2].

Враховуючи викладене, підтримуємо позицію щодо доцільності закріплення принципу доброчесності як складової діяльності народного депутата України.

Список використаних джерел

1. Доброчесність: поняття, складові та історія. Офіс доброчесності НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/dobrochesnist-ponyattyu-skladovi-ta-istoriya>
2. Завершено аналіз доброчесності народних депутатів. Чесно. URL: <https://www.chesno.org/post/2918/>
3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010. № 1861-VI. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
5. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.12.1992. № 2790-XII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

Юрій КИСЕЛЬ,

народний депутат України IX скликання, Голова Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури, доктор філософії з політології

Yuriy Kisel,

People's Deputy of Ukraine of the IX convocation, Chairman of the Committee on Transport and Infrastructure of the Verkhovna Rada of Ukraine, PhD in Political Science

<https://orcid.org/0000-0002-5094-4339>

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ VS ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

PARLIAMENTARY ASSOCIATIONS VS POLITICAL PARTIES AS SUBJECTS OF IMPLEMENTATION OF SOCIO-POLITICAL RELATIONS OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE

The article is devoted to discussion of the socio-political relations of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding such subjects of these relations as parliamentary associations and political parties. It is said about special type of socio-economic tie between political parties and political associations, when parliaments are formed by political parties; coalitions – by parliaments; political parties – by politically mature citizens.

Noted political associations are formed on the basis of voluntariness and on the basis of common or close values. What is different about them are the goals of the association, that is, what they strive for, what they are trying to achieve. Their subjectivity is determined by the types of activities in the parliament – parliamentary political (factions, coalition, opposition) or administrative (committees) associations. The diversity of the goals of political associations in parliament is related to their functions and powers. However, all of them base their activities on referring to the goal of a political party, which is clearly formulated by the current legislation of Ukraine and provides for the promotion of the formation and expression of the political will of citizens, ensuring their participation in elections and other political events.

Improvement of socio-political relations between political parties and parliamentary associations provides for the reform of organizational principles, as well as current legislation in the field of ensuring the activities of political associations of all types as a prerequisite democratic principles of society.

Keywords: political parties, parliamentary associations, socio-economic relations. Ukraine.

Аналіз специфіки та політико-правових засад функціонування парламентських об'єднань в Україні об'єктивно передбачає формування загального наукового уявлення про політичні об'єднання, їх місце в системі реалізації суспільно-політичних зв'язків як виміру демократичних суспільств. Враховуючи складність суспільно-політичних зв'язків, що характеризують політичні процеси сучасних демократій, можна стверджувати, що політичні об'єднання – не прості формування залучених до політичної, зокрема, парламентської діяльності суб'єктів, а багатофункціональні, багатоцільові, багатосуб'єктні утворення, що відрізняються специфічним функціональним спрямуванням [1]. У найбільш загальних вимірах науковці виокремлюють, як правило, два основних види таких об'єднань та утворень Це:

– політичні партії, які створюються на основі об'єднання активних громадян для виконання статутної діяльності;

– парламент і його органи (парламентські комітети, парламентська коаліція/більшість, парламентська опозиція / меншість), які об'єднують парламентарів для виконання легітимних програмних завдань.

Ці суб'єкти політичної діяльності є головними у формуванні політики держави з демократичною формою правління – коли парламенти формуються політичними партіями; коаліційні уряди – парламентами; політичні партії – політично зрілими громадянами [2].

Зазначені політичні об'єднання формуються на засадах добровільності та на основі спільних чи близьких цінностей. Відмінними в них є цілі об'єднання, тобто те, до чого прагнуть, чого вони намагаються досягти. Їх суб'єктність визначається різновидами діяльності у парламенті – парламентські

політичні (фракції, коаліція, опозиція) або адміністративні (комітети) об'єднання. Різноманітність цілей політичних об'єднань у парламенті пов'язана з їхніми функціями і повноваженнями. Однак всі вони ґрунтують свою діяльність, посилаючись на ціль політичної партії, яка чітко сформульована чинним законодавством України і передбачає сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, забезпеченню їх участі у виборах та інших політичних заходах [3].

Вищезазначені особливості вимагають пошук напрямів та механізмів удосконалення партійного представництва у ВР України. Що передусім треба зробити для того, аби політичні партії більш ефективно представляли інтереси різноманітних суспільних груп на рівні парламенту та, у кінцевому підсумку, сприяли якісному виконанню основних функцій, покладених на вищий законодавчий орган країни?

По-перше, слід продовжити реформу виборчої системи у напрямку зростання ролі регіональних виборчих округів (у нинішньому форматі – територіальних списків). Це змусить партії активно розвивати місцеві та регіональні структури, бути в курсі проблем та потреб територіальних громад, активно комунікувати з виборцями. Останні, у свою чергу, отримають додаткові важелі впливу та контролю над народними депутатами, що в цілому покращить систему представництва на рівні парламенту.

По-друге, необхідно удосконалити чинне законодавство у сфері забезпечення діяльності політичних об'єднань усіх видів як передумови їх програмно-проблемної ефективності та електоральної активності. Це передбачає:

- законодавче забезпечення процедур внутрішньопартійної демократії (зокрема, відкритість конференцій та зборів партійних організацій на різних рівнях);
- подальшу децентралізацію партій (суттєво підвищення значення місцевих партійних осередків);
- впровадження механізмів підвищення лояльності до партій з боку їх парламентських представників, що унеможливить проведення ними політики, яка суперечить ключовим ціннісно-ідеологічним позиціям партії (при формальному збереженні «вільного мандату»);
- розробку та впровадження фандрайзингової політики партій;
- обов'язковість роботи зі стратегування та планування з метою представлення суспільству реальної комплексної програми дій, а також механізмів її втілення на практиці (зокрема, підвищення вимог до програм політичних партій тощо).

По-третє, слід удосконалити механізми державного фінансування політичних партій. Зокрема, чітко визначити:

- межі приватного фінансування (у тому числі, чітко визначити перелік суб'єктів, які не зможуть цього робити);
- порядок і терміни надання фінансової звітності (наприклад, щоквартально);
- механізми зменшення надмірного впливу «спонсорів» партії на прийняття стратегічних рішень без прямої участі у партійній діяльності.

Водночас досягненню зазначених цілей політичної партії сприяють: а) розвиток компетентності її членів, зокрема: професійної – для перебування у складі парламентського комітету; коаліційної – для перебування у складі парламентської коаліції, поведінкової та ціннісно-орієнтованої – для реалізації ідей консолідованої демократії та ідей служіння громадянам держави; б) удосконалення чинного законодавства у сфері забезпечення діяльності політичних об'єднань усіх видів як передумови їх програмно-проблемної ефективності і електоральної активності.

Важливими є подальші розвідки й щодо інституційного розвитку політичних об'єднань в Україні, визначення результативності їх діяльності, наукове обґрунтування критеріїв міцності політичних об'єднань, розвитку принципів консолідованої демократії в парламентській діяльності.

Список використаних джерел

1. Кісель Ю.Г. Сутність парламентського об'єднання в політичному дискурсі. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2021. № 35. С. 184 – 193. URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua>

2. Парламентаризм: підручник. 3-тє вид., допов. й розшир. / В.Ф.Гошовська, Л.І.Даниленко, І.Д.Дудко та ін.; за заг.ред. В.А.Гошовської. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 592 с. С. 303-313.

3. Заславський О. Аналітика дня: Коаліція та опозиція у Верховній Раді ІХ скликання. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2019. 22 серпня. <https://parlament.org.ua/2019/08/22/analitika-dnya-koalitsiya-ta-opozytziya-u-verhovnij-radi-ih-sklykannya/>

Оксана КОГУТ,

аспірантка кафедри публічної політики Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana KOHUT,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0026275-2043>

Науковий керівник: **Лілія ГОНЮКОВА**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДІЯЛЬНІСТЬ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ACTIVITIES OF THE PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE IN UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS

Creation of parliamentary research service in Ukraine in 2022 was effective step to develop necessary analytical and expert procedures before any draft law will be submitted to the parliament. On one hand, such service helps subjects of legislative initiative to be able to receive detailed analyses regarding their legislative ideas and practical advices how to improve them. If those recommendations would be taken into account it makes the more options for such idea to become a legislative text and valid legal provision in the future. On the other hand, Ukrainian kind of such parliamentary services should be unique as our legislative system varies from those that are functioning in European Union (hereinafter – EU). That's because not only our complex way of integration process, but also due to series of crucial challenges that we went through.

Keywords: parliamentary research service, democracy, European Union, expertise, analysis.

Україна як незалежна та правова держава стикалася з рядом вагомих чинників та викликів, які формували стійкість її державотворчих механізмів, а також суттєво видозмінили інтенсивність розвитку основних соціально-економічних цілей. Так, зокрема, введення 24 лютого 2022 року правового режиму воєнного стану не лише не зупинило функціонування основоположних державних процесів, але й сприяло створенню нових форматів роботи у сфері державної служби та парламентаризму для розвитку демократії у цій сфері.

Завдяки гуртуванню як українського суспільства, так і усіх гілок влади Україні вдалося здійснити низу позитивних змін у сфері розвитку парламентаризму та кращих законодавчих практик.

Створення парламентської служби в Україні обговорювалося досить довго, адже ще в 2015 році моніторингова місія Пета Кокса (з Європейського парламенту) наголошувала на такій рекомендації [4]. Тривалий час був потрібен для обрання коректної для нашої держави моделі, щоб врахувати як специфіку регламентних робіт Верховної Ради України, так і склад та функції структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України.

Цікавим вбачається той факт, що українським парламентом першочергово було прийнято рішення створити Дослідницьку службу Верховної Ради України, перейменувавши юридичну особу «Інститут законодавства Верховної Ради України» на «Дослідницька служба Верховної Ради України» та змінивши її функціональне призначення, згідно з основними завданнями, що визначені у відповідному Положенні. Це підтверджує пункт 1 Розпорядження Голови Верховної Ради України від 11 серпня 2022 року № 438 [2].

Із наведеного вище положення варто зробити висновок про те, що законодавцями було прийнято рішення про реорганізацію в українському парламенті з урахуванням функціональних можливостей. Адже до створення дослідницької інституції саме Інститут законодавства виконував експертно-аналітичну роботу щодо правових актів українського парламенту, а це можна вважати позитивною перспективою у зв'язку з його реформуванням.

Це відображає і низка завдань, про які зазначається у відповідному Положенні, наприклад: участь у проведенні фундаментальних та здійснення прикладних досліджень у сфері державного

управління суспільством і законопроектних робіт (це повноваження передбачає аналіз потенційних можливостей вдосконалення чинного законодавства України); порівняльні дослідження систем законодавства інших країн, а також оптимальних шляхів зближення національного законодавства з зарубіжним законодавством та міжнародним правом (це завдання однозначно зумовлює аналіз актів законодавства держав-членів ЄС, а також внутрішніх актів іноземних парламентів для перейняття відповідних практик для впровадження у Верховній Раді України) [3].

Ще одним важливим завданням для впровадження у майбутньому Дослідницькою службою є повноваження колишнього Інституту законодавства щодо розробки найбільш важливих законопроектів, а також здійснення науково-правової експертизи окремих законопроектів (щодо окремих потрібно зазначити, що це завдання належить безпосередньо до повноважень Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, а Інститут законодавства залучався лише опосередковано та лише у чітко визначених законодавством випадках) [3].

З цього приводу доцільно зазначити про завдання, які були визначені ґрунтовними для впровадження кращих парламентських практик ЄС. Функції та безпосередні повноваження Дослідницької служби Апарату Верховної Ради України визначаються коректно з наукової точки зору, адже спочатку йдеться про основні завдання цієї парламентської інституції, а потім крізь їх призму зазначається про відповідні, зумовлені цими завданнями конкретні повноваження. У цьому контексті вважаємо за доцільне зазначити про тісний взаємозв'язок колишніх компетенцій Інституту законодавства з таким важливим завданням новоствореної парламентської дослідницької інституції як науково-дослідницьке та інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Верховної Ради України, а також її органів, адже за своїм змістом вони є аналогічно вищенаведеним [2].

Таким чином, варто зауважити, що створення парламентської інституції за аналогом європейських зразків стало черговим позитивним кроком на шляху до розвитку демократії, парламентаризму та набуття повноцінного членства у ЄС. Цією інституцією впроваджено ряд суттєво важливих механізмів для вдосконалення якості як чинного законодавства, так і аналіз потенційних ідей законопроектів з метою виправлення дублювань чи колізій. Також законодавець шляхом реорганізації структурного підрозділу парламенту дещо змінив повсякденні завдання фахівців, але з допомогою професійних навчань та співпраці з державними службовцями іноземних парламентських дослідницьких служб законодавчі цілі будуть досягнуті.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2019. 704 с.

2. Закон України «Про Дослідницьку службу Верховної Ради України» від 11.08.2022 № 438 (у редакції від 03.05.2024), URL: Про Дослідницьку службу Верховно... | від 11.08.2022 № 438 (Картка) (rada.gov.ua)

3. Про затвердження Положення про Інститут законодавства Верховної Ради України та його структури, Розпорядження Голови Верховної Ради України від 04.08.2003 № 770, URL: Про затвердження Положення про І... | від 04.08.2003 № 770 (rada.gov.ua)

4. Рекомендації щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України, Додаток до Постанови Верховної Ради України від 17 березня 2016 року № 1035-VIII, URL: Про заходи з реалізації ре... | від 17.03.2016 № 1035-VIII (rada.gov.ua)

Тетяна КОРНЯКОВА,

доктор юридичних наук, завідувач кафедри кримінального та адміністративного права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, заслужений юрист України

Tetyana KORNYAKOVA,

Doctor of Law, Head of the Criminal and Administrative Law Department of the Faculty of Law of Dnipro National University named after Oles Honchar, Honored Lawyer of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5993-0745>

ПРАВО НАРОДУ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ ПРАВОВИЙ БАЗИС КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

The author states that there is a historical tradition of the people of Ukraine to have their rights to participate in the management of the state. Leading its statehood from such proto-state formations as Kievan Rus, the Cossack Republic, the Ukrainian people formed and elected their right to make decisions on their land. The author proves that it was this tradition that became the legal consciousness of a free and independent people and helped to create their own state. The ideas of People's Rights were included in the main foundational documents of various stages of the formation of Ukrainian statehood, which include the Constitution of Pylyp Orlyk, the Constitution of the Ukrainian People's Republic, and even the Constitution of the Ukrainian SSR. However, the victory was the formula established by the founding fathers in the Constitution of Ukraine from 1996, according to which all power in the state belongs to the People of Ukraine and their exclusive right to transfer their power to those persons and bodies that the people consider appropriate and worthy. The work states that the power of the people and their right to exercise such power and participate in state management is the basis and basis of the formation and development of the state, even in the conditions of martial law. And the main idea of all rulers and governments on the basis of constitutionalism is to implement the rights of the people of Ukraine in all spheres of life, to protect and restore their violated rights if necessary. Precisely as the facts of the implementation of this concept, only the parliament of the state is given the right to legitimize power in conditions of martial law, and only its head is given the opportunity to exercise such power in conditions when all other electoral bodies have lost the legal right to manage the state in conditions of emergency.

Буремна історія України засвідчила, що в усі часи і за всіх життєвих обставин та в усіх історичних формаціях саме народ України ставав вирішальною рушійною силою, що змінювала уряди, перемагала у війнах та допомагала зміні соціально-економічних формацій на території України.

Історично саме народ Київської Русі, вільні мешканці слов'янської протодержави мали слово у питаннях управління державою, щодо обрання напрямків розвитку. Прості козаки брали участь в управлінні Козацькою державою та встановленні основних засад прав і свобод, питаннях обранні керівництва та його подальшої відповідальності або безпосередньо, або через своїх обраних представників в залежності від етапу розвитку.

Так Конституція Пилипа Орлика від 17 проголошує, що і часи миру і в часи війни основні питання життєдіяльності та подальшого розвитку Козацької протодержави належить обраним представникам, до складу яких входить як керівництво в особі генеральної старшини, так і найкращі та найрозумніші представники кожного полку. Отже питання реалізації влади народом, народного представництва були актуальні для українського народу за далеких давен і за різних часів.

У подальшому Перша Українська Республіка намагалась зафіксувати таке право народу у Конституції УНР. Навіть радянські Конституції Української РСР містили право народу на ... і певним чином на різних етапах державності така реалізації права мала місце, де зазначалось, що вся влада в державі належить народові України і така влада здійснюється через Ради народних депутатів.

Отже традиції закріплення основних засад Права Народу України є багатовіковими і мали сформувану відповідну правову свідомість у громадян. Проте ураховуючи в більшості випадків номінальний характер вищевказаних актів та відсутність на практиці можливості їх реалізувати така реальність так і залишилась історією, однак сформувала волю народу до незалежності.

І отже вирішальною для справжньої української держави стало прийняття Конституції України у 1996 році, де у ст. 5 було визначено, що влада в державі належить народу і саме народі визначає кому її передавати, тобто кого обрати своїми представниками. Такі ідеї парламентаризму є засадничими та закладені її батьками-засновниками як базові. З цього часу починається справжній етап формування та реалізації Права Народу України, коли вся влада в державі фактично належить народу і вже він вирішує кому і на яких умовах її передати. Чи справді це стало поштовхом до формування правосвідомості вільної нації, здатної самостійно вирішувати що робити в своїй державі, яким курсом і куди їй йти і куди Народ України насправді бажає прийти, в яке майбутнє і яке місце в ньому займати? З цим питанням, на нашу думку, не зовсім просто все на практиці відбувалось і кожен з прийдешніх президентів намагався перекроювати Конституцію України під себе і отримувати більше влади саме для себе і для реалізації у більшості, нажаль, своїх власних інтересів.

Хоча треба зазначити, що як би не складались історичні обставини в кінцевому випадку саме народ, який терпить до останнього і невмозі вже далі триматись, виходить і реалізує своє Право Народу вирішувати самостійно що робити далі в своїй державі.

Так перші дні повномасштабної агресії довели, що саме Народ України є справді єдиною владою в цій державі. Бо не було ні урядів ні правителів і люди самостійно захищали свої оселі, свої родини, об'єднувались проти натиску ворога. А надалі був Указ Президента «Про введення воєнного стану» від 24.02.2022 № 64, затверджений Законом України, де права громадян обмежувались у зв'язку з ситуацією загрози держави. Чи дійсно громадяни не мають прав в таких умовах та не можуть самостійно щось вирішувати, життя покаже. Проте різні ситуації і приклади воєнного стану свідчать, що найстрашніші навали ворога, найжорстокіші атаки і руйнування відновлювали не уряди і правителі держави, а справжні прості її громадяни, які фактично на своїх плечах і несуть тягар важкої ходи до перемоги і своїми тілами та кров'ю закривають тих самих правителів, які вирішують їх долю – чи жити чи померти сьогодні або завтра. Батьки-засновники Конституції України далекоглядно заклали запобіжники узурпації влади і надали саме парламенту держави виключне право продовжити повноваження в умовах воєнного стану відповідно до ст. 84 Конституції України. Отже Право Народу України, передане представникам Народу, має бути реалізовано виключно в інтересах народу України і це є засаднича та державотворча ідея, яка підтримує Україну і її народ і має бути продовжена і в наступних редакціях Конституції держави.

Список використаних джерел

1. Конституція Пилипа Орлика від 1710 р. <https://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>
2. Конституція Української РСР від 1978 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text>
3. Конституція України від 28.06.1996 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Указ Президента України «Про введення воєнного стану» від 24.02.2022 № 64 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

Наталія КОРЧАК,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia KORCHAK,

Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7702-2636>

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: ОГЛЯД ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

RULE OF LAW AND LEGAL ORDER IN PUBLIC ADMINISTRATION: OVERVIEW OF THE MAIN PROVISIONS OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE

The basis for the formation and functioning of public administration is the Constitution of Ukraine. Public administration is an external form of public authority implementation. The constitutional principle of the rule of law and the regime of legal order contribute to achieving a balance between security and freedom. The institutions of emergency and martial law are instruments for ensuring the constitutional order. The Constitution of Ukraine is a set of fundamental legally indisputable norms that guarantee the democratization of Ukrainian society and the immutability of integration processes.

Keywords: Constitution, public administration, limits of powers, tools for ensuring legal order, rule of law.

Розбудова демократичної та правової держави формує потребу в чіткому науковому уявленні про конституційні засади здійсненні публічного управління та адміністрування, зокрема в умовах воєнного стану. Зважаючи на те, що наукове осмислення будь-якої проблеми неможливе без проведення історичного аналізу, крилата цитата, що міцно увійшла у свідомість суспільства – «без минулого немає майбутнього», – на сьогодні набуває особливого значення.

Зв'язок з історією. 28 червня Україна відзначає День Конституції. Цього дня 1996 року було прийнято її сучасну версію. Однак першою українською конституцією називають «Пакти і Конституції прав і вольностей Війська Запорозького» [1]. В преамбулі цього документа зазначено: «За гетьманства Ясновельможного Івана Мазепи, Московська держава, бажаючи остаточно здійснити свої злі наміри і відповідаючи злом за добро, замість вдячності та пошани за ту вірну службу і збитки на неї, аж до останнього нищення майна, за відвагу та військову криваву службу неодмінно хотіла перетворити козаків на регулярне військо, міста приєднати до своїх губерній, права та вольності військові знищити, Військо Запорізьке Низове викоринити й ім'я це навіки стерти, про що свідчать докази та починання».

Попри часовий проміжок, ним документується Україна як частина європейського світу (Заходу). Ідея ж цілісності та непорушності кордонів України, відновлення братерства з Кримською державою та необхідність повернення полонених і виплати компенсації завданих збитків – це те, що пов'язує минуле і сучасне нашої держави.

Сучасний стан. Як зазначено в Преамбулі до Конституції України (далі – КУ), її прийняття відбулося, зокрема, з урахуванням багатовікової історії українського державотворення, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України та усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та є міцною основою для дії принципу верховенства права та утвердження основ єдиного правового порядку в публічному управлінні.

Власне термін «публічне управління» (з англ. public management) вперше застосував англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р., який трактував його наступним чином: публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики [2].

Так, підґрунтям для формування та функціонування вітчизняного публічного управління є КУ. В механізмі стримувань та переваг, закріплений у ст. 6 КУ функціональний поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову має вирішальне значення.

Власне реалізація публічного управління (організаційна компонента механізму управління) належить до компетенції виконавчої влади. При цьому законодавча та судова влади мають змогу впливати на організаційну складову публічного управління у випадку прийняття нормативно-правових актів або ухвалення судових рішень.

В якості прикладу можна навести рішення Касаційного адміністративного суду у справі, яка стосується перерахунку пенсії військовослужбовцям. Так, колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду дійшла висновку, що «суди не повинні застосовувати положення нормативно-правових актів, які не відповідають Конституції та законам України, незалежно від того, чи оскаржувались такі акти в судовому порядку та чи є вони чинними на момент розгляду справи» [3].

Попри це, на жаль, має місце ганебна практика перевищення меж власних повноважень і втручання в повноваження судової гілки влади при наданні правової оцінки законності розпорядження, зокрема, органу місцевого самоврядування. Так, на підставі Висновку Центральної Колегії Міністерства юстиції України з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції (далі – Колегія) від 22.08.2022 р. за результатами розгляду скарги Чернівецької ОВА від 22.06.2022 № 01.46/11-1081, Міністерства Юстиції України видало Наказ № 3728/5 від 03.09.2022 р. «Про задоволення скарги». У своєму Висновку Колегія зробила спробу трактування Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в частині розподілу повноважень між обласними радами та обласними військовими адміністраціями. Зважаючи на той факт, що Закон України «Про правовий режим воєнного стану», є актом законодавчої гілки влади – Верховної Ради України, жодного тлумачення цього закону Міністерство юстиції не могло здійснювати, і жодних висновків щодо нього не могло надавати [4].

Беручи до уваги наведені вище приклади, наголошуємо, що неухильне дотримання приписів Конституції та законів – це межі реалізації повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб в умовах встановленого ч. 2 ст. 19 КУ загальнозобов'язуючого типу правового регулювання.

З огляду на це особливої актуальності набуває припис ст.8 Основного Закону про верховенство права, який покладає на суб'єктів публічного адміністрування обов'язок визнавати право як найвищу цінність, що забезпечує права і свободи приватних осіб та публічний інтерес суспільства. А задля імплементації міжнародних стандартів та встановлення прозорих правил взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадянами та бізнесом 17.01. 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про адміністративну процедуру» (№ 2073-IX), набуття чинності якого відбулося 15.12. 2023 р..

Також варто наголосити, що конституційними інструментами забезпечення правопорядку є інститути надзвичайного та воєнного стану. А парламентська модель їх запровадження відіграє важливу роль в системі стримувань і противаг.

Важливо пам'ятати, що Конституція України це не документ декларативного характеру, а беззаперечна гарантія демократизації українського суспільства в цілому та інтеграційних процесів зокрема. Так, відповідно до п.5 ст.85 КУ «визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» є виключним повноваженням законодавчого органу – Верховної Ради України.

В умовах російської агресії все більше утвердилося розуміння Конституції як акту установчої влади Українського народу, норми якого «забезпечують стабільність конституційного ладу, запобігають узурпації державної влади та узурпації виключного права народу визначати і змінювати конституційний лад в Україні» [5].

Наразі конституційні норми все більше використовуються як норми прямої дії. Удосконалення ж організаційно-правових механізмів їх реалізації та запровадження ефективних політик має відбуватися лише в межах встановленого правопорядку задля захисту конституційних цінностей прав і свобод.

Список використаних джерел

1. Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін: Затвержені пр и вільному обранні формальною присягою від того ж Ясновельможного Гетьмана. Підтвержені 5 квітня 1710 року від Різдва Христового. URL: <https://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>.
2. Keeling D. Management in Government. 197., London: Allen & Unwin. Pages 210.
3. Постанова Верховного Суду від 13.06.2023 р. у справі № 560/8064/22 (провадження № К/990/35139/2). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111536574>.
4. Кричківська М. Міністерство не може здійснювати тлумачення Конституції чи законів України, встановлювати законність і таким чином підміняти судову чи законодавчу владу. Офіційний веб-сайт Львівської обласної ради. Повідомлення від 05.11.2022. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/articles/ministerstvo-ne-mozhe-zdiisnyuvati-tlumachennya-konstituciji-chi-zakoniv-ukrajini-vstanovlyuvati-zakonnist-i-takim-chinom-pidminyati-sudovu-chi-zakonodavchu-vladu-maryana-krichkovska>.
5. Рішення Конституційного Суду України від 13.06.2019 р. № 5-п/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-19#Text>

Ольга КРАВЧУК,

кандидат політичних наук, доцент кафедри психології, філософії, соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Olga KRAVCHUK,

Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Psychology, Philosophy, Social and Humanitarian disciplines Admiral Makarov National Shipbuilding University

<https://orcid.org/0000-0001-7802-1934>

МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

OPPORTUNITIES OF INNOVATIVE INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF CIVIL SOCIETY: PROSPECTS AND RISKS

The role of modern information technologies in the formation and strengthening of civil society is analyzed. Positive aspects, such as raising the level of awareness among citizens, promoting active participation in social processes, expanding opportunities for citizen control and cooperation, are being explored. Particular attention is paid to risks related to cyber security, information manipulation and privacy threats. The authors emphasize the importance of developing strategies that will contribute to the most effective use of innovative technologies for the development of civil society, while minimizing possible negative consequences.

Keywords: civil society, artificial intelligence, information technologies, deepfakes, blockchain.

Сьогодні в питанні вибудови громадянського суспільства в Україні маємо вийти на такий рівень взаємодії державної влади та громадянського суспільства, що передбачає об'єднання зусиль влади і громадськості у напрямку пошуку шляхів і ресурсів як для вирішення важливих державних проблем, так і захисту прав і свобод громадян.

Одними з головними ознаками розвиненого громадянського суспільства є: доступ до публічної інформації, законодавче закріплення права бути поінформованим, наявність механізмів впливу поінформованої громадськості на прийняття управлінських рішень, відносини вільного обміну інформацією та продуктами діяльності між громадянами. Тому повоєнні процеси демократизації громадянського суспільства, які мають охопити усі сфери суспільного життя, потребують від державного управління стрімкої адаптації та внутрішніх змін, переорієнтацію діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування на виконання нових завдань та вирішення якісно інших питань, що актуалізуються в сучасних умовах. Тобто сформувати конструктивний діалог «інститути громадянського суспільства –державна влада».

Яким чином інноваційні технології можуть оптимізувати цей процес? Хочемо навести кейси застосування ІІІ в процесі роботи налагодження системного діалогу органів державної влади з громадськістю? Перш за все організація комплексного стратегічного планування щодо діяльності двох сторін, по-друге вироблення принципів співпраці, а на їх основі розробка механізмів та реалізація взаємодії. Основним у роботі має стати дорадчий спосіб спілкування, на відміну від принизливого випрошування. Третім важливим кроком має стати збір, систематизація та аналіз інформації про роботу органів державної влади та характеру звернень окремих громадян, сумісне вироблення пропозицій щодо пріоритетів діяльності. По-четверте, організація всебічного висвітлення діяльності органів влади та сприяння популяризації результатів роботи.

Зараз слід вчитися відповідально і раціонально користуватися інструментами ІІІ та формувати бачення того, яким буде майбутнє суспільства, зокрема, і громадянського, з бурхливим розвитком та збільшенням розмаїття технологій. Snapchat, дїпфейки, шелоуфейки, формування контенту – це тільки верхівка айсбергу інструментів штучного інтелекту, які можуть вплинути на роботу громадського сектору.

Штучний інтелект – це і про можливості, і про ризики для організацій громадянського суспільства України. Виклики розвиваються не один рік, і дійсно потрібно подумати, де межа етична, де межа юридична. Також важливим є питання про правове регулювання: яке воно є сьогодні, яке воно має бути вже завтра. Для організації громадянського суспільства важливо вчасно

розпізнати можливості й інтегрувати їх в свою операційну діяльність, визначити потенційні загрози та виробити механізм запобігання. А ще важливіше – продумати, яким має бути законодавство, котре все це регулюватиме, і зробити його дружнім для громадянського суспільства.

Що стосується поширення діп- та шеллоу фейків, які завдають шкоди репутації, то єдиним наразі ефективним засобом боротьби з наслідками стане адекватне реагування в режимі кризової комунікації. Адже право на відповідь в класичному розумінні не може бути реалізоване: немає ніяких гарантій, що інформація зі спростуванням фейку побачить та сама аудиторія, що побачила фейк.

Блокчейн – це розподілена база даних, що складається з блоків, кожен з яких містить дані про транзакції. Ці блоки пов'язані між собою за допомогою криптографічних підписів, що забезпечує незмінність та безпеку даних. Інформація в блокчейні зберігається на багатьох комп'ютерах, що утворюють децентралізовану мережу. Таким чином, будь-яка зміна даних потребує підтвердження більшістю учасників мережі, що робить блокчейн надійним і захищеним від зловмисних дій.

Однією з основних характеристик блокчейну є незмінність записів. Після того, як дані були додані в блокчейні, їх неможливо змінити або видалити. Це забезпечує високу ступінь довіри до збережених даних і захищає їх від маніпуляцій. [1]

Усі транзакції в блокчейні є публічними і можуть бути перевірені будь-яким учасником мережі. Це забезпечує високий рівень прозорості та знижує ризик шахрайства, оскільки всі операції видимі та підлягають перевірці. Всі транзакції в блокчейні є доступними для аудиту в режимі реального часу, що спрощує процеси перевірки та контролю, підвищуючи довіру до системи з боку користувачів і регуляторів. Блокчейн дозволяє зберігати дані в зашифрованому вигляді, забезпечуючи їхню конфіденційність та захист від несанкціонованого доступу. Зокрема, використання блокчейну у виборчих процесах може забезпечити прозорість і невідомість голосів, знижуючи можливості для фальсифікацій.

Як зазначають вітчизняні науковці, в країнах, де більш широко застосовуються інноваційні цифрові технології, органи публічної влади функціонують ефективніше, а значення багатовимірного індексу оцифрування є вищим. Адже, сучасні інноваційні інформаційні технології виводять систему публічної влади на новий рівень, забезпечують більш прозору комунікацію між владою і громадянським суспільством; сприяють скороченню бюрократичного апарату, зменшують паперовий документообіг, оптимізують контроль над діяльністю чиновників. На їх основі в Україні формується нова система суспільних і політичних цінностей, в яких перемагає діалог культур, суспільний консенсус, толерантність тощо [2]. Без технологій штучного інтелекту ми вже не зможемо жити, нам потрібно тільки шукати, як правильно з ними жити.

Список використаних джерел

1. Даниленко Л.І., Марутян Р.Р. Роль інноваційних технологій у політичній трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи і України. Наукові перспективи: журнал. 2024. № 2(44).

2. Bukovska, OSCE RFOM Strategy Paper to Put a Spotlight on Artificial Intelligence and Freedom of Expression (2019); https://www.osce.org/files/f/documents/9/f/456319_0.pdf

Марина ЛАВРЕНЧУК,

студентка 1-го року навчання, ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність», спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maryna LAVRECHUK,

masters student of the Department of Parliamentarism and Parliamentary Activities of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Володимир ДЗЕГА**, доктор філософії у галузі публічного управління та адміністрування, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЇ У ЗБЕРЕЖЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ

The research paper is devoted to determining the role of the Constitution in preserving the independence and territorial integrity of Ukraine. After the adoption of the Constitution in 1996, it became the Basic Law, which enshrines the basic principles of organising the life of the state and society, and establishes the constitutional order. In this study, given the importance of the Constitution for Ukraine, it was important to focus on the provisions related to the preservation of Ukraine's independence and territorial integrity. The author identifies the main features of the Constitution as the Fundamental Law. The provisions of Articles 1 and 2 of Section 1 of the Constitution are analysed. It is determined that the preservation of territorial integrity is the main function of the State and the people of Ukraine. The legal mechanism for changing the territory of Ukraine by holding an all-Ukrainian referendum is considered. The main problematic issues of the topic under study are considered. The main aspects of the role of the Constitution in preserving the independence and territorial integrity of Ukraine are identified. On this basis, it is noted that the Constitution does indeed play a key role in ensuring the independence and integrity of Ukraine.

Keywords: Constitution of Ukraine, Basic Law, independence, territorial integrity, sovereignty.

Незалежність України було проголошено 24 серпня 1991 року. 28 червня 1996 року було прийнято Конституцію України – Основний Закон, у якому було проголошено те, що Україна є незалежною і суверенною, демократичною, соціальною, правовою державою (Стаття 1 Конституції України).

Актуальність: Саме Конституцією України і було закріплено незалежність держави, її територіальну цілісність, правовий режим та статус державного кордону. Крім того, Конституція стала важливим документом, який з правової точки зору закріпив незалежність, суверенітет та територіальну цілісність української держави, тим самим виконуючи роль гаранта її безпеки у майбутньому. Разом з тим, з 2014 року Україна зіткнулась з суттєвими проблемами, які порушують її територіальну цілісність та незалежність, а, отже, й суперечать тим нормам, які були закріплені конституційно. Враховуючи це, актуально розглянути те, яку саме роль відіграє Конституція у збереженні незалежності та територіальної цілісності України.

Метою є аналіз ролі Конституції України в забезпеченні та збереженні незалежності та територіальної цілісності держави. Автор досліджує, як положення Конституції України закріплюють принципи суверенітету, незалежності та недоторканності території, а також яким чином ці положення стають основою для правового захисту країни в умовах сучасних загроз.

Основна частина: Конституція України є Основним Законом України, який закріплює головні засади організації держави та суспільства, затверджує конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, конституційний (державний і суспільний) лад. Є актом установ, влади українського народу, що реалізовує право українців на самовизначення завдяки створенню власної держави, разом з тим обмеживши державну владу в інтересах народу, людини та громадянина. Таке визначення і опис Конституції України надається в Енциклопедії сучасної України. Варто зазначити, що порівняно з Конституцією УРСР 1978 року (зі змінами) та Конституційним договором 1995 року Конституція України містила важливі питання, пов'язані з територіальною цілісністю, незалежністю та суверенітетом України, тим самим закріплюючи ті положення, які стали важливими саме після

проголошення незалежності у 1991 році. Крім того, це перша та єдина Конституція України, прийнята саме тоді, коли Україна стала незалежною державою [1].

У Статті 1 Розділу 1 Конституції України зазначається, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна правова держава». У Статті 2 Розділу 1, у свою чергу, доповнюються положення першої статті – «Суверенітет України поширюється на всю її територію». Відповідно, найперші положення Конституції закріплюють те, що Україна є суверенною та незалежною державою, і її суверенітет без виключення поширюється на усій її території. Це підкреслює те, що Конституція відіграє ключову роль у контексті правового та законодавчого закріплення незалежності та суверенітету України [2].

Окрім цього, у частині 1 Статті 17 Конституції України йдеться мова про те, що найважливішою функцією держави та справою усього Українського народу є саме збереження територіальної цілісності України. Тому держава та народ, відповідно до цих положень Конституції, за умов небезпеки та загроз територіальній цілісності України мають докладати максимум зусиль для того, щоб їх ліквідувати, тим самим забезпечивши територіальну цілісність держави. Також у Статті 73 йдеться мова про те, що питання про зміну території України має вирішуватися виключно на всеукраїнському референдумі. Окрім цього, згідно зі Статтею 2 «територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою». Тобто, у цих положеннях Конституції України закріплюється також територіальна цілісність України, збереження якої вважається найважливішою місією як української держави, так і усього українського народу. При цьому, територіальна цілісність України не може бути змінена іншими державами або рішенням мешканців окремих територій: усі зміни території України мають бути прийняті всеукраїнським референдумом, тобто – спільним рішенням усіх українців.

З огляду на проблеми останніх 10 років також важливо зазначити, що у Конституції України закріплено статус Автономної Республіки Крим, яка є невід’ємною складовою української держави. Тобто, Конституція закріплює статус АР Крим, як складової України, яка належить до її території, тому порушення територіальної цілісності АР Крим, зокрема – незаконна анексія Криму РФ у 2014 році, є прямим порушенням територіальної цілісності України, що закріплена конституційно та прийнята на міжнародному рівні. Разом з тим, не дивлячись на те, що територіальна цілісність України, у тому числі і у контексті Криму, закріплена у Конституції, це не завадило ворогу здійснити незаконні дії та порушити територіальну цілісність нашої держави [3].

Разом з тим, підкреслимо, що забезпечення територіальної цілісності України – це невід’ємна частина правового механізму забезпечення конституційного ладу та суверенітету держави. До складу такого механізму входять конституційно-правові гарантії єдності, цілісності та недоторканності території України, легітимного конституційно врегульованого порядку змін державного кордону, а саме – проведення всеукраїнського референдуму, який і має вирішувати питання, пов’язані зі змінами територіальної цілісності та устрою держави. Поруч із цим, посягання ворога на територіальну цілісність України створюють чимало проблемних питань, які хоч і врегульовані конституційно, однак потребують належного наукового обґрунтування та осмислення. Разом з тим, конституційно-правовий механізм врегулювання територіальної цілісності України, як і інших держав світу, є основним, що підкреслює важливість Конституції у даному контексті.

З огляду на вищезазначене, можна виокремити наступні функції Конституції України у збереженні незалежності та територіальної цілісності держави:

Закріплення положень щодо того, що Україна є незалежною та суверенною державою;

Закріплення положень щодо територіальної цілісності України та її недоторканності в існуючих межах;

Визначення легального способу зміни територіальної цілісності України – проведення всеукраїнського референдуму, за рішенням якого може бути змінена територія України в існуючих межах, які були закріплені Конституцією.

Висновки. Отже, Конституція України дійсно відіграє важливу та основну роль у збереженні незалежності та територіальної цілісності української держави. У Конституції закріплено важливі положення, які стосуються суверенності України, її незалежності, територіальної цілісності, недоторканності державних кордонів. Окрім цього, підкреслюється також те, що забезпечення територіальної цілісності є невід’ємною частиною правового механізму забезпечення конституційного ладу та суверенітету держави, тому збереження територіальної цілісності – основна мета українського народу та держави. Відповідно, Конституція є Основним Законом, у якому закріплено основні положення, які стосуються незалежності та територіальної цілісності України.

Список використаних джерел

Конституція України. URL: <https://esu.com.ua/article-5012>

Конституція України – Розділ I. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>

Ляшко О. О. Забезпечення територіальної цілісності і недоторканності України: національні і міжнародно-правові аспекти. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2018. Т. 29 (68). № 3. С. 33-39.

Катерина ЛОТОЦЬКА,

магістрантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Kateryna LOTOTSKA,

1st-year master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ВСІХ РІВНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE POWERS OF REPRESENTATIVE AUTHORITIES AT ALL LEVELS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

The destruction of Ukrainian infrastructure, enterprises, and housing caused by the aggression of the Russian Federation is estimated to reach hundreds of billions of dollars and continues to escalate. Rebuilding of Ukraine is a challenge and task for all government bodies, primarily representative ones. This article explores the role of representative authorities in implementing the processes of Ukraine's reconstruction. The importance of analytical assessing tasks, challenges, and threats, as well as the development and successful implementation of strategies, primarily at the regional level, is emphasized. These strategies should encompass tasks set for representative authorities by legislation.

Keywords: administration, reconstruction, regional policy, strategy, martial law, representative authorities, Verkhovna Rada of Ukraine, local self-government bodies.

Агресія російської федерації проти України спричинила значні руйнування української інфраструктури, завдала катастрофічних наслідків екології, культурній спадщині тощо. За оцінками українського уряду, зокрема Міністерства закордонних справ, загальна сума завданих агресором збитків станом на січень 2024 року сягає 135 мільярдів доларів [2], і продовжує рости. Загалом зруйновано або пошкоджено внаслідок бойових дій 20 тисяч багатоповерхівок, 151 тисяча приватних будинків. Крім цього, пошкоджено 3505 об'єктів інфраструктури охорони здоров'я, з них 970 зруйновані. Виклики для української влади в контексті відбудови безпрецедентні. Однак, на думку багатьох, плани відбудови України повинні розроблятися і навіть частково реалізовуватися не після закінчення воєнних дій, а вже зараз.

Проблеми та виклики процесу повоєнної відбудови України стають предметом розгляду не лише українських урядовців, партнерів з-за кордону, потенційних інвесторів та фінансових донорів, а й наукової спільноти з України та поза її межами. Скажімо, цій проблематиці був присвячений міжнародний круглий стіл «Місцеве самоврядування в умовах відновлення України: виклики та перспективи», організований Навчально-науковим інститутом публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка [3]. В ході його проведення науковці проаналізували низку проблемних питань, які потенційно виникатимуть в процесу відбудови країни.

Серед нормативних документів, які регулюють процес відбудови України та участь у ній, зокрема, представницьких органів влади всіх рівнів публічного управління, слід виокремити: Національні програми «Прагнення до інтеграції з ЄС», «Поліпшення бізнес-середовища», «Забезпечення конкурентного доступу до капіталу», «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю», «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів», а також Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2027 року.

Найвищий представницький орган влади в Україні – Верховна Рада України. Ключову функцію координації дій органів влади у відбудові України здійснюватиме Національна рада з відновлення України від наслідків війни – консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Натомість завдання парламенту у процесі відбудови України – раціоналізація законопроектної роботи, підвищення її ефективності та якості законодавчих актів, які приймаються Верховною Радою України; посилення парламентського контролю; створення процедур та механізмів забезпечення

безперервності роботи парламенту в умовах воєнного стану або надзвичайного стану, а також повоєнної відбудови.

Не менш важливу роль у відбудові України відіграватимуть органи місцевого самоврядування. Основними законами, на яких базуватиметься їх участь у цьому процесі, є Закон «Про засади державної регіональної політики» та «Про місцеве самоврядування в Україні». У першому з них окреслено завдання та загальні тенденції регіонального виміру відбудови України. Другий визначає повноваження органів місцевого самоврядування, в тому числі – і у відбудові України: наприклад, затвердження цільових програм щодо ефективного розвитку територій.

На виконання Закону «Про засади державної регіональної політики» Кабінетом Міністрів України було затверджено Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів [4].

Саме у Законі «Про засади державної регіональної політики» (стаття 1) дається чітке визначення процесу відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України: «комплекс першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання» [5]. Виходячи з нагальності завдань, вказаним законом передбачається, що відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами затверджуються заходи з реалізації регіональних стратегій розвитку, причому вони є обов'язковими для врахування під час підготовки відповідних місцевих бюджетів. Слід зауважити, що, враховуючи положення постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 №252 (зі змінами), якою на період воєнного стану обласним державним адміністраціям (обласним військовим адміністраціям) делеговано повноваження із затвердження обласних бюджетів, внесення змін до них, затвердження обласних програм, існує вірогідність виникнення неузгодженостей між представницькими та виконавчими органами влади. Адже ОДА (ОВА) у час воєнного стану не мають законодавчо встановлених обов'язків координації власних дій з обласними радами у частині формуванні бюджету, в тому числі щодо реалізації затверджених стратегій.

З метою планування розвитку територіальних громад сільські, селищні, міські ради повинні затвердити стратегії розвитку територіальних громад. Причому законодавство визначає чітку градацію територій (функціональні типи) залежно від проведення на них бойових дій: 1) території відновлення; 2) регіональні полюси зростання; 3) території з особливими умовами для розвитку; 4) території сталого розвитку.

Тобто розроблення стратегій розвитку громад повинне враховувати зазначені особливості. Причому територіями відновлення визначаються мікрорегіони, територіальні громади, на території яких відбувалися бойові дії та/або які були тимчасово окуповані, та/або території яких зазнали руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій, а також які характеризуються різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку та значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав [5]. Однак, враховуючи те, що внаслідок ракетних обстрілів та застосування агресором бойових безпілотних апаратів руйнувань зазнали території практично у всіх регіонах України, територіями відновлення можуть вважатися не лише ті, де безпосередньо велися бойові дії, а значно більше територіальних громад. Тому роль місцевого самоврядування стає ключовою у процесі відбудови, адже представницькі органи влади є найбільш компетентними у встановленні критеріїв ревіталізації громад.

Більшість дослідників наголошують на тому, що загальне бачення концепції відбудови України повинне ґрунтуватися не тільки на відновленні зруйнованих об'єктів, а й на якісному поліпшенні якості управління регіонами та територіальними громадами. За словами дослідників Юрія Дехтяренка та Миколи Найдьона, «відновлення України повинно відбуватися на засадах нової політики регіонального розвитку, яка би враховувала спеціалізацію регіону, була багаторівневою, інноваційно орієнтованою, спрямованою на підсилення конкурентних переваг регіонів» [3, с.48]. На цьому наголошують і інші дослідники, зокрема Юрій Городніченко, Ілона Сологуб та Беатріс Ведер ді Мауро: «Відновлення України має бути трансформацією, а не відбудовою до передвоєнного стану. Глибока модернізація має бути не лише «стрибком» у плані виробничих технологій та

інфраструктури, але й радикальним поліпшенням інституцій. Цей процес торкнеться практично кожного елемента економіки та суспільства» [1, с.10].

Роль представницьких органів влади у відбудові України є ключовою. Їхня участь у цьому процесі базується на аналітичній оцінці завдань, викликів та загроз, розробці та успішній реалізації стратегій розвитку, які повинні містити завдання, встановлені для представницьких органів влади законодавством, насамперед – Законом України «Про засади державної регіональної політики». Причому при розробленні плану відновлення та розвитку регіонів повинен враховуватися наявний потенціал та перспективна спеціалізація територій.

Список використаних джерел

1. Відбудова України: принципи та політика / за ред. Юрія Городніченка, Ілони Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро: CEPR Press, 2023. – 508 с.

2. Загальна сума збитків інфраструктури України через агресію росії складає понад \$135 млрд. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/01/19/zagalna-suma-zbytkiv-infrastruktury-ukrayiny-cherez-agresiyu-rosiyi-skladaye-ponad-135-mlrd/> (дата звернення: 15.05.2024)

3. Місцеве самоврядування в умовах відновлення України: виклики та перспективи : матеріали Міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. 166 с.

4. Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 №817 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 15.05.2024).

5. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 15.05.2024).

Людмила ЛУКІНА,

доктор філософії з політології, керівник секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури

Liudmyla LUKINA,

Doctor of Philosophy in Political Science, Head of the Secretariat of the Committee Verkhovna Rada of Ukraine on Transport and Infrastructure

<https://orcid.org/000-0003-4053-2063>

ПАРЛАМЕНТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛЮЧНА РОЛЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ОРГАНУ

PARLIAMENT UNDER MARTIAL LAW: THE EXCLUSIVE ROLE OF THE LEGISLATURE

The author notes the role of parliament in the face of challenges for the State at different times and the traditions of Ukrainian parliamentarism and constitutionalism which were embodied in the activities of parliament and became the fundamental principles under martial law.

The author emphasises the role of the Parliament and its consolidation in difficult conditions for the State and strengthening of unity of various political forces for the effective work of the body and adoption of the most important legislative acts.

The author points out that the role of the Parliament is exclusive, and it was granted by the Constitution of Ukraine to legitimise its powers under martial law. The author emphasises that the principles of constitutionalism of the State and the system of public authorities determine the exclusivity of the Parliament under martial law and provide a safeguard against usurpation of power. The author points out the need to preserve the spirit of parliamentarism during the post-war reform of the system of state bodies.

Keywords: constitutionalism, parliamentarism, exclusive role of parliament, legislature.

Конституція України пройшла довгий та не простий шлях створення та стала правовою основою незалежної держави Україна. Залучивши найкращі практики та надбання конституційного доробку європейських держав, демократичних держав світу, вона стала Основним Законом держави. У ній відображені наші традиції конституціоналізму, парламентаризму всього історичного шляху нашої держави, включаючи практики козацької держави, Конституцію(догівір) Пилипа Орлика, Конституцію УНР, інші надбання правої та філософської думки найкращих синів України.

В Основному Законі закладені засади організації державного устрою, політичного демократичного режиму, територіального устрою держави, організації державної влади, а також основні прав і свободи людини і громадянина. Таким чином вибраний шлях парламентсько-президентської республіки закріпив основну роль за парламентом України і надав саме йому можливість визначати основні напрямки розвитку держави через прийняття законів, участі у формуванні виконавчої гілки влади, парламентського контролю тощо. Саме парламент прийняв на себе владу у часи, коли у 2014 році Президент України лишив свою посаду та свою державу. Саме парламент був першим з народом у період відсічі збройної агресії під час антитерористичної операції на Сході України та став поряд із Президентом на захисті демократичних цінностей всієї держави з перших днів повномасштабного вторгнення в Україну.

Від початку війни Верховна Рада України лише за півтора року, прийняла майже 45% від усіх проголосованих законопроектів – 556 з 1243 [1]. Отже цифри говорять самі за себе і можемо констатувати, що за період воєнного стану у державі законодавчий орган прийняв майже в 2 рази більше законодавчих актів, ніж у аналогічний період мирних років. Ураховуючи життєву необхідність терміново вирішувати найактуальніші та найнеобхідніші питання для забезпечення інтересів держави у різних сферах життя, такі закони найбільше стосувалися національної безпеки, податкової та митної політики й правоохоронної діяльності. Отже протидія російській агресії стала об'єднуючим фактором для всіх політичних сил та спонукала діяти активно, поєднуючи зусилля різних політичних фракцій та блоків задля перемоги нашої держави.

Конституція України зразу в раз підкреслює виключність ролі Верховної Ради України, що формується шляхом безпосереднього волевиявлення громадян у парламентсько-президентській

республіці, у державі, де парламент займає найвищий щабель у ієрархії державних органів. Верховенство парламенту серед органів державної влади, його пріоритетності, полягає в тому, що лише Верховна Рада України може продовжувати діяльність в надзвичайних умовах воєнного стану, тому що саме Рада обирається всенародно і є ключовим елементом представницької демократії. Так на підставі положень п. 3 ст. 83 Конституції України Верховна Рада України на законних підставах продовжила свою діяльність та фактично стала легітимною до моменту початку першої сесії новообраного парламенту після скасування воєнного стану [2]. Отже доцільно зауважити, що норма Конституції України визначає чіткі умови та закладає формулу фактично безпеки держави, дотримання прав громадян та демократичних цінностей України щодо проведення наступних виборів до парламенту виключно після не продовження воєнного стану. Так визнання пріоритетності Верховної Ради України, її надважливішої ролі в умовах реальних загроз, повага до вибору Народу України, засвідчення необхідності дотримання прав і свобод людини і громадянина, безпеки життя і здоров'я громадян в умовах воєнного стану визначають умови проведення наступних виборів до парламенту виключно після скасування або припинення воєнного стану в державі. Тобто характерними ознаками легітимності парламенту як найвищого представницького органу держави є такі елементи, зокрема: а) можливість легітимації парламенту в умовах воєнного стану; б) проведення виборів виключно після завершення воєнного стану; в) наявність можливості продовжувати повноваження виключно у парламенту.

Сьогодні багато питань виникає щодо потреби реформування Конституції України після скасування воєнного стану та постконфліктної відбудови України, проте які б зміни не запроваджувалися до Конституції України, важливим залишається збереження букви і духу верховенства представницького органу, ідей парламентаризму в державі як основних засад представницької демократії в Україні.

Список використаних джерел

1. Верховній Раді IX скликання 4 роки: що напрацював парламент
2. URL: <https://www.oporaua.org/parliament/verhovniy-radi-ih-sklikannya-4-roki-shho-napracyuvav-parlament-24874>
3. Конституція України від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4378>

Надія МАКСИМЕНЦЕВА,

доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nadiia MAKSIMENTSEVA,

Doctor of Law, Associate Professor of Parliamentarism Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko Kyiv National University
<https://orcid.org/0000-0001-7774-1948>

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES FOR UKRAINE

The conditions for the introduction of martial law provide for the right of states to derogate from obligations in the field of human and civil rights and freedoms under international law, in particular the Bill of Rights and its components. The relevant provisions are also set out in the Constitution of Ukraine and contain rights that cannot be restricted under martial law.

International law defines the standards for the requirements for the conditions for declaring the terms of derogation, the obligations of the State and the bodies which impose certain restrictions on rights and freedoms, the fundamental principles of derogation and the conditions for review. The author conducts a comparative analysis of the provisions of current legislation and the Paris Principles for Human Rights in Emergency Situations and concludes that there are certain controversial issues in Ukrainian legislation.

Keywords: derogation from obligations, derogation, human and civil rights and freedoms, martial law and state of emergency.

Кривава війна на території України триває вже десять років і третій рік в форматі повномасштабного вторгнення. Протягом цього часу було порушено багато прав, завдано величезні людські та матеріальні втрати, зруйновано інфраструктуру, родини та душі громадян України. Війна – це все про порушення та обмеження прав. Проте з кожним днем ситуація зі станом дотримання прав і свобод людини і громадянина стане все більш загостреною.

Упродовж 2023 року до Уповноваженого надійшло 95 796 звернень, з них 860 – колективних (18 245 осіб) і 94 936 індивідуальних. Варто зауважити, що кількість звернень до інституції зростає більш як удвічі (42 485 звернень упродовж 2022 року) [1].

Отже доцільно констатувати зростання кількості порушень прав і свобод людини і громадянина в Україні з кожним роком продовження повномасштабної війни. Звідки такі цифри і чи дійсно запровадження тих чи інших обмежень прав і свобод людини і громадянина в державі і абсолютно необхідними, безмежними та не мають визначених критеріїв ні в національному, ні в міжнародному праві та законодавстві?

Проте існують ситуації, коли держава може відступити від своїх зобов'язань та в певній мірі та визначених межах обмежувати прав і свободи людини і громадянина. Так відповідно до ст. 4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та держави-учасниці можуть обмежувати права і свободи людини і громадянина та відступати від своїх зобов'язань за наступних умов: а) настання надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою; б) тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища; в) при умові, що такі заходи не є несумісними з іншими зобов'язаннями держав за міжнародним правом; г) не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження [2].

Аналогічною є норма ст. 15 Європейської конвенції з прав людини щодо умов відступу від зобов'язань держави у сфері прав і свобод та визначено, що можливістю такого обмеження (derogation – дерогація, відступ від зобов'язань) є умови війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації [3].

Отже міжнародні норми визначають умовами можливості відступати від зобов'язань щодо прав і свобод людини і громадянина наступні: 1) єдиною загрозою є настання надзвичайного становище в державі та 2) у разі виключно загрози життя нації.

У свою чергу, системний аналіз статей та зокрема ст. 64 Конституції України такими умовами відступу від зобов'язань щодо прав і свобод людини і громадянина визначає надзвичайний і воєнний стани, розрізняючи такі стани на відміну від міжнародних норм.

Такими нормами міжнародного права є Паризькі мінімальні стандарти щодо прав людини у надзвичайних ситуаціях від 1985 р. (далі – Паризькі стандарти) [4], де зазначаються вимоги щодо введення таких станів державами.

Поняття «надзвичайний стан» відповідно до Паризьких стандартів містить наступні ознаки: а) наявність виняткової ситуації кризи або суспільної небезпеки, фактичну або неминучу, яка зачіпає все населення або все населення території, на яку поширюється дія оголошення, і становить загрозу для організованого життя спільноти, з якої складається держава; б) Конституція кожної держави повинна визначати процедуру оголошення надзвичайного стану; в) оголошення надзвичайного стану ніколи не повинно перевищувати періоду, строго необхідного для відновлення нормальних умов; г) кожне продовження початкового періоду надзвичайного стану повинно супроводжуватися новою декларацією, зробленою до закінчення кожного строку на новий період, який встановлюється; д) кожне продовження надзвичайного стану має бути попередньо схвалене законодавчим органом.

Отже фактично вбачаємо відповідність міжнародним нормам поняттю та ознакам воєнного стану, оголошеного в Україні: 1) умови оголошення є загроза життю населення України; 2) підстави – указ Президента, затверджений законодавчим органом парламентом – Верховною Радою України; 3) терміном встановлення є чіткий період, який продовжується кожен раз після завершення попереднього і визначений на 90 днів кожен раз.

Окремо визначається заборона обмежувати права, які є такими, що заборонені до обмеження. Взагалі ст. 64 Конституції України визначає 18 таких прав. Питання чи справді всі вони не обмежуються під час воєнного стану є дискусійним.

Також Паризькими стандартами визначаються відповідні принципи, які мають бути дотримані під час здійснення дерогації прав. Отже державою під час прийняття або здійснення надзвичайних повноважень мають бути гарантовані дотримання наступних принципів: а) фундаментальні функції законодавчої влади залишаються незмінними, незважаючи на відносне розширення повноважень виконавчої влади.; б) прерогативи, імунітети та привілеї законодавчої влади повинні залишатися недоторканими; в) гарантії незалежності судової влади та адвокатури повинні залишатися недоторканими; г) усі надзвичайні заходи, що обмежують права громадян, повинні бути підкріплені авторитетом закону, прийнятого належним чином обраними представниками народу; д) наскільки це практично можливо, норми, що підлягають застосуванню під час надзвичайного стану, повинні бути сформульовані за відсутності надзвичайного стану; е) держави повинні час від часу переглядати і, за необхідності, змінювати надзвичайні заходи (законодавчі або виконавчі) для забезпечення розумних гарантій проти будь-якого зловживання надзвичайними повноваженнями.

Повертаючись до України можна говорити про певну обмеженість прав парламенту у сфері визначення обмежень прав в умовах воєнного стану. Більшість обмежень встановлюється виконавчою владою і це фактично не відповідає вимогам Конституції України та знайшли відображення як порушення рішення Конституційного Суду від 28.08.2020 №10-р/2020 [5]. Крім того, можемо констатувати наявність звуження парламентаризму відповідно до норм чинного законодавства України [6].

Отже, доцільно констатувати загальне дотримання вимог міжнародних стандартів та наявність певних невідповідностей щодо перевищення повноважень органами, які визначають обсяг та зміст дерогації та недотримання принципу гостроти ситуації заходам, які запроваджуються.

Список використаних джерел

1. Щорічна доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ombudsman.gov.ua/report-2023/images/documents/annual-report-2023.pdf>

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 1966 р., ратифіковано у 1973 році URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text URL:

4. The Paris Minimum Standards of Human Rights Norms in a State of Emergency 1985 URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5503/h09/undervisningsmateriale/ParisMinimumStandards.pdf>

5. Рішення КСУ у справі №1-14/2020 (230/20) від 28.08.2020 №10-р/2020 за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-20#Text>».

6. Максименцева Н. Парламентаризм у публічному управлінні в умовах воєнного стану (юридичний аспект). Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 101.

Юлія МАРТИНЕНКО,

здобувачка ступеня магістр ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuliya MARTYNENKO,

master's degree candidate «Parliamentarism and parliamentary activity» specialty «Public management and administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКЕ ЛІДЕРСТВО ТА ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ

POLITICAL AND ADMINISTRATIVE LEADERSHIP AND STATE-FORMING PROCESSES IN MODERN UKRAINE: ESSENCE AND INTERDEPENDENCE

State-building is the process of including all interested persons in state affairs, the process of formation and formation of the main institutions of power, their constitutional design, determination of national interests. In democratic countries, these are active citizens – businessmen, public and political figures and activists, public managers.

Ukraine, having gained independence in 1991 as a result of the collapse of the Soviet Union, pursued a state-building policy, which was mainly based on the party-political elite, which included representatives of two opposing political forces – the communist and the people's movement. The first was more aimed at cooperation with the Russian Federation, while the second was aimed at separation from the Russian Federation and independent management. However, during the years of independence, until the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine on February 24, 2022, our state did not decide unequivocally about the complete separation from the economic and political influence of the Russian Federation on the political and administrative power in the state and on all social and political processes in it.

Currently, Ukraine has constitutionally recognized the path of European development, started procedures for joining the EU, strengthened the state-building process, which is based on political and administrative leadership, responsibility and openness.

Key words: leadership, political and managerial leadership, authorities, representative authorities, state-building process.

Аналізуючи наукові праці вітчизняних науковців з цієї проблематики, з'ясовано, що вони, у своїй більшості акцентують увагу на проблемі політичного лідерства, як невід'ємній складовій демократичного розвитку держави, що характеризується здатністю особистості політичного лідера ухвалювати консенсусні рішення, формувати команди фахівців для їх успішного, і прийнятного для більшості людей, вирішення. Що ж до управлінського лідерства, то ця проблема є відносно новою для України. Вона вперше постала в українському просторі у зв'язку з переходом на європейські стандарти підготовки фахівців в усіх галузях знань і, зокрема, із запровадженням Державного стандарту освіти з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування». При підготовці магістрів за цією галуззю знань, зокрема за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», важливим постає саме управлінське лідерство, як обов'язкова професійна компетентність кожного випускника цієї освітньо- професійної чи освітньо-наукової програми.

Такі фахівці мають бути ініціативними щодо вдосконалення власної професійної діяльності, пошуку нових форм, методів і технологій управління, постійного оновлення результатів власної праці. Як правило, з таких фахівців формуються політико-управлінські лідери – особи, які володіють лідерськими якостями керівника і мають виборну посаду керівника в одному з органів представницької влади.

Наприклад, це може бути президент країни, голова уряду, голова місцевої ради та ін. – виборна й управлінська посада одночасно.

На прикладі щорічного звіту Васильківського міського голови нами проаналізовано механізм здійснення державної регуляторної політики Васильківською міською радою та її виконавчими органами, як одного з елементів державотворення.

З'ясовано, що Реєстр діючих регуляторних актів станом на 20 листопада 2023 року налічував:

- 16 регуляторних актів;
- план-графік здійснення відстежень із зазначенням виду відстеження і строку.

Щомісячно і щоквартально Васильківська міська рада надає інформацію щодо прийняття та перегляду регуляторних актів до Київської ОВА. Щодо громади, то звіти про відстеження результативності регуляторних актів оприлюднюються на офіційному сайті Васильківської міської ради в розділі «Регуляторна політика».

У ході аналізу цих регуляторних актів з'ясовано, що всі вони системно відстежуються посадовими особами органу влади з метою уникнення порушень чинного законодавства і тому їх цілі досягаються і є виправданими. Якщо в чинному законодавстві України відбуваються зміни, то дія будь якого регуляторного акту призупиняється (наприклад у зв'язку із воєнним станом) чи навпаки, продовжується або змінюється, про що повідомляється громада і вищі органи влади.

Обов'язковою умовою є те, що всі регуляторні акти та їх відстеження розміщені на офіційному сайті громади. Однак, нами помічено, що цей сайт в основному переглядають фахівці, а не громадськість чи експертне середовище. Таким чином, влада сама себе відстежує і контролює. А от громадський контроль у цьому напрямі не є помітним.

Про це також свідчать і результати опитування, проведеного нами серед громадян досліджуваної громади (до 150 осіб у квітні 2024 року, під час виробничої практики). На запитання: «Чи знаєте ви, які регуляторні акти розглядаються у поточному році у Васильківській міській раді?», практично 100 % респондентів відповіли, що не знають. Також вони не розуміють, навіщо їм потрібно це знати.

Тобто, громадяни як суверени держави, які мають дбати про її творення, повноцінне функціонування та розвиток, не розуміють до кінця функції відповідних органів влади, у тому числі регуляторну функцію. Це свідчить про недостатню роботу з населенням щодо його стимулювання до участі у прийнятті відповідних управлінських рішень.

Тому ми вважаємо, що політико-управлінські лідери мають не лише інформувати громади чи суспільство в цілому про виконану роботу, зокрема у напрямі виконання регуляторної політики, а й мотивувати зацікавлених громадян до співпраці шляхом постійного отримання ними зворотного зв'язку від влади з різних питань, зокрема і з питань регуляторної політики, освітньої, медичної, наукової тощо.

Для цього нами запропоновано практичні рекомендації з розроблення механізму мотивування до зворотного зв'язку громадян із владою, що є однією з характеристик політико-управлінського лідерства, покладеного в основу виборчої системи в демократичних державах світу, яке формується нині в Україні. Це – сучасні інформаційно-комунікаційні програми і технології, які активно використовуються в публічному управлінні.

Як висновок зазначимо, що політико-управлінське лідерство суттєво відрізняється від будь якого іншого виду лідерства. Воно формується у відповідному політичному, професійному й інформаційному середовищах та характеризується складними процесами, пов'язаними із особливим порядком призначення і звільнення та особливою відповідальністю за наслідки публічної діяльності.

В Україні цьому сприяє конституційно визначений шлях європейського розвитку і початок процедури вступу до ЄС, які супроводжуються сучасним процесом державотворення, що включає об'єднавчу місію лідируючої політичної партії в державі, відповідальну громадянську позицію щодо здійснення систематичного контролю за діяльністю органів влади та їх посадових осіб, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій для встановлення постійно діючого зворотного зв'язку між владою, громадянським суспільством і бізнесом.

Тарас МЕЛЬНИЧУК,

доктор філософії в галузі знань «Публічне управління та адміністрування», постійний представник Кабінету Міністрів України у Верховній Раді України, керівник Секретаріату депутатської фракції «Слуга народу» у Верховній Раді України

Taras MELNYCHUK,

Doctor of Philosophy in the field of knowledge «Public Management and Administration», permanent representative of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the Verkhovna Rada of Ukraine, head of the Secretariat of the «Servant of the People» parliamentary faction in the Verkhovna Rada of Ukraine

ВИКЛИКИ ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

CHALLENGES TO THE CIVIL SERVICE IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE IN UKRAINE

After the start of the Russian full-scale military invasion, the civil service faced a number of objective problems and challenges. It has been proven that, in general, it was possible to react to them not only quickly enough, but also effectively. First of all, the issue of regulating labor relations in the conditions of the legal regime of martial law was resolved – by adopting the appropriate law.

In general, the simplification of the procedure for enrollment in the civil service played a positive role, as it made it possible to quickly solve the personnel problem and attract effective managers to positions in the civil service structure, capable of solving current tasks, including those related to the defense of the country and the reconstruction processes of the territories liberated from – under temporary occupation.

In addition, to a certain extent, we can talk about the formation of a personnel reserve for the future.

It is shown that the full-scale Russian-Ukrainian war did not change the principles and values of the national civil service, but, on the contrary, confirmed them. It is, in particular, about responsibility, professionalism, integrity, teamwork, as well as, what is important, effectiveness. This, in turn, actualizes the need to continue the modernization of the civil service in order to consolidate the achieved results.

Keywords: civil service, legal regime of martial law, principles, values, effectiveness.

Після початку російського повномасштабного військового вторгнення 24 лютого 2022 року державна служба зіткнулася з низкою об'єктивних проблем та викликів. І, слід констатувати, що в цілому вдалося не лише достатньо швидко, але й ефективно на них відреагувати. Передусім було вирішено питання врегулювання трудових відносин в умовах правового режиму воєнного стану – шляхом прийняття відповідного закону [3]. Останній ґрунтовно визначив особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Іншим законом – «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», який набрав чинності 20 травня 2022 року – було внесено зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», якими було визначено питання призначення на посади державної служби громадян України в період дії воєнного стану [2]. Зокрема було зазначено, що «у період дії воєнного стану особи призначаються на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, комунальних підприємств, установ, організацій керівником державної служби або суб'єктом призначення, сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради, начальником відповідної військової адміністрації без конкурсного відбору на підставі поданої заяви, заповненої особової картки встановленого зразка та документів, що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад» [2].

Водночас важливо зазначити, що перебування на вищезазначених посадах не є безстроковим, оскільки у законі чітко зазначено, що «після припинення чи скасування воєнного стану, але не пізніше шести місяців з дня його припинення чи скасування, на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, посади керівників комунальних підприємств, установ, організацій оголошується

конкурс» [2]. Відповідно граничний строк перебування особи на посаді становить 12 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану» [2].

В цілому спрощення процедури зіграло позитивну роль, оскільки дозволило оперативно вирішити кадрову проблему та залучити ефективних менеджерів на посади в структурі державної служби, здатних вирішувати актуальні завдання, у тому числі пов'язані з обороною країни та процесами відбудови територій, звільнених з-під тимчасової окупації. Крім того, певною мірою можна говорити про формування кадрового резерву на майбутнє, з відповідним законодавчим закріпленням цієї ініціативи, оскільки держава потребуватиме якісних кадрів, здатних забезпечити, по-перше, процеси повоєнного відновлення країни, по-друге, європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Ще одним викликом для державних службовців стала віддалена робота, оскільки повномасштабна війна унеможливила виконання посадових обов'язків безпосередньо на робочих місцях. Тож Кабінет Міністрів України відповідною постановою затвердив можливість виконувати свої посадові обов'язки державним службовцям дистанційно [1]. Зокрема, у законі було зазначено, що «у період воєнного стану для державних службовців та працівників державного органу, які перебувають на території України, за рішенням керівника державної служби в державному органі може запроваджуватися дистанційна робота у разі наявності організаційних і технічних можливостей для виконання їх посадових обов'язків» [1]. Водночас показово, що переважна більшість державних службовців (згідно досліджень НАДС) продовжили працювати у штатному режимі, при тому що робоче навантаження суттєво зросло. Поряд з цим ще більш активно почали використовуватися засоби телекомунікаційного зв'язку, що, безумовно, сприяло підвищенню якості та ефективності виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків.

В цілому зазначимо, що повномасштабна російсько-українська війна не змінила принципи та цінності вітчизняної державної служби, а, навпаки, підтвердила їх. Йдеться, зокрема, про відповідальність, професіоналізм, добросовісність, командну роботу, а також, що важливо, результативність. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність продовження модернізації державної служби з метою закріплення досягнутих результатів.

Список використаних джерел

1. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану: Постанова КМУ від 12.04.2022 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-%D0%BF#Text>

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Анастасія МЕРНИК,

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Anastasiia MERNYK,

doctor of law, associate professor, associate professor of the Department of Theory of Law Yaroslav Mudryi National Law University

<https://orcid.org/0000-0002-9762-3057>

ВПЛИВ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ НА РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

INFLUENCE OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE ON REGULATION LEGAL RELATIONS UNDER THE CONDITIONS OF THE MARTIAL STATE

The report is devoted to the study of the impact of the Constitution of Ukraine on the regulation of legal relations in the conditions of martial law. The historical aspect of the need to make changes to the basic laws of countries when social and legal relations change is demonstrated. The main changes to the Constitution of Ukraine have been systematized and demonstrated that they are conditioned by changes in the legal life of the country. It was concluded that today the social relations existing in Ukrainian society are conditioned by the existence of martial law and the restrictions caused by it. The restrictions concern not only human rights, but also the impossibility of normal functioning of the usual order of activity of state authorities (in particular, the impossibility of holding regular elections of the President of Ukraine). It is difficult to scientifically and practically predict the duration of the aggression against our country, which leaves open the question of the duration of the postponement of the elections in Ukraine. This, in turn, causes challenges to democracy, because its main principles remain the electability and timeliness of the actions of all state authorities and senior officials.

Keywords: legal regulation, Constitution of Ukraine, legal relations, martial state.

На сьогодні у світі існує велика кількість країн і майже стільки ж конституцій. З одного боку, конституція не може відремонтувати дороги, вилікувати хворих або втомити спрагу. З іншого боку конституція має винятковий вплив на те як працює уряд країни та функціонує суспільство.

Існує думка, що немає конституції, яка б існувала вічно. Кожне нове століття суспільство стикається з новими проблемами, вирішення яких не прописані у конституціях. Якщо повернутися у часи коли в світі всього було близько тридцяти держав, побачимо, що тільки деякі мали зразки сучасних «конституцій». Звісно, що уявлення про свободу, рівність, право вибору, голосу мали свої історичні особливості (наприклад, стародавній Рим та уявлення про рівність, яка співіснувала поруч з рабством). З тим як плинув час з'являлися змінювалися та удосконалювалися й конституції держав. Люди намагалися створити ідеальну конституцію, яка була спроможна захистити їх права та закріпити обов'язки. Деякі вчені навіть погоджуються із твердженням про те, що конституцію потрібно переробляти з кожним новим поколінням задля того, щоб вона у повній мірі могла виконувати своє завдання.

Якщо згадати Magna Carta Libertatum, то побачимо, що цей історичний документ, який згадується у всіх працях щодо сучасного розуміння категорій «прав людини» та «верховенства права», неодноразово змінювався. Документ вперше розроблений та кардиналом Стівеном Ленгтоном, щоб укласти мир між непопулярним королем і групою бунтівних баронів, він обіцяв захист церковних прав, захист баронів від незаконного ув'язнення, доступ до швидкого та неупередженого правосуддя та обмеження феодалських виплат королю. Оскільки жодна сторона не дотримувалася своїх зобов'язань, хартія була анульована, що призвело до війни баронів. Документ був перевиданий у 1216 році та позбавлений певного радикального змісту і наприкінці війни в 1217 році став частиною мирного договору, де документ й отримав назву «Велика хартія вольностей». У 1225 році королю не вистачало коштів і він видав хартію знов в обмін на надання нових податків. Статут став частиною політичного життя Англії і зазвичай поновлювався кожним монархом по черзі, хоча з часом парламент Англії прийняв нові закони і він втратив частину свого практичного значення.

Загальноприйнята думка полягає в тому, що Велика хартія вольностей була унікальною та ранньою хартією прав людини. Однак деякі історики наголошують, що документ не був унікальним

за змістом та формою. Наприкінці 16 століття стався сплеск інтересу до Великої хартії вольностей. Тогочасні юристи та історики вважали, що існувала давня англійська конституція, що сягає корінням у часи англосаксів, яка захищала індивідуальні свободи англійців. Хоча на цей документ скоріше потрібно дивитися, як на угоду короля та баронів, де король отримує кошти, а барони певні гарантії недоторканості своєї феодалної діяльності. У 17 столітті Едвард Коук використав Велику хартію вольностей знов, намагаючись боротися проти божественних прав короля. Політичний міф про Велику хартію вольностей і її захист особистих свобод звичайно вплинув на формування Конституції Сполучених Штатів Америки. Сьогодні жодна з частин Великої хартії вольностей 1215 року не є чинною, оскільки її було скасовано, однак деякі пункти закріплені в перевиданій Великій хартії вольностей 1297 року та залишаються діючими в Англії та Уельсі.

Що стосується Конституції України, то зміни в суспільних відносинах нашої країни декілька разів зумовлювали й зміни до Конституції України:

У 2006 році – щодо збільшення повноважень Верховної ради України. Фактично багато науковців наполягають, що зміни призвели до переходу від президентсько-парламентської республіки в Україні до парламентсько-президентської. Проте Закон, яким вносились зміни до Конституції України, був визнаний неконституційним у 2010 році згідно з Рішенням Конституційного Суду «20-рп/2010 [1].

У 2011 році – щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів [2].

У 2013 році – щодо контролю за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням Рахунковою палатою України (від імені Верховної Ради України) [3].

У 2014 році – щодо відновлення дії окремих положень Конституції України з питань збільшення повноважень Верховної Ради України (фактично повернення до положень 2006 року, які були визнані неконституційними Конституційним судом України у 2010 році) [4].

У 2016 році – щодо змін у здійсненні правосуддя в Україні [5].

У 2019 році – щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [6].

У 2020 році – щодо недоторканості народних депутатів України [7].

На сьогодні суспільні відносини, що існують в українському суспільстві обумовлені існуванням воєнного стану та обмеженнями, які зумовлюються ним. Обмеження стосуються не лише прав людини, а й неможливістю нормального функціонування звичного порядку діяльності органів державної влади (зокрема, неможливістю проведення чергових виборів Президента України). Термін дії агресії проти нашої держави важко науково та практично спрогнозувати, що залишає відкритим питання строків відтермінування виборів в Україні. Це в свою чергу спричиняє виклики демократії, адже основними її принципами залишаються виборність та строковість дій всіх органів державної влади і вищих посадових осіб.

Таким чином, в Україні сформувалися суспільні відносини, які зумовлюють виклики їх конституційно-правовому регулюванню. Вбачається, що особливу роль у вирішенні цього питання може бути відведена Конституційному суду України. Проте, викликає занепокоєння той факт, що за перше півріччя 2024 року Велика палата Конституційного суду України не ухвалила жодного рішення. Поставлені питання можуть свідчити про певний стан «правової стагнації», яка може бути вирішена шляхом змін у правовій регламентації.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України): Рішення Конституційного суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010// Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10#Text> (дата звернення: 24.06.2024).

2. Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим,;

Закон України від 1 лютого 2011 року № 2952-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2952-17#Text> (дата звернення: 24.06.2024).

3. Про внесення змін до статті 98 Конституції України: Закон України від 19 вересня 2013 року № 586-VII// Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-18#Text> (дата звернення: 24.06.2024).

4. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України від 21 лютого 2014 року № 742-VII // Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-18#Text> (дата звернення: 24.06.2024).

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII// Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 24.06.2024).

6. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України 7 лютого 2019 року № 2680-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> (дата звернення: 24.06.2024).

7. Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду : Закон України від 13.12.2022 № 2825-IX// Законодавство України / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2825-IX> (дата звернення: 26.03.2023).

Zarema MURGUSTOVA,

postgraduate student of the Department of Constitutional Law and Comparative Jurisprudence of the Uzhhorod National University

<https://orcid.org/0009-0001-8245-828X>

Зарема МУРГУСТОВА,

здобувачка кафедри конституційного права та порівняльного правознавства Ужгородського національного університету

Науковий керівник: **Вероніка БЕРЧ**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства Ужгородського національного університету

THE RIGHT TO COMPASSIONATE CARE

ПРАВО НА ЛІКИ ЗІ СПІВЧУТТЯ

У дослідженні зазначається, що структурним елементом конституційного права кожного на охорону здоров'я та медичну допомогу є право на лікарські засоби, в тому числі – за програмою «Лікарський засіб зі співчуття». Зазначається, що в Україні 15 лютого 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття». Проаналізовано зазначений нормативно-правовий акт, акцентовано увагу на умовах використання таких лікарських засобів. Виявлено недоліки законодавства України щодо застосування лікарських засобів зі співчуття та запропоновано шляхи їх вирішення. Акцентовано увагу на тому, що в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України вдосконалення цього законодавства має бути одним з пріоритетних в роботі Парламенту України.

Ключові слова: право кожного на охорону здоров'я та медичну допомогу, лікарський засіб, лікарський засіб зі співчуття.

Article 49 of the Constitution of Ukraine guarantees everyone the right to health care and medical care [1]. The development of new technologies contributes to the emergence of new drugs that are more effective in the treatment of certain diseases, or that become the only ones for the treatment of those diseases that were previously incurable. The medicinal product goes through a long way from its development to approval for use on the market of one or another country. There are situations when a medicinal product is licensed and approved for use in one state, but not yet licensed in another. There are other situations when the drug is still at the stage of clinical trials.

The European Court of Human Rights has dealt with cases where the patient, because he did not have access to compassionate medicine in his country, could not receive effective treatment and died.

In Ukraine, on February 15, 2022, the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Regulation of the Provision of Compassionate Medicines to Patients» was adopted [2].

An innovative medicinal product under the «compassionate medicinal product» program can be used if: there is no alternative medicinal product for the treatment of the patient in the state; the patient is in a serious condition and needs a compassionate medicine, which has no alternative; there is a threat to the patient's life in case of use of the medicinal product out of compassion; the drug has passed the first phase of clinical trials in Australia, Great Britain, Canada, the USA, the countries of the European Economic Area, Japan, and the Swiss Confederation; the manufacturer of the medicinal product assumes responsibility for the use of the drug with full provision of data and justification of the expediency of treatment with this medicinal product; the patient has given written consent to the use of the innovative medicinal product; The Ministry of Health of Ukraine approved the program of expanded patient access to unregistered medicinal products; the patient's attending physician approved the decision to use the innovative medicinal product.

Although, according to the legislation of Ukraine, the decision on the implementation of the program of extended access of patients to unregistered medicines is made by the Ministry of Health, nevertheless, the deadline for making such a decision has not been established. It is seen that, taking into account the

fact that patients who have no other alternatives apply for innovative medicinal products, and their health condition is deteriorating every day, it is necessary to enshrine in the legislation of Ukraine a period during which the Ministry of Health of Ukraine must make a decision on the implementation of the extended access program patients to unregistered drugs and this term should be as short as possible.

Also according to Art. 8 of the Law of Ukraine «On Medicinal Products» [3] within 10 calendar days from the date of submission of the relevant application by the central executive authority, which ensures the formation and implementation of state policy in the field of health care, a decision is made to approve extended access programs and this is a permit for importing unregistered medicinal products into the customs territory of Ukraine. It is seen that such a period should be reduced to 5 calendar days, and it is appropriate to state it as follows: «The decision on the approval of extended access programs is taken by the central body of executive power, which ensures the formation and implementation of state policy in the field of health care, within a reasonable period of time , but no more than 5 calendar days from the date of submission of the relevant application and is a permit for importing unregistered medicinal products into the customs territory of Ukraine». It is seen that such an approach will ensure effective guarantees of everyone's right to health care and medical assistance.

References

1. Constitution of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine dated June 28, 1996. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. No. 30. Art. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the settlement of the issue of providing compassionate medicines to patients: Law of Ukraine dated February 15, 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2054-20#Text>.

3. On medicinal products: Law of Ukraine dated April 4, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Олена МУСІЄНКО,

здобувачка ступеня магістр ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena MUSIENKO,

master's degree candidate «Parliamentarism and Parliamentary Activity» in the specialty «Public Management and Administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОСИЛЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

STRENGTHENING TARGETED POLITICAL AND ADMINISTRATIVE EDUCATION – THE KEY TO COMPLIANCE WITH THE REQUIREMENTS OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE

It was found that compliance with the requirements of the Constitution of the state are the fundamental rules and norms of people's behavior in democratic societies and in Ukraine, in particular. After all, it is important not only to know its main provisions, but also to implement them daily and all the time.

The experience of the world's leading democracies (the USA, Norway, Germany, etc.) has shown that, that properly organized political and management education, which is formed through the introduction of targeted educational programs in higher education and programs of «civic service» in secondary and professional schools, contributes the formation of democratically minded citizens who are able to be aware that the Constitution of the state is the main structure that ensures its well-being and sustainable development.

In Ukraine, such programs have not yet become a systemic phenomenon, with the possible exception of the educational program for master's training «Parliamentarism and parliamentary activity» in the specialty 281 «Public management and administration», which is being introduced at Taras Shevchenko KNU and provides training of qualified specialists for parliamentary activity. As a result, trained specialists, working in various government institutions, are able to carry out a critical analysis of the situation taking place in the state, recognize violations of constitutional norms in advance and propose mechanisms for their prevention.

Keywords: constitution, civil service, political and management education, parliamentarism.

Одним із шляхів перемоги і процвітання України є шлях щоденного і повсякчасного дотримання положень Конституції – Основного закону країни, в якому встановлені базові правила взаємодії суспільства і держави.

Важливою для кожного українця є перша стаття Конституції, в якій зазначено, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» (ст.1) [2]. Проте важливо не лише знати статті Конституції України, а й правильно їх виконувати.

Наприклад, досвід провідних демократичних держав світу засвідчує, що для досягнення успіху у розумінні і виконанні конституційних засад більшістю громадян, у них створена відповідна система політико-управлінської освіти для молоді і всього населення.

Наприклад, у США і Норвегії – країнах з найвищими показниками індексу демократії [1], існує така система освіти, в якій найважливішою ознакою громадянства є не лише знання основних положень Конституції чи законів країни, а так зване «громадянське служіння», яке підтверджується реальною практикою кожної людини у відпрацюванні нею на користь своєї громади.

Адже основною ознакою громадянства за її суттю є певний зв'язок особи з державою. Тому, у США учні за період навчання у школі повинні відпрацювати на користь своєї громади 70 годин, інакше не отримають атестат про освіту; у Норвегії вони усвідомлюють, що допомога та повага до інших є ознакою сформованості в них стійких ціннісних орієнтирів; в Японії, важливим є

«формування кооперативної взаємодії з іншими», в результаті якої зникають внутрішні конфлікти, досягається консенсус, підтримується гармонія на всіх рівнях суспільства.

Люди не народжуються демократами. Тому для забезпечення демократичного розвитку суспільства, як вільного і відкритого, важливо пробудити в них свідомість і зміцнити розуміння безальтернативності демократії як суспільного ладу. В демократичних державах ведеться важлива робота із роз'яснення демократичних норм і правил поведінки, механізмів ухвалення рішень у державі, активної участі громадян у дотриманні й захисті своїх прав та усвідомленні ними необхідності заперечення екстремізму, тоталітаризму й різним формам дискримінації.

У цих країнах розвинута політико-управлінська освіта. Така освіта має бути посилена і в Україні. На це вказують, зокрема, і дослідження, проведені науковцями у 2018 та у 2023 роках, згідно з якими 85% українців у 2018 році не виявляли активності у суспільному житті, і, навпаки, майже 80% респондентів особисто готові долучитися до процесу повоєнної відбудови нашої держави у 2023 році [3].

Тому важливо посилити цей напрям роботи у закладах вищої освіти України, а на інших рівнях освіти застосувати міжнародний досвід із запровадження відповідної практики громадянського служіння. В основу політичної освіти може бути покладена концепція «Бойтельсбахського консенсусу» (Німеччина), суть якої полягає в тому, що така освіта має ґрунтуватися на трьох основних принципах:

- заборони на індоктринацію (маніпулювання);
- посилення уваги до протиріччя;
- адресної орієнтації на цільові групи здобувачів освіти.

Як висновок зазначимо, що останній принцип адресної орієнтації на цільові групи здобувачів освіти успішно реалізується в Україні єдиною кафедрою парламентаризму ННІ публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка, яка забезпечує підготовку магістрів за спеціальною політико-управлінською програмою «Парламентаризм і парламентська діяльність» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Вважаємо, що таких програм має бути більше. Вони мають бути різноманітні і головне – спрямовані на розвиток демократії, що передбачає повагу до Конституції України і дотримання конституційних норм життя. В ній має бути посилена увага на розвиток критичного мислення студентів і уваги до будь якого протиріччя, що виникає в процесі навчання, а також відпрацьовуватись техніки і технології неманіпулятивного спілкування.

Список використаних джерел

1. Індекс демократії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%97

2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Лідія Даниленко. Політико-управлінська освіта як чинник формування цінностей демократії в Україні. Вітчизняний парламентаризм: виклики в сучасному геополітичному вимірі: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 21 лист. 2023 р.) /за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. 129 с., С. 35-38. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2080/files/66ebb283-22b2-4094-af88-ee41280504eb.pdf>

Кирилл НЕСТЕРЕНКО,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyryll NESTERENKO,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF POLITICAL LEADERSHIP IN THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE

It is shown that national leadership implies that politicians must demonstrate a high degree of responsibility and the ability to make decisions in conditions of uncertainty and threats to national security. In addition, leaders need to have a clear vision of the future and a strategy for exiting the conflict, which requires great diplomatic and political skill. At the same time, while society sees the low ability of political leaders to overcome existing challenges.

It was established that the war in Ukraine strengthened the democratic priorities of political leadership in terms of the legalization of national-state policy, the development of a legislative and legal framework, as well as the individual responsibility, professionalism, and moral competence of the leader in politics.

Keywords: leadership, political leadership, political leadership in wartime.

24 лютого 2022 року розпочалася широкомасштабна збройна агресія росії проти України, яка суттєво змінила обстановку в Україні та світі. Український народ зазнав значних втрат: кілька мільйонів людей були змушені покинути країну, шукаючи притулку від військових дій, країна зазнала небачених руйнувань, втратила левову частку економічного потенціалу, інфраструктури, в т. ч. соціально-культурної, значні території стали зонами екологічної катастрофи, деякі досі лишаються окупованими ворогом.

Війна радикально змінила Україну, і її наслідки матимуть визначальний вплив на майбутні події у країні. Ці зміни стануть важливим фактором, який визначатиме подальший розвиток країни, впливатиме на зусилля досягнення остаточної перемоги над агресором, відновлення територіальної цілісності та встановлення миру. Крім того, після війни перед Україною стоїть завдання відновлення та відбудови, яке вимагатиме модернізації та глибоких трансформацій, спрямованих на готовність до приєднання до Європейського Союзу.

Зазначені зміни не можливі без становлення ефективного політичного лідерства. Більше того, майбутній прогрес України, не тільки в політичному плані, в значній мірі буде залежати від створення адекватної системи політичного лідерства, яка б відповідала потребам українського суспільства на сучасному етапі.

Вітчизняні вчені дотримуються думки, що «справжні політичні лідери формуються безпосередньо в політичній боротьбі» [2].

Водночас, не можемо не відзначити, що повномасштабне вторгнення дещо призупинило відкриті форми політичної конкуренції в нашій державі. Так, від перших днів війни спостерігався режим певної політичної консолідації, який характеризувався наявністю єдиної вертикалі влади на чолі з Президентом, яка має картбланш на управління державою до завершення війни, Парламент, Уряд, місцеві органи влади об'єднані логікою та риторикою боротьби з агресором (рупором останньої став телемарафон «Єдині новини»), а критика з боку політичної опозиції чи опозиційно налаштованих лідерів громадської думки носила епізодичний і ситуативний характер [3].

На третьому році війни ця тенденція дещо послаблюється. Національне лідерство передбачає, що політики повинні демонструвати високу ступінь відповідальності та здатність ухвалювати

рішення в умовах невизначеності та загроз для національної безпеки. Крім того, лідерам необхідно мати чітке уявлення про майбутнє та стратегію виходу з конфлікту, що вимагає великої дипломатичної та політичної вправності. Водночас, поки суспільство бачить низьку спроможність політичних лідерів долати існуючі виклики.

Тому ключовою характеристикою політичного лідера стає ефективність його діяльності щодо забезпечення національної безпеки, економічної стабільності та соціальної справедливості.

Також, суспільні інтереси ставлять перед політичними лідерами завдання не лише розробки програм змін, а й урахування можливих наслідків цих змін, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив, який неминуче настане.

Тільки професіоналізм політичного лідера зможе допомогти йому в прогнозуванні наслідків того чи того тактичного або стратегічного кроку, у виявленні переваг обраних шляхів вирішення конкретних проблем, та визнанні, у разі потреби, власних прорахунків і обдуманому їх виправленні. В цьому і полягає складність ефективного політичного керівництва, що призводить до таких негативних наслідків у політичному полі країни, як спекулювання на труднощах і негативах ситуаціях певних прошарків суспільства в їх прагненні до влади [1].

Разом з тим, на сучасному етапі, все більш усвідомлюється важливість моральної компетентності лідера в політиці. Суспільство наголошує на таких моральних цінностях, як совість, чесність і благородство. Для політичного лідера честь означає виконання обіцянок та дотримання слова, а благородство проявляється у толерантності та повазі до інших поглядів, включаючи думку політичних опонентів.

У сучасних умовах розвитку суспільно-політичного лідерства в Україні кожен, хто амбіціє стати політичним лідером в партії, суспільному русі чи масовій організації, або в державі, повинен враховувати наступне: взяти на себе особисту відповідальність перед громадськістю за виконання узятих на себе зобов'язань чи програм; вміти слухати та вести рівноправний діалог з політичними опонентами; уникати підозр і неприйняття іншомислячих; відмовитися від позиції всемогутнього визначальника долі людей та претензій на роль остаточного судді.

Тож, маємо констатувати, що війна в Україні посилила демократичні пріоритети політичного лідерства в частині легалізації національно-державної політики, розробки законодавчо-правової бази, а також індивідуальної відповідальності, професіоналізму, моральної компетентності лідера в політиці.

Список використаних джерел

1. Головатий М.Ф. Політична психологія: Навч.-посіб. К.: МАУП, 2001. С. 83-128.
2. Політичне лідерство: навчальний посібник / В. А. Гапоненко, С. С. Бульбенюк, Н. М. Довганик та ін. К.: КНЕУ, 2021. 324 с.
3. Розумний О. Контури повоєнного суспільно-політичного ландшафту України. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf

Сергію НІКІТИН,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii NIKITIN,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТУ ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ

SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE PARLIAMENT TO SOCIETY

It is shown that the social responsibility of the Ukrainian parliament as a single legislative body is an integral component of the social responsibility of the state and is intended to be based on the definition and specification of the duties of the parliament to adopt laws aimed at ensuring national security, the preservation and rational use of human and natural resources, guaranteeing full compliance and implementation of state social guarantees and standards, as well as creation of conditions and opportunities for the formation and accumulation of human and social capital.

It has been established that in the broadest interpretation, social responsibility of parliamentary activity can be presented as a type of behavior that is realized through the implementation of certain actions and measures aimed at improving the welfare of the population and sustainable social development as a whole.

Keywords: social responsibility, social responsibility of the Ukrainian parliament.

Перша стаття Конституції України визначає нашу державу як суверенну і незалежну, демократичну, правову та соціальну. Таким чином інтегрує, основоположне та визначальне значення в ієрархії рівнів соціальної відповідальності має саме державний рівень.

Держава несе соціальну відповідальність, насамперед, в особі системи її органів: законодавчих, виконавчих, судових. Саме держава може і повинна створити справедливі і прозорі правила діяльності всіх суб'єктів та всіх громадян й ефективну систему контролю, яка б забезпечувала їх виконання.

Таким чином, соціальна відповідальність українського парламенту як єдиного законодавчого органу є невід'ємною складовою соціальної відповідальності держави і покликана ґрунтуватися на визначенні та конкретизації обов'язків парламенту щодо прийняття законів, спрямованих на забезпечення національної безпеки, збереження та раціональне використання людських та природних ресурсів, гарантування повного дотримання і втілення державних соціальних гарантій і стандартів, а також створення умов і можливостей для формування та накопичення людського та соціального капіталу.

Соціальна відповідальність парламенту має системоутворюючий, багатофункціональний зміст, вона сприяє здійсненню всіх інших принципів сучасного публічного управління, забезпечує позитивний імідж інституту та народних депутатів, стає обов'язковим засобом соціального прогресу. Вона виявляється в ефективності діяльності органу, що забезпечує соціальний, інноваційний, економічний, культурний, духовний розвиток суспільства.

Соціальна відповідальність законодавчої влади означає забезпечення правового поля для реалізації проголошених цілей, програм, зобов'язань публічної політики, досягнення прогресивних соціальних стандартів, стабільного покращення якості життя в країні [1].

Не варто забувати, що невід'ємною частиною соціальної відповідальності парламенту є звітування народних обранців та посадових осіб Апарату Верховної Ради України перед громадськістю за виконання програм партій, передвиборчих обіцянок та посадових обов'язків. Соціальна відповідальність зобов'язує їх бути відкритими, готовими давати відповіді на болючі питання суспільного життя.

Таким чином, соціальна відповідальність парламенту та парламентарів реалізується в їхній щоденній діяльності і виявляється у відмінному, сумлінному, етичному виконанні своїх прямих функцій, покликаних забезпечувати добробут суспільства.

Отже, в найбільш широкому тлумаченні соціальну відповідальність парламентської діяльності можна представити як такий тип поведінки, що реалізується через здійснення певних дій та заходів, спрямованих на поліпшення добробуту населення та стійкий суспільний розвиток у цілому.

При цьому, до основних складових такою соціальної відповідальності доцільно віднести:

- забезпечення соціальної безпеки;
- участь у благодійних заходах;
- готовність сприяти подоланню кризових явищ, вдосконаленню державного механізму, прискоренню реформаційних процесів;
- партнерські відносини з іншими державними інституціями та інститутами громадянського суспільства;
- дотримання етичних та антикорупційних норм тощо.

Соціальна відповідальність парламенту є частиною основоположного механізму реалізації сучасних демократичних цінностей у публічному управлінні на всіх рівнях: цивілізаційному; суспільному, загальнодержавному, груповому, рольовому та персональному, ситуативному.

На першому рівні соціальна відповідальність стосується проблематики вищого політичного порядку – війни і миру, цивілізаційного розвитку, екологічної безпеки, захисту від техногенних та природних загроз тощо.

На другому рівні соціальна відповідальність парламенту пов'язана з визначенням напрямів розвитку країни, запобіганням громадянського розбрату, забезпеченням гармонійного національного розвитку та соціальної злагоди.

На третьому та четвертому рівнях соціальна відповідальність відображає ступінь громадянської зрілості членів парламенту, їх здатність обирати національні, професійні та особистісні пріоритети, готовність відстоювати національні інтереси та національну державну політику [2].

На нашу думку, зміцнення засад соціальної відповідальності парламенту сприятиме забезпеченню національної безпеки, впровадженню якісних змін у публічне управління в умовах утвердження європейського і євроатлантичного вектору розвитку нашої країни, соціального суспільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Король С. Інституційний підхід до соціальної відповідальності бізнесу. Вісник КНТЕУ. 2013. №3. С. 42–55.
2. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. Навч. посіб. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 180 с.

Юлія ОСАДЧА,

здобувачка ступеня магістр ОП «Парламентаризм та парламентська діяльність» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Julia OSADCHA,

master's degree candidate «Parliamentarism and parliamentary activity» specialty «Public management and administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ВИМОГИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО ПОВЕДІНКИ ДЕПУТАТІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

CURRENT REQUIREMENTS OF UKRAINIAN SOCIETY TO THE BEHAVIOR OF DEPUTIES: REGULATORY AND LEGAL ASPECT

It is emphasized that a deputy of any level of public authority (central or local) is a person who represents the interests of the entire people or territorial community. The main thing in this presentation is taking into account their interest, which is divided into social and personal. The deputy must satisfy both of these interests of his citizens and people living on the territory of the state and in a specific community. For this, the deputy must constantly study their interests, especially in the period of global changes.

The modern voter in the conditions of martial law makes clear demands on the behavioral model of deputies of various levels, in particular, on their morally responsible and accountable behavior, which is formed under the influence of current legislation, European integration processes and national traditions. It is proposed to speed up the pace of adoption of the Code of Ethics for people's deputies and deputies of local councils, which would strengthen the regulatory and legal support for the formation of a morally responsible and accountable model of their behavior.

Keywords: deputy, behavior, ethical code of conduct, public administration, regulatory and legal support.

Аналізуючи чинне законодавство України про народних депутатів та депутатів місцевих рад [1-2], приходимо до висновку, що вони мають своєю діяльністю задовольняти інтереси своїх громадян (див. табл.1).

Таблиця 1. Законодавче забезпечення формування поведінкової моделі депутатів в Україні

ЗУ «Про статус народного депутата України»	ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад»
Стаття 1. Народний депутат України, п. 3. «При виконанні своїх повноважень народний депутат керується Конституцією України, законами України та загальнодержавними нормами моралі».	Стаття 2. Депутат місцевої ради – представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу.
Стаття 3. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності.	Стаття 4. Виникнення і строк повноважень депутата місцевої ради.
Стаття 4. Дostroкове припинення повноважень народного депутата України.	Стаття 5. Дostroкове припинення повноважень депутата місцевої ради.

Джерело: авторська розробка.

Як видно з таблиці 1, чинне законодавство України встановлює базові вимоги до депутатів різних рівнів щодо задоволення ними інтересів громадян і жителів конкретної територіальної громади – суспільних та особистих, але, не встановлює норми поведінки, які характеризують рівень їхньої культури, зокрема консенсусної [3] та громадянської позиції, зокрема національної.

Більшість його позицій чітко регулюються нормами закону і лише деякі потребують нашої уваги і уваги громадянського суспільства щодо поведінки і рівня культури відповідних обранців. Це в основному питання, які пов'язані з порушенням Цивільного та Кримінального кодексів України. У випадках

етичних порушень поведінки основна увага стосується етики, але Етичні кодекси, які ще потребують свого прийняття, мають дотримуватися кожним обранцем на рівні їхнього сумління, а не примусу.

Зазначасмо, що в Україні відсутній Етичний кодекс народних депутатів, хоча його проєкт зареєстрований у Верховній Раді (№ 8327 від 30.12.2022) [4]. Втім, певні вимоги до поведінки представників народу в чинному законодавстві все ж є, але вони розпорошені по різних нормативно-правових актах, а саме:

– Національне правове регулювання етичної поведінки народних депутатів Конституційні засади етичної поведінки народних депутатів України (далі – депутати, народні депутати) визначені у розділі IV Основного Закону.

– Вимога несудимості. Вже на етапі балотування встановлено ценз, який не дозволяє бути обраним громадянину, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята (ч. 3 ст. 76).

– Дострокове припинення депутатських повноважень. Хоча в цілому достроково припинити повноваження народних депутатів через неетичну поведінку не можна, це не стосується таких серйозних явищ, як, наприклад, вчинення кримінального правопорушення або порушення вимог несудимості (ст. 81).

– Депутатський індемнітет. Народні депутати мають гарантію індемнітету, яка не дозволяє притягувати їх до юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах. Однак ця гарантія не поширюється на образи чи клеми (ст. 80).

– Перед вступом на посаду народні депутати складають перед Верховною Радою України таку присягу: «Присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу. Присягаю додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників».

– Якщо обрана на виборах людина відмовляється скласти присягу, вона втрачає депутатський мандат. Така особа не набуває депутатських повноважень, адже вони починаються лише з моменту складення присяги (ст. 79).

– Вимога особистого голосування. Наступна конституційна вимога, порушенням якої грішили окремі народні депутати, – це принцип особистого голосування (ст. 84). Сумнозвісне «кнопкодавство» навіть зумовило дискусію про перегляд підходів до організації голосування у Верховній Раді України. За таке порушення депутата можуть притягнути до кримінальної відповідальності (ст. 364-2 Кримінального кодексу України), а закони, прийняті через неособисте голосування, можуть втратити чинність (згідно рішення Конституційного Суду України від 28.02.2018 № 2-р/2018 та від 26.04.2018 № 4-р/2018).

Як висновок зазначаємо, що всі ці вимоги мають бути зібрані в один документ – етичний кодекс депутата, який має стосуватися депутатів усіх рівнів публічного управління. Адже відсутність такого стандарту поведінки депутатів усіх рівнів призводить до того, що лише через систему примусів більшість із них демонструють відповідальну поведінку. Однак є й такі, для яких демократичні норми є особистою цінністю і для них не потрібно мати такий стандарт. Втім, виборцю важко визначитись під час виборчої кампанії, який із обранців відповідає нормам морально-етичної та підзвітної поведінки і тому в державі мають бути встановлені відповідні правила не лише на рівні держави, а й на рівні громад.

Список використаних джерел

1. Про статус народного депутата України: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

2. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 40, ст.290). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>

3. Даниленко Л. Консенсусна культура як запорука розвитку майбутнього толерантного суспільства незалежної України. Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління : матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С.13-16. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1986/files/6f7ca417-8b30-4593-a3c0-92c79505b382.pdf>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правил етичної поведінки народних депутатів України (Етичного кодексу): Закон України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ji08570a>

Дмитро ПІРКЛ,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro PIRKL,

student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УКРАЇНА ТА СХІДНОАЗІЙСЬКІ ДЕМОКРАТІЇ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

UKRAINE AND EAST ASIAN DEMOCRACIES IN HISTORICAL PERSPECTIVE

In this scholarly research, the historical relations between Ukraine and the countries of the Pacific region, particularly Japan and Taiwan, are explored. It is noted that Ukraine has long maintained connections with Japan, dating back to the late 19th century. Various stages of diplomatic relations between these countries are examined, including the establishment of a consulate in Odessa and subsequent diplomatic efforts during World War II. After the war, the Ukrainian diaspora actively supported anti-communist movements in Asia. A significant stage of cooperation was the creation of the Anti-Bolshevik Bloc of Nations (ABN) and its contacts with the Asian People's Anti-Communist League. Today, in response to Russian aggression, Ukraine actively collaborates with international partners, including East Asian countries, in the field of public diplomacy and inter-parliamentary relations. Examples are provided of speeches by Ukrainian deputies expressing gratitude to Taiwan for its support. In conclusion, the author emphasizes that shared democratic values unite the parliaments of Ukraine, Japan, South Korea, and Taiwan.

Keywords: hybrid war, Russian aggression, diplomatic relations, Pacific region, Japan, Taiwan, inter-parliamentary relations, anti-communist movement, Anti-Bolshevik Bloc of Nations (ABN), Asian People's Anti-Communist League, Ramstein format, Verkhovna Rada of Ukraine, National Assembly of the Republic of Korea, Legislative Yuan.

Світ пройшов чергову стадію глобалізації – глобалізацію цифрову. Сьогодні важко собі уявити життя без інтернету та мобільного зв'язку. Разом з світовими тенденціями розвитку технологій змінюється і таке явище, як війна. Неспровокована агресія Росії проти України стала першою війною світового масштабу, яка широко використовує цифрові технології включно з штучним інтелектом. В порівнянні з аналоговими технологіями Другої світової, які повільно розвивалися під час бойових дій, сучасна війна потребує набагато більш динамічного розвитку технологій в тому числі й інформаційних. Гібридність війни Росії проти України має багато вимірів головними з яких є дипломатичний, інформаційний та, безпосередньо, воєнний. Для протистояння російській навалі Україна потребує не тільки гуманітарну допомогу та зброю для поля бою, а й отримання доступу до даних космічної розвідки, вдосконалення кіберзахисту та прискорення розвитку штучного інтелекту. Після провалу путінського бліцкрига Україні терміново була потрібна всебічна допомога, тому в квітні 2022 року на американській авіабазі «Рамштайн» за ініціативою міністра оборони США Ллойда Остіна було створено міжнародну коаліцію Ukraine Defense Contact Group (Контактна група з питань оборони України.), яку преса охрестила «формат Рамштайн». На сьогодні в коаліцію входить близько 50 держав. Дві з них представляють демократії Східної Азії Тихоокеанського регіону – це Японія та Південна Корея. В цьому ж регіоні знаходиться Республіка Китай, яку частіше називають Тайвань, яка також активно допомагає Україні в її боротьбі проти російської навали.

Найдавніші відносини українців з державою Тихоокеанського регіону почалися задовго до Перших визвольних змагань 1917 – 1921 рр. В 1880-х рр. Японія стала проявляти активні інтереси до українських земель. Призначення у 1889 р. до Одеси японського почесного консула було прямо обумовлено економічною зацікавленістю Токіо до регіону. Як результат у 1897 р. в Одесі при консульстві було відкрито японський комерційний музей. Головним ініціатором проекту став О. Ракшеев – японський почесний консул, одесит болгарського походження. Дана виставка була проявом японської культурної дипломатії та іміджевої політики кінця XIX ст. Саме тому після згорання комерційного музею його експонати переїхали до одеського музею витончених мистецтв, склавши там «Японську кімнату».

Звичайне японське консульство запрацювало в Одесі у 1902 р. Цього разу головним завданням інституції було не стільки розвиток торгівлі, скільки спостереження за російським Чорноморським флотом. Саме тому консул Ідзіма Каметаро був прямо пов'язаний з японською розвідкою. У роки російсько-японської війни (1904–1905) консульство було закрито, а його голова був направлений до Стамбулу для продовження виконання свого завдання. Після відновлення у 1906 р. імперська жандармерія поступово переглянула своє відношення до японців в Одесі. Їх підозрювали в активній роботі на японську розвідку. Однак навіть встановлене негласне спостереження за віцеконсулом Фукудою Наохіко не дало жодних бажаних доказів. Та й в цілому одесити в цей час не висловлювали помітних антияпонських настроїв. Японському консульству так і не вдалося зайняти сильних економічних позицій у регіоні, який на той час був занадто схвильований революційними подіями. Саме тому у 1909 р. інституція була тимчасово закрита.

Другий період був кардинально іншим. Тоталітарна політика більшовиків накладала значні обмеження не лише на власне населення, але й на іноземців які проживали в межах радянської імперії. Зі шпальт газет постійно лунали гасла про наближення війни з капіталістичними країнами і Японія посідала одне з пріоритетних місць серед інших вигаданих ворогів. Поступового змінилося відношення до японців і на локальному рівні, місцеві боялися вступати з ними в контакт, остерігаючись виклику до таємної поліції, а серед загалу поширилися антияпонські та ксенофобські настрої. Однак японці продовжували працювати й в цих умовах. В цей час консульство очолювали Сасаки Сейго, Камімури Шін'ічі, Шімади Шігеру, Ногучі Йошіо, Танаки Бун'ічіро та Хірати Мінору. Всім їм довелося зіткнутися з посиленням втручання у життя НКВС. Цивільна дружина віцеконсула Камімури Шиніті, Ірина Загорська, стала агенткою на псевдо Стріла. Близький друг консула Шімади Шігеру, Володимир Фоменко, майже п'ять років співпрацював з ДПУ, як Токієць, доки не був розстріляний у 1932 р. Чим далі, тим тіснішим ставало коло агентів. Чи здогадувалися японці про таке втручання? Певно що так, точніше вони сприймали усіх з ким вони спілкувалися за вірогідних агентами таємної поліції. Японці змінили деякі рутинні моменти своєї роботи, аби уникнути викрадення з консульства важливих документів. У підсумку до відомства державної безпеки надходили чисельні доноси про приватне життя японців, їх близьке спілкування з іноземцями, особливо німецьким консулом, сприйняття продуктової кризи, Голодомору, індустріалізації та інших урядових експериментів. Однак жодної дійсно важливої інформації контррозвідувальному відділу перехопити не вдалося. Більшість агентів після закриття у 1937 р. в Одесі японського консульства були страчені.

Японія намагалася зберегти свою інституцію в Одесі, яка виступала важливим джерелом інформації про соціально-економічне та політичне життя підрадянської України. Однак вони програли цю дипломатичну боротьбу через фізичний тиск радянської влади на консульство. Відповіддю стала спроба відкриття віцеконсульства у Львові, головою якого призначили колишнього секретаря японського консульства Гото Ясуцугу. Однак повноцінно свою діяльність ця інституція не встигла організувати до початку Другої світової війни.

Після Другої світової війни та капітуляції Японії у 1945 році до Тихоокеанського регіону була прикута увага всього світу. Українська діаспора не була виключенням й також уважно стежила за розвитком подій в Східній Азії.

У квітні 1946 року в столиці Баварії-вільному місті Мюнхені—було створено східноєвропейське антикомуністичне об'єднання-Антибільшовицькій Блок Народів (АБН), в який увійшли 20 діаспорних організацій сконсолідованих навколо ідеї повалення комуністичних режимів Східної Європи на чолі з советською Росією. Головою АБН було обрано видатного українського політичного та військового діяча, одного з провідників ОУН Ярослава Стецька.

Подібні процеси проходили й в Східній Азії. Влітку 1954 року відбулася зустріч керівників Тайваню Чан Кайши та Південної Кореї Лі Синмана, в ході якої було підписано угоду про створення Азійської Народної Антикомуністичної Ліги (Asian People Anticommunist League – APACL), для якої головним пріоритетом була боротьба з експансією комуністичного Китаю.

Практично першим ініціатором комунікації представників європейських та азійських антикомуністичних організацій став католицький священник, який обіймав кафедру архієпископа китайського міста Нанкін, Паул Ю Пін (Paul Yü Pin). Зрештою, на початку 1955 року зв'язок між однодумцями налагодився й вже в жовтні того ж року відбувся перший офіційний візит очільника АБН Ярослава Стецька до Тайбею.

Підсумком візиту стало спільне Комюніке АБН та АРАСЛ підписане відповідно Головою Центрального комітету АБН Ярославом Стецьком та Президентом АРАСЛ професором Ку Ченг-Кангом. Основною метою документу було проголошено послідовне руйнування російського імперіалізму, як в Європі, так і в Азії. Також в угоді йшлося про відкриття офіційної місії Блоку на Тайвані.

В лютому 1957 року до Тайбею, столиці демократичного Китаю, прибули голова дипломатичної місії АБН бувший в'язень німецьких концтаборів Аушвіц, Маутгаузен та Ебензее Юліан Заблоцький та його заступник учасник підпілля ОУН, засновник і редактор франкомовного журналу «Європейський Схід» (L'Est européen) Володимир Косик. Чільною метою дипломатів було відкриття офіційного офісу місії Антибільшовицького Блоку Народів на Тайвані. 16 березня 1957 року амбасадор АБН та його заступник вручили вірчі грамоти Президенту АРАСЛ Ку Ченг-Кангу.

На жаль місія АБН під українським проводом проіснувала тільки до початку 1961 року, але важко переоцінити наслідки її діяльності. Результатом недовгої роботи двох антикомуністичних організацій стало створення у 1967 році Світової Антикомуністичної Ліги, в яку входили представники з понад 60 країн світу. Ця організація існує й до сьогодні, але вже під назвою «Світова ліга за свободу та демократію».[1]

Реалії сьогодення вказують на те, що ситуація в Індо-Тихоокеанському регіоні тільки погіршується. Невизначеність щодо майбутньої стабільності в Східній Азії лихоманить не тільки цю частину світу, а й все людство. Провокації Північної Кореї з запусками балістичних ракет та риторика диктатора Ким Чен Ина стосовно застосування ядерної зброї ставлять під загрозу і без того хиткий мир в регіоні. Заява Генерального секретаря Центрального комітету Комуністичної партії Китаю Сі Цзіньпіна під час саміту з президентом США Джо Байденом біля Сан-Франциско в листопаді 2023 року про те, що Пекін рано чи пізно возз'єднає Тайвань з материковим Китаєм також не сприяє сталій стабільності в Східній Азії.[2]

Гідною відповіддю деструктивній політиці диктаторських режимів можуть стати не тільки такі глобальні об'єднання, як Чотиристоронній діалог з питань безпеки (ЧСДБ) Quad group of nations (Quad/QUAD) в якому беруть участь Австралія, Індія, США та Японія, не тільки дипломатичні зусилля лідерів демократичних країн – прем'єр-міністра Японії Фуміо Кішиди, президента Південної Кореї Юн Сок Йоля та президента Тайваню Лай Цінде, а й міжпарламентські об'єднання вищих державних законодавчих органів та окремі депутати парламентів.

Наразі дуже потужними є депутатські групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з представницькими органами демократичних держав східноазійського сегменту Тихоокеанського регіону – Японією та Республікою Корея.

Прикладом ефективної співпраці в галузі народної дипломатії став виступ депутата Верховної Ради України, голови комітету з питань свободи слова Ярослава Юрчишина 18.06.2024 в Українському кризовому медіа центрі під час якого він щиро подякував від імені всього українського парламенту дружньому народу Тайваню за допомогу лікарням. Зокрема він зазначив, що в нашому парламенті утворюється поки що неформальне об'єднання дружби з Тайванем. Парламентар виказав надію, що допомога Україні під час війни, особливо в медичній галузі, а відтак допомога нашим пораненим хлопцям і дівчатам, стане системою співпрацею.[3]

В своїй статті «До питання про дипломатію і міжпарламентські зв'язки Верховної Ради України в умовах широкомасштабної агресії РФ» доктор політичних наук, професор Ірина Дудко слушно зауважила, що зростання авторитету України в міжнародних відносинах з урахуванням місії українського суспільства на захист загальноєвропейських ціннісних орієнтирів через опір агресору утворило сприятливі умови для досягнення членства в загальноновизнаних міжнародних парламентських об'єднаннях.[4]

Висновок.

Підводячи підсумки визначаємо, що якби не називалися національні парламенти:

Український – Верховна Рада;

Японський – Коккай;

Південнокорейський – Національні Збори Республіки Корея;

Тайванський – Законодавчий Юань;

всіх їх об'єднують спільні демократичні цінності та інтереси: верховенство закону, свобода слова, свободи навігації, поваги до територіальної цілісності та суверенітету, мирного врегулювання територіальних суперечок, свободи торгівлі, тощо.

Список використаних джерел

1. Історична Правда «ОУН і Тайвань проти комуністів та Пекіна», веб-сайт, 18.09.202, URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/09/18/158139/>
2. Європейська Правда «Сі сказав Байдену, що планує возз'єднати Тайвань з Китаєм», веб-сайт, 20.12.2023, URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/12/20/7175934/>
3. UKRAINE CRISIS media centr «Тайвань продовжує допомагати Україні», веб-сайт, 18.06.2024, URL: <https://uacrisis.org/uk/tajvan-prodovzhuye-dopomagaty-ukrayini>
4. Ірина Дудко, До питання про дипломатію і міжпарламентські зв'язки Верховної Ради України в умовах широкомасштабної агресії РФ, Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 42, с. 212–219

Катерина ПОГРЕБНЯК,

студентка 5-го року навчання, ОП «Урядування у публічній сфері», спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kateryna POHREBNIAK,

5th year student, program «Management in the public sphere», specialty 281 «Public management and administration», Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Євген ГРЕБОНОЖКО**, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, асистент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

SPECIFICS OF HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN PUBLIC AUTHORITIES UNDER MARTIAL LAW

In the modern world of globalization and dynamic changes, strategic human resource management (SHRM) is a crucial factor for the success of states, their authorities, and organizations. SHRM focuses on developing and implementing strategies to maximize human capital to achieve strategic goals. Human resources encompass all personnel within an organization, from executives to workers. In Ukraine, the HR Management Council under the National Agency of Ukraine on Civil Service (NADS) coordinates HR strategies in government bodies, ensuring coherent actions and unified policies. The war in Ukraine has significantly impacted HR management, presenting challenges such as staff shortages, resource redistribution, and the need for flexible, adaptive approaches to maintain essential services. Ensuring the safety of government employees, providing psychological support, and ongoing training are critical during this period. Enhancing HR management is essential for maintaining government stability and functionality, supporting employees through innovative methods, and addressing the unique challenges posed by the war.

Keywords: strategic management, human resources, human factor, public authorities, leadership, decision-making.

В сучасному світі глобалізації та динамічних змін, стратегічний менеджмент людських ресурсів є вирішальним фактором успіху держави, її органів влади та організацій. Його суть полягає в розробці та впровадженні комплексних стратегій для ефективного використання людського капіталу з метою досягнення стратегічних цілей публічних органів влади.

Людські ресурси – це широкий термін, що використовується для позначення всього персоналу або працівників організації. Вони включають усіх осіб, які працюють в організації або виконують роботу для досягнення її цілей, що може включати співробітників на різних рівнях і в різних функціональних областях, від виконавчого персоналу до робітників [2].

Суть стратегічного менеджменту людських ресурсів полягає у визначенні та впровадженні стратегій, що спрямовані на максимальне використання потенціалу персоналу для досягнення стратегічних цілей органів влади.

Прийняття управлінських рішень – це процес, під час якого керівництво обговорює та обирає певні дії або стратегії для досягнення стратегічних чи операційних цілей. Цей процес включає оцінювання варіантів, аналіз ризиків та врахування внутрішніх і зовнішніх чинників, що можуть вплинути на результати. [1, с. 123].

Стратегічний менеджмент людських ресурсів включає розробку стратегій, спрямованих на ефективне використання персоналу для досягнення стратегічних цілей компанії. Це охоплює підбір, розвиток, утримання та мотивацію персоналу, а також формування корпоративної культури, що підтримує стратегічні цінності компанії. [3].

Особливість управління людськими ресурсами в державних органах України полягає в наявності спеціалізованої структури – Ради управління людськими ресурсами при НАДС. Цей орган є ключовим, оскільки координує стратегії та політику щодо персоналу в державних установах та органах місцевого самоврядування. Рада, до складу якої входять представники HR-департаментів центральних виконавчих органів влади, відповідає за розробку та реалізацію ефективних стратегій управління персоналом. Така структура забезпечує узгодженість дій та впровадження єдиної політики у сфері управління персоналом, що сприяє ефективності та розвитку державних органів [4].

Організаційне та інформаційне супроводження діяльності управління людськими ресурсами виконує Генеральний департамент НАДС. Він відповідає за формування державної політики у сфері управління персоналом на державній службі та в органах місцевого самоврядування в Україні.

Війна в Україні значно вплинула на всі аспекти життя, включаючи управління людськими ресурсами в державних органах влади. Основні виклики управління людськими ресурсами в державних установах під час війни:

- військові дії та гуманітарна криза спричинили значний відтік кваліфікованих працівників з державних органів, що посилює дефіцит персоналу і негативно впливає на виконання важливих функцій;

- під час війни державні установи змушені перерозподіляти ресурси та кадрові резерви для реагування на нові виклики, що може призвести до зміни пріоритетів в управлінні людськими ресурсами, скорочення певних програм і реорганізації штату співробітників;

- незважаючи на труднощі, державні органи повинні продовжувати надавати населенню необхідні послуги, що вимагає гнучкості та креативних підходів до управління людськими ресурсами;

- забезпечення безпеки працівників державних органів стає ключовим пріоритетом, що може включати евакуацію з небезпечних зон, надання захисту і навчання діям у надзвичайних ситуаціях.

- важливо забезпечити працівників психологічною допомогою, щоб вони могли справлятися зі стресом і тиском, які виникають під час війни.

- необхідно впровадити гнучкі методи управління, які дозволяють швидко адаптуватися до змінних умов, включаючи дистанційну роботу та альтернативні форми зайнятості.

- має бути на меті постійне підвищення кваліфікації та навчання працівників, щоб вони могли ефективно реагувати на нові виклики і виконувати свої обов'язки в умовах війни.

Покращення управління людськими ресурсами в державних органах України під час війни є критично важливим завданням, враховуючи складнощі та особливості цього періоду. В умовах війни необхідно удосконалювати системи кадрового забезпечення, забезпечувати психологічну підтримку персоналу, розробляти та впроваджувати стратегії адаптації до змін, а також створювати належні умови для професійного розвитку та підвищення кваліфікації працівників.

Отже, управління людськими ресурсами в державних органах України під час війни має свої специфічні особливості, зумовлені не лише необхідністю забезпечення ефективної роботи в умовах кризи, але й підвищеною відповідальністю за підтримання стабільності та функціонування владних структур у складний для країни період. Це включає не тільки активізацію роботи з кадровим забезпеченням та підвищенням мобільності працівників, але й пошук інноваційних методів управління персоналом, спрямованих на посилення внутрішньої координації та підтримку співробітників у складних умовах.

Список використаних джерел

1. Бериславська О. М. Еволюція становлення теорії управління персоналом в органах державної влади. Вестник Херсонського національного технічного університета, 2020. №4 (75), С.123-132.

2. Верига В. М. Стратегічне управління людськими ресурсами в умовах змін. Економіка й управління національним господарством. 2020. №4 (100). URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/1796/1849> (дата звернення: 15.06.2024).

3. Мохова Ю.Л., Сабадаш Р.В. Система управління персоналом в органах державної влади. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 1. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1>(дата звернення: 15.06.2024).

4. Офіційний сайт Ради управління людськими ресурсами при НАДС. URL. <https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personalom-na-derzhavnij-sluzhbi/rada-upravlinnya-lyudskimi-resursami> (дата звернення: 15.06.2024).

Вячеслав РУБЛЬОВ,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viacheslav RUBLIOV,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валентина ГОШОВСЬКА**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

FEATURES OF THE ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENT BODIES IN THE CONDITIONS OF WAR

It was established that local self-government bodies in Ukraine did not stop their activities even during the legal regime of martial law and demonstrated the ability to ensure the effective work of public authorities and the country's defense capability.

It was found that a number of problematic aspects that require additional attention remain relevant, in particular in terms of: legislative definition of the algorithm of actions of local self-government bodies in case of temporary occupation of territories, transition to the demarcation zone, etc.; clear division of powers of military administrations and local councils/executive committees; revision of the existing standards of openness of local self-government bodies under martial law; special legal regulation of the financial sphere of their activity, provision of exceptional grounds for early termination or limitation of powers of local self-government bodies; legislative settlement of the issue regarding the possibility of self-removal of employees of self-government bodies.

Keywords: local self-government bodies, activities of local self-government bodies.

Реформа децентралізації, що реалізовується в Україні, відкрила можливості для ефективного функціонування територіальних громад і підвищення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Поряд з цим, в умовах воєнного стану вони зіткнулися з новими викликами та завданнями, такими як надання адміністративних послуг, підтримка суб'єктів господарювання, організація територіальної оборони громад, евакуація населення та соціальний захист внутрішньо переміщених осіб тощо.

Крім того, органи місцевого самоврядування отримали додаткові повноваження, зокрема, шляхом співпраці з військовими адміністраціями та командуванням, а також перерозподілу деяких функцій. Це дозволило значно прискорити організацію оборони населених пунктів та забезпечити їх необхідними ресурсами. Також зросла ефективність інформування населення, щоб зберегти життя та здоров'я громадян.

Слід відзначити, що в складних умовах бойових дій на території нашої держави органи місцевого самоврядування продемонстрували спроможність забезпечення ефективної роботи публічної влади та обороноздатності країни. Це наочно показали дії цих органів у перші дні масштабного вторгнення. Вони отримали завдання створити добровільні формування територіальних громад відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву», що включало створення блокпостів, захисних споруд та інших необхідних умов для ефективної діяльності цих підрозділів [3].

У районах, де не ведуться бойові дії, органи місцевого самоврядування активно займаються волонтерською діяльністю та надають допомогу Збройним Силам України. Багато з них самі ініціювали волонтерський рух, а інші активно підтримують його в межах територіальних громад. Окремо варто відмітити діяльність, направлену на евакуацію мешканців прифронтових територій та забезпечення їх житлом, сприяння релокації бізнесу, створення безпечних умов перебування в тилу тощо.

На нашу думку, ключовим показником ефективності діяльності органів місцевого самоврядування в сучасних умовах є стабільний рівень довіри населення, який, незважаючи на відзначене експертами «погіршення ставлення населення та активістів до дій місцевої влади, масовими акціями протесту в обласних центрах проти недоцільного використання

коштів громад та недостатньої допомоги армії» [1], стабільно зберігається на рівні близько 50 відсотків.

Водночас, актуальною залишається низка проблемних аспектів, які потребують додаткової уваги, зокрема:

- потребує законодавчого визначення алгоритм дій органів місцевого самоврядування в разі тимчасової окупації територій, переходу в зону розмежування тощо;

- існує потреба у чіткому розподілі повноважень військових адміністрацій та місцевих рад/виконкомів;

- потребують перегляду існуючі в умовах воєнного стану стандарти відкритості органів місцевого самоврядування, а також їх взаємодії з громадськістю;

- особливого правового регулювання потребує фінансова сфера діяльності місцевого самоврядування. Позиція органів державної влади у цьому питанні має бути насамперед спрямована на забезпечення інтересів територіальної громади та бути максимально збалансованою щодо передачі коштів з місцевого бюджету до державного. Натомість, передача до державного бюджету надходжень від податку на доходи фізичних осіб від військових та інших силовиків [2], може суттєво вплинути на фінансову спроможність багатьох громад;

- законодавством мають бути передбачені виняткові підстави для дострокового припинення або обмеження повноважень органів місцевого самоврядування, а також відповідний порядок їх здійснення на територіях, які не перебувають у зоні бойових дій;

- потребує законодавчого врегулювання питання щодо можливості самовідсторонення працівників органів самоврядування, якщо виконання покладених на них обов'язків загрожує їх життю та безпеці.

Отже, можна підсумувати, що органи місцевого самоврядування в Україні не припиняли своєї діяльності навіть під час правового режиму воєнного стану. Вони функціонують зі зміненою структурою, при цьому деякі з них стикаються з проблемами недостатнього фінансування та недоліками у законодавчому регулюванні. Це створює потребу в удосконаленні законодавчої та нормативно-правової бази для забезпечення ефективної реалізації місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Даркович А., Гацко В. Відкритість чи допомога армії? Що впливає на довіру до місцевої влади. URL: <https://voxukraine.org/vidkrytist-chy-dopomoga-armiyi-shho-vplyvaye-na-doviru-do-mistsevoyi-vlady>

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Закон України від 08.11.2023 № 3428-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-IX#Text>

3. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-IX#Text>

Андрій РУДНИЦЬКИЙ,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii RUDNITSKYI,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія МАКСИМЕНЦЕВА,** доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ КАТЕГОРІЇ «ДОВІРА ДО ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ»

THEORETICAL BACKGROUND OF THE CATEGORY «TRUST IN REPRESENTATIVE AUTHORITIES»

Trust is considered as a basic factor for the development of a democratic society. Interpersonal and institutional trust is characterized. The essence of trust is analyzed from the economic, sociological and public management positions. Assumptions have been made regarding the phenomenon of «trust in representative authorities».

Keywords: trust, political trust, interpersonal trust, institutional trust, representative authorities, trust in representative authorities.

Існування сучасного суспільства неможливе без належного рівня довіри громадян до представницьких органів влади. Наявність чи відсутність довіри до органів влади вважається базовим чинником для розвитку демократичного суспільства. Ефективне функціонування демократичних режимів, на думку науковців, не можливе без високого рівня довіри громадян до політичних інститутів, зокрема до представницьких органів влади [1, с. 56-57].

Наявність довіри виступає неодмінною умовою організації ефективної взаємодії громадян між собою, з різними соціальними групами, з політичними інституціями, у тому числі і з представницькими органами влади. Довіра чи недовіра до діяльності останніх слугує показником рівня соціальної відчуженості, здатності громадянського суспільства до мобілізації.

Питання довіри до представницьких органів влади є предметом наукового інтересу в сфері вивчення процесів демократизації, електоральної підтримки політичних сил, стабільності функціонування політичних інституцій. Найбільша зацікавленість відмічається у сферах, що корелюють з такими практиками, як економіка, політика та публічне управління.

За визначенням, наведеним в Оксфордському словнику, довірою є «віра в те, що хтось / щось є добрим, щирим, чесним і не намагатиметься зашкодити чи обдурити вас» [2].

Довіра розглядається як «здатність людини покладатися на думку іншої особи чи соціальної спільноти», а сам об'єкт довіри – як «сумлінний, щирий, нездатний до обману і цілеспрямованого введення в оману» [3, с. 215]. При цьому, у свідомості суб'єкта об'єкт довіри розглядається як особа (інституція), дії якої будуть передбачуваними, прогнозованими, відповідними усталеним очікуванням, а в сам момент виявлення довіри виявляється або зовсім неможливим, або надто ускладненим, перевірити добросовісність об'єкта довіри. Виходячи з цих міркувань, Т. Новаченко стверджує, що довіра виступає особливим душевним станом, що уособлює «суб'єктивну оцінку вірогідності та передбачає формування певної емоційної установки на здійснення очікуваного» [4, с. 162].

В якості душевного переживання та душевного стану, довіра постає основою для міжособистісних стосунків, соціальної комунікації та загалом існування соціуму (міжособистісна довіра). В якості відносин між громадянами і публічними інституціями, довіра лишається важливою складовою владних відносин та визнання влади легітимною та підкорення їй (інституційна довіра).

В умовах геополітичних і соціально-економічних змін, впливу процесів автоматизації і діджиталізації в усі сфери суспільного розвитку, рівень довіри характеризує ступінь стабільності різних суспільств і політичних інституцій. Соціологічні опитування українського суспільства вже протягом декількох десятиліть характеризують зниження рівня міжособистісної й інституційної довіри, що дало підстави окремим дослідникам говорити про вже сформовану в українців «культуру недовіри» [3, с. 216]. Вони пояснюють такий стан недорозвиненістю українського громадянського суспільства, зміною логіки функціонування представницьких органів влади [5, с. 64]; неефективністю

традиційних організаційно-управлінських засобів і заходів [6, с. 103]; неефективністю більшості соціально-економічних і політичних реформ протягом останніх десятиліть, відсутність видимих результатів діяльності представницьких влади та прозорості у прийнятті ними рішень; ціннісно-інституційною деградацією важливих сегментів фінансового ринку, в результаті якого спричинено глобальну фінансову кризу [1, с. 15]; зубожінням значної частини населення; невпинною поляризацією статків між різними соціальними прошарками; масовою трудовою міграцією; корупцією, що «знижує рівень легітимності представницьких органів влади, виступає причиною порушення прав та свобод громадян, зумовлює надлишкові видатки в економіці, неефективність викоистання ресурсів і, як наслідок, зменшення рівня економічного т розвитку країни» [6, с. 14].

Тож питання відновлення/творення простору довіри актуалізується тим, що вона може стати новим етапом вирішення проблем публічного управління, оскільки саме «довіра (а не примус) стає визначальною умовою ефективності влади, її здатності консолідувати суспільство у розв'язанні проблем його розвитку» [7, с. 108].

З економічної позиції, довіра розглядається як «компонента ціннісної основи раціонального вибору, як важливий чинник прийняття рішень в умовах інформаційного дефіциту чи суперечливої інформації, як інструмент оптимізації фінансових результатів господарської діяльності, оскільки довіра зменшує транзакційні витрати за рахунок можливості відмови від певної кількості контрольно-перевірочних процедур» [8, с. 11]. Тож наявність довіри має відчутні економічні переваги, на відміну від її відсутності, за якої створюється ситуація неможливості розвитку багатьох демократичних і ринкових інститутів.

Відтак, указані обставини для сучасного українського суспільства є вкрай актуальними, оскільки подолання тривалих соціально-економічних негативних процесів неможливе без пробудження національної свідомості, а відродження довіри у суспільстві є запорукою поглиблення демократизації, сприйняття демократичних засад у політиці як норми співіснування матиме позитивний вплив на рівень ділової активності, зростання зайнятості, обсягів виробництва й споживання.

З позиції соціології, довіра сприяє «соціальній інтеграції, соціальному та економічному морфогенезу, підтримує легітимацію суспільних інститутів та інноваційний економічний розвиток» [9].

З позиції публічного управління збереженню довіри сприяє «відкритий, чесний, толерантний діалог держави з громадянами» та поширення електронної демократії як форми сучасної політичної комунікації [7, с. 105], «мінімізація рівня корупції в суспільстві, створення умов для прозорості та відкритості функціонування органів публічної влади, надання можливості громадянам бути учасниками процесу ухвалення рішень у сфері публічної політики» [5, с.14].

Таким чином, вказаний огляд дає підстави припустити, що довіра до представницьких органів влади є переважно вічно тривалим кредитом, наданим громадянами посадовим особам представницьких органів влади, своєрідною вірою у надійність, чесність, сумлінність, відповідальність, компетентність, справедливість та інші чесноти таких посадовців.

Список використаних джерел

1. Білошицький С. Криза довіри громадськості до представницьких політичних інститутів. Політичний менеджмент. 2009. № 2. С. 56-66.
2. Oxford Advanced Learner's Dictionary Oxford University Press: 2022. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/trust1>
3. Ковтун .НМ., Ковтун Ю.В. Довіра як чинник суспільного розвитку України в умовах подолання соціальної невизначеності внаслідок пандемії COVID-19. Зб. матер. III Всеукр. науково-практ. конф. з міжн. уч. «Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)»(24-25 лютого 2022 року); ЗДМУ, 2022. С. 215-218.
4. Новаченко Т. В. Концепт довіри як основа легітимності державної влади. Інвестиції: практика та досвід. № 10. 2013. С. 159-163.
5. Чабанна М.В. Довіра до політичних інститутів: передумови та наслідки демократії. Магістеріум. Політичні студії. 2014. Вип.58. С.8–14.
6. Яременко В.Г. Институт доверия в координатах микроэкономической модели рационального выбор. Наукові праці Дон НТУ. Серія : економічна. Вип. 37–3. С.11–16.
7. Кучабський О.Г., Погорілий С.С. Довіра до органів публічної влади як ключовий фактор ефективності системи державного управління. Публічне управління: теорія і практика. 2013. Вип. 1. С. 103–108.
8. Мішин Ю.Р. Довіра в структурі соціальної взаємодії. Економіка та держава. 2015. № 1. С. 47–50.
9. Кожем'якіна О.М. Феномен інституціональної та генералізованої довіри: спроба категоріального аналізу. Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Вып. 40–2.

Ольга СКОБЕЛЬСЬКА,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olga SKOBELSKA,

postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7263-6655>

Науковий керівник: **Надія МАКСИМЕНЦЕВА**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОДЕЛЬ ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТУ

THE MODEL OF DEOCCUPATION AND REINTEGRATION OF THE TERRITORIES OF UKRAINE IN POST-CONFLICT CONDITIONS

The article examines approaches to deoccupation and reintegration of temporarily occupied territories. Definitions of the terms «de-occupation» and «reintegration» are given, a model of de-occupation of temporarily occupied territories of Ukraine is given. The problem of deoccupation of the territories of Ukraine under the control of the Russian Federation since 2014, as well as those that acquired the status of occupied in connection with the full-scale armed invasion of Russia on the territory of Ukraine, was analyzed.

The components of de-occupation and the main types of reintegration measures in the de-occupied territories are revealed.

The normative legal acts, which provide a list of actions to stabilize the situation in the de-occupied territories of Donetsk and Luhansk regions and their reintegration, the Strategy of de-occupation and re-integration of the temporarily occupied territory of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, as well as the Action Plan of the executive authorities for the restoration of the de-occupied territories of the territorial communities

Keywords: temporarily occupied territories, deoccupation, reintegration of temporarily occupied territories, model of deoccupation of temporarily occupied territories, stabilization measures.

Перебуваючи в активній фазі війни Україна реалізує основні засади, закріплені у Конституції України, які визначають, що територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою, вживає усіх можливих заходів аби окуповані території повернулися під контроль України.

Процес деокупації та реінтеграції регіонів, які впродовж минулого десятиліття перебували під російською окупацією є надскладним за своєю суттю, аналогів якому в історії України досі не було.

Вжиття заходів з деокупації є єдиним вірним механізмом на шляху до відновлення прав, свобод та законних інтересів громадян, забезпечення національної безпеки, конституційного ладу, миру та порядку, що вимагає ефективних механізмів по встановленню української влади на деокупованих територіях.

Саме тому, вже сьогодні необхідним є розроблення дієвої моделі деокупації тимчасово окупованих територій України, яка включатиме в себе застосування механізму перехідного правосуддя, проведення стабілізаційних заходів та реінтеграції деокупованих територій та населення, що на них проживає у правовий простір держави України, шляхом створення правових механізмів відновлення суверенітету та правопорядку на території, звільненій від тимчасової окупації, визначення засобів для захисту прав і свобод громадян України, які перебувають на тимчасово окупованій території України, та національних інтересів України.

Слід зазначити, що у законодавстві України відсутнє визначення терміну «деокупація», проте аналізуючи заходи, які вживаються у ході її проведення можна дійти висновку, що під «деокупацією» слід розуміти здійснення будь-яких заходів військово-політичного характеру, спрямованих на повернення контролю держави або встановлення контролю міжнародних організацій над раніше окупованими територіями. До таких заходів можна віднести військові операції або «мирний»

договір, у результаті якого здійснюється деокупація шляхом розведення військ воюючих сторін з метою унеможливлення проведення бойових дій.

Під «реінтеграцією деокупованих територій» слід розуміти комплекс соціальних, правових, економічних та інших заходів, спрямованих на сприяння адаптації в правовому просторі України деокупованих території та населення, що проживає на цих територіях.

На сьогодні, гостро постає питання реінтеграції тих територій України, які перебувають під окупацією з 2014 року і фактично втратили зв'язок із суспільно-політичним простором України.

Також, урахувавши нищівну дію боєприпасів, які застосовуються російською федерацією для ведення бойових дій на території, яка була окупована у 2022 році реінтеграція потребуватиме комплексної політики з боку держави, значних фінансових і організаційних ресурсів, досягнення домовленостей з донорами, а також тривалого часового періоду.

Заходи з реінтеграції напряму пов'язані з демографічними процесами, оскільки демографічний фактор також впливатиме на процес реінтеграції, а також з безпековою ситуацією України.

Реінтеграція та відновлення деокупованих територій потребуватиме консолідованої співпраці усіх стейкхолдерів – держави, військових, громадськості, включно з внутрішньо переміщеними особами, експертів та міжнародних партнерів.

З метою врегулювання підходів державної політики до процесу переходу від воєнного конфлікту до пост конфліктного періоду державою мають бути розроблені правові механізми переходу від воєнного періоду до мирного життя, які включатимуть засади перехідного правосуддя, процесу відсічі збройної агресії на територіях України та їх деокупацію, а також проведення ряду стабілізаційних заходів щодо відновлення влади на деокупованих територіях та реінтеграції населення у правовий простір України, а також закріплення таких механізмів у законодавчих актах.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1219-р було затверджено План дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад, який передбачає створення військових адміністрацій та швидку передачу ними влади органам місцевого самоврядування. Слід зазначити, що такий підхід прийнятний не для всіх територій, оскільки у громадах, окупованих після 2022 року, подекуди відбувся колапс місцевого самоврядування, оскільки деякі представники стали колаборантами, а на територіях, окупованих у 2014 році, легітимних органів місцевого самоврядування немає взагалі.

Це наразі єдиний документ стратегічного рівня, який визначає механізм та план відновлення діяльності української влади на Донеччині та Луганщині.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 р. № 486 «Про підготовку до дій зі стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької та Луганської областей та їх реінтеграції» передбачено утворення обласними військовими адміністраціями координаційних рад, які готуватимуть комплексні плани реінтеграції та відновлення деокупованих територій, які міститимуть першочергові заходи після деокупації територій, такі як відновлення роботи органів державної влади, створення резерву працівників органів державної влади для роботи на деокупованих територіях, забезпечення розмінування, ліквідації наслідків бойових дій/тимчасової окупації, зокрема очищення території від завалів, впровадження особливого режиму в'їзду і виїзду та пересування, виявлення осіб, причетних до колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору, відновлення інформаційного простору тощо.

Слід зазначити, що Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021 затверджено Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Також у 2022 році було розпочато підготовку кадрового резерву для всіх деокупованих територій. Проте, як зазначають експерти, хоча цей проєкт направлений на підготовку тисяч держслужбовців, зокрема для Донеччини та Луганщини, реальні потреби – в рази більші, а отже, система підготовки кадрів має бути суттєво розширена.

Ураховуючи зазначене пропонується така модель деокупації тимчасово окупованих територій України, яка би передбачала застосування етапів перехідного правосуддя, таких як відновлення територіальної цілісності та забезпечення державного суверенітету; відновлення стану приналежності територій до української держави; розбудова сталого миру та неповторення окупації, а також первинних та довгострокових заходів деокупації.

Первинними заходами деокупації після звільнення територій є стабілізаційні заходи.

До довгострокових заходів деокупації відносяться реінтеграційні процеси.

Процес реінтеграції тимчасово окупованої території включає гуманітарний, економічний, інформаційний аспекти шляхом застосування суспільного діалогу, у тому числі за участю інститутів громадянського суспільства, шляхом залучення їх до процесу підготовки та реалізації політики і механізмів установавання та підтримання миру.

Механізм забезпечення реінтеграції тимчасово окупованої території має бути комплексним, включаючи заходи для забезпечення миру, підвищення обороноздатності країни та соціально-економічного розвитку України. Цей процес спрямований на втілення у подальшому курсу України до європейської та євроатлантичної спільноти.

Процес реінтеграції має включати наступні напрямки:

- 1) відновлення та організація механізму діяльності органів державної влади, відновлення життєзабезпечення територій;
- 2) забезпечення ефективного соціального та економічного розвитку територій;
- 3) подолання наслідків збройної агресії, відбудова території у короткостроковій та довгостроковій перспективі;
- 4) забезпечення екологічної безпеки, подальше розмінування забрудненої території, формування і реалізація інформаційної і гуманітарної політики держави;
- 5) заходи, спрямовані на подолання наслідків порушень законності, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення справедливості та примирення, розбудова сталого миру та не повторення окупації.

Метою деокупації тимчасово окупованої території України є відновлення територіальної цілісності країни в рамках міжнародно визнаного кордону, забезпечення державного суверенітету, національної єдності та стабільності суспільства та держави, а також запобігання використанню окупованих територій для діяльності, що загрожує національній та міжнародній безпеці і миру.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1219-2022-%D1%80#Text>

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про підготовку до дій із стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької і Луганської областей та їх реінтеграції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-2023-%D0%BF#Text>

3. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021#Text>

Олена ТАРАНЕНКО,

кандидат наук з державного управління, директор ТОВ «ЧАНТА МАУНТ»

Olena TARANENKO,

PhD in Public Administration, Director of LLC Chanta Mount

<https://orcid.org/0000-0002-2148-9453>

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND THEIR ROLE IN THE RESTORATION OF UKRAINE

This article examines the role of international organizations in eliminating the consequences of the Russian-Ukrainian war and restoring Ukraine. Using the example of two powerful representatives of international organizations of different formations (governmental and non-governmental), the global importance of international organizations in addressing security issues between states is considered. The author suggests ways to improve the activities of international organizations, in particular through changes in legislation.

Keywords: Russian-Ukrainian war, international organization, UN, International Renaissance Foundation, restoration of the state, reconstruction, security.

В умовах російсько-української війни, яка наразі в розпалі та стає дотичною практично до всього світового простору, міжнародні організації (далі – МО) мають відігравати якщо не вирішальну, то одну з провідних ролей для пом'якшення перебігу війни, прискорення мирних домовленостей, відновлення здоров'я постраждалого населення, а також налагодження життєдіяльності зруйнованої інфраструктури та територій. Співпраця з МО – це невід'ємна складова зовнішньополітичної діяльності будь-якої сучасної держави.

Правові аспекти діяльності міжнародних організацій, у т.ч. безпекової, закріплено низкою законодавчих та нормативно-правових актів, а саме: Конституцією України №254к/96-ВР; Законом України «Про громадські об'єднання» №4572- VI; Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» №2411-VI; Законом України «Про національну безпеку України» №2469 -VIII; Стратегією національної безпеки, затвердженою Указом Президента України №392/2020; Стратегією забезпечення державної безпеки, затвердженою Указом Президента України №56/2022; іншими законодавчими та нормативно-правовими актами.

Міжнародна організація – це організаційно-правова форма міждержавного співробітництва. За характером членства та юридичною природою учасників розрізняють міждержавні (міжурядові) та неурядові МО. Міжнародна міжурядова організація – це об'єднання держав, створене на основі договору з метою досягнення спільних цілей, а міжнародна неурядова організація – це об'єднання фізичних чи юридичних осіб у формі асоціацій, федерацій, що діє в інтересах членів для досягнення конкретних цілей [1].

Глобальною міжнародною організацією, зокрема, в рамках відновлення від воєнних наслідків, вважається Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН). Метою діяльності цієї найпотужнішої в світі міжурядової структури є підтримання й зміцнення миру, міжнародної безпеки, розвиток співробітництва між державами світу [2]. Головними цілями ООН є створення простору для обговорення актуальних для держав-учасниць питань, забезпечення миру, всебічне сприяння розбудові культури гідності й поваги до прав людини.

Україна є співзасновницею ООН з 1945 року. На підтримку реагування Уряду України на економічні та соціальні наслідки, спричинені вторгненням Росії та війною проти України, представництвом ООН в Україні розроблено Перехідну рамкову програму (далі – ПРП). В основу програми покладено керівні принципи Глобального порядку денного на період до 2030 року, що узгоджується з Національним планом відновлення України, розробка якого знаходиться на завершальному етапі. ПРП служить містком між попередньою Рамковою програмою партнерства між Україною та ООН (2018-2022 рр.) та новою Рамковою програмою співробітництва ООН у сфері сталого розвитку (2024-2027 рр.).

Орієнтовні сфери проведення заходів раннього відновлення України в рамках ПРП [3]:

- Відбудова інфраструктури: протимінна діяльність, ліквідація завалів, відбудова об'єктів критичної інфраструктури (закладів охорони здоров'я, центрів соціальних послуг, шкіл, об'єктів і структур WASH (водопостачання, гігієна, санітарія), сільського господарства, сектора ІТ тощо), впровадження доступних рішень для забезпечення житлом.

- Соціальний захист: підтримка посилення національних систем соціального захисту, зокрема, системи захисту дітей та реагування на гендерно-обумовлене насильство, сприяння узгодженню багатоцільової грошової допомоги з наявними національними системами.

- Освіта: безпечне, захищене та інклюзивне навчання, комплексні підходи до психосоціальної підтримки, соціального та емоційного навчання, розвиток життєвих навичок, безперервність навчання, реінтеграція вчителів, дослідників і науковців.

- Охорона здоров'я: відновлення та трансформування систем охорони здоров'я, зокрема, забезпечення наявності фармацевтичних препаратів і вакцинації, посилення систем холодового ланцюга, системи WASH; впровадження цифрових рішень у сфері охорони здоров'я з метою покращення доступності та якості послуг охорони здоров'я матері та дитини; підтримка служб психічного здоров'я та реабілітаційні послуги для постраждалих від війни.

- Продовольча безпека: підтримка критично важливих систем виробництва харчових продуктів, ланцюгів постачання, ринків та експорту агропродовольчої продукції; розширення потужностей для зберігання та експорту сільськогосподарської продукції.

- Засоби до існування та економічне зростання: рішення щодо засобів створення доходів для ВПО, постраждалих від війни та найвразливіших груп населення; підтримка постраждалих жінок і молоді з метою відновлення можливості створення доходів і засобів до існування.

Надзвичайно велике значення для функціонування та відновлення соціальної, економічної, культурної та інших сфер життєдіяльності в умовах повномасштабної війни в Україні, відіграє волонтерський рух та гуманітарна допомога, яка вже третій рік надходить з багатьох країн світу. Провідниками цієї безцінної допомоги як правило виступають як урядові, так і неурядові міжнародні організації. Важко переоцінити роль МО при доставці продуктових пайків у зони бойових дій, особливо на початку повномасштабного вторгнення, акумулюванні та наданні грантової допомоги, реабілітації постраждалого населення, підтримці бізнесу (який страждає не менше інших галузей, але допомоги та компенсацій від держави отримує, на жаль, в недостатній кількості). Мова йде про забезпечення продуктами харчування, лікарськими засобами, антисептиками та засобами гігієни, будівельними матеріалами, генераторами, безповоротною грантовою допомогою, надання логістичних, консультативних та інших послуг.

Потужним та функціональним представником неурядових міжнародних організацій являється Міжнародний фонд «Відродження». Це одна з найбільших благодійних фондів в Україні. Фонд засновано у квітні 1990 року. Він входить до створеної Джорджем Соросом мережі Фондацій Відкритого Суспільства, що працюють у 130 країнах [4].

З метою з'ясування питання, яким бачать повоєнне відновлення України організації громадянського суспільства, Міжнародний фонд «Відродження» у 2023 році замовив дослідження на тему: Відновлення України: пріоритети, ризики, включеність (далі – дослідження).

За висновками проведеного дослідження громадський сектор розглядає відновлення України як комплексний процес, який містить три складові [5]:

- Відбудова фізичної інфраструктури.

- Відновлення людських ресурсів (повернення біженців, реабілітація постраждалих від війни) та створення передумов для їхнього розвитку (безпека, відродження економіки/добробуту, доступ до якісної освіти і медицини, дотримання прав людини, збереження природи).

- Відновлення зв'язків (соціальних, економічних, міжнародних та інших).

Кінцевою метою відновлення України більшість досліджувачів у рамках проведеного моніторингу вбачає побудову успішнішої і благополучнішої, ніж до війни, країни, з урахуванням принципів сталого розвитку та інноваційних рішень.

Отже, як видно з наведеної інформації, а також матеріалів аналітичних досліджень, підходи урядової (ООН) та неурядової (Благодійний фонд «Відродження») міжнародних організацій до вирішення проблематики відновлення України мають спільний характер, споріднені мету та цілі, а саме: побудова потужної держави, спроможних місцевих громад та сильного громадянського

суспільства. Однак, в процесі аналізу діяльності МО, можна зробити і певні висновки в площині удосконалення їх функціонування:

- побудова партнерських відносин з владою та бізнесом виключно в рамках законодавчого поля та вимог міжнародного права;
- покращення законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність МО, шляхом розробки проєктів таких актів та членства у всеукраїнських асоціаціях, громадських та наглядових радах тощо;
- посилення діалогу з бізнесом та громадами при реалізації проєктів;
- всебічне застосування аналітичних, наукових та практичних джерел інформації для побудови стратегії діяльності.

Нині воєнні дії зосереджені на території України. Щодня гинуть військові та цивільне населення, все більше й більше руйнується та знищується інфраструктурних, соціальних, гуманітарних, культурних, економічних та інших об'єктів. Суміжні з Україною країни перебувають у стані підвищеної бойової готовності. Ескалація конфлікту наростає. В таких невизначених надскладних, у першу чергу для України, умовах весь цивілізований світ за підтримки міжнародних організацій має розпочати активну фазу перемовин з метою припинення ескалації конфлікту, якнайшвидшого його вирішення та закінчення російсько-української війни.

Список використаних джерел:

1. Мокій А.І., Яхно Т.П., Бабець І.Г. Міжнародні організації. Навчальний посібник, 2011, стор. 23-24. ULR: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/659/1/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>
2. Організація Об'єднаних Націй. ULR: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. ООН в Україні. Перехідна рамкова програма. Вересень 2022 р.- грудень 2023 р. ULR:https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-05/Ukr_UN%20Transitional%20Framework_19.10.pdf
4. Міжнародний фонд «Відродження». ULR: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
5. Відновлення України: пріоритети, ризики, включеність. Дослідження. ULR: <https://drive.google.com/file/d/1D1KV8zQ0w9uMo9UkXXgtNZYfyUALcC2s/view>

Євген ФЕДІН,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhen FEDIN,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія ДАНИЛЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ОСНОВНІ ЗАСАДИ

STATE POLICY OF PREVENTING AND COUNTERING CORRUPTION IN THE FIELD OF HEALTH CARE: BASIC PRINCIPLES

Such a social phenomenon as corruption has been revealed. The importance of forming an effective state policy to prevent and counter corruption, especially in the field of health care, is highlighted. The process of initiating the state policy of preventing and countering corruption in the health care sector is characterized.

Keywords: corruption, corruption risks, anti-corruption policy, state policy of preventing and countering corruption in the health care sector.

Становлення України в якості демократичної, соціальної та правової держави залежить насамперед від успішної реалізації реформ політичного і соціально-економічного простору. На заваді ефективній реалізації вказаних перетворень може стати такий соціальний феномен як корупція, що становить безпосередню загрозу національній безпеці України, має негативний вплив на економічний розвиток та проведення соціальних перетворень, викликає недовіру до органів державної влади, формує негативний імідж держави на міжнародній арені.

Корупційні ризики мають негативний вплив на ефективність державної політики у різноманітних сферах суспільного життя, а в сфері охорони здоров'я, покликаним якої є збереження здоров'я нації, такий вплив спричиняє ще більші наслідки. На сьогодні все ще мають місце прояви корупції у багатьох сферах суспільного життя, адже все ще лишається більш зручним, оперативним, ефективним, а інколи і єдиним способом задоволення потреб юридичних та фізичних осіб у порівнянні із їх задоволенням у законний спосіб.

Значний корупційний досвід отримується громадянами під час отримання медичних послуг, в результаті чого відбувається формування викривленої професійної спільноти медичних працівників, заподіяння суттєвої шкоди морально-етичним основам у медицині [1].

Атмосфера корупції у сфері охорони здоров'я призводить не тільки до зниження рівня професійності медичних працівників, а й, що не менш важливо, до девальвації норм моралі та моральності. А це, в свою чергу, спричиняє деградацію й розпад суспільства [2, с. 299]. Відтак, необхідність формування ефективної державної політики запобігання та протидії корупції набуває ще більшої актуальності.

З метою створення ефективною загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції Україна, як Держава-учасниця Конвенції ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 року (набрала чинності для України з 2010 року), взяла на себе зобов'язання формувати відповідну державну політику запобігання та протидії корупції.

З позиції публічного управління державна політика запобігання та протидії корупції визначається як «напрямок дій та відповідний комплекс заходів, обраний і здійснюваний органами державної влади та органами місцевого самоврядування за підтримки суспільства та у співпраці з його інститутами для вирішення проблем корупції у всіх сферах суспільного життя» [3, с. 29].

В нормативно-правовому полі термін «антикорупційна політика» вперше введений згідно із розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2009 року № 1688-р «Про схвалення Зasad

антикорупційної політики» [4]. У розумінні вказаного розпорядження антикорупційна політика визначалася «комплексом правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, спрямованих на створення системи запобігання та протидії корупції і усунення причин її виникнення» [4]. Метою антикорупційної політики було проголошено зниження рівня корупції та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян та суспільства від її негативних наслідків.

Початком формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні можна вважати прийняття 07 квітня 2011 року Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [5]. На сьогодні правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, формування та реалізації державної антикорупційної політики визначаються у Законі України «Про запобігання корупції», прийнятому 14 жовтня 2014 року [6]. Варто зауважити, що хоч вказані законодавчі акти і використовують терміни «антикорупційна політика» та «державна антикорупційна політика», проте вони не наводять їх визначень.

Не конкретизуються у вказаних законах і напрями антикорупційної політики держави. Навіть у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» лише вказувалося, що «розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства, а створення спеціальних умов, які сприятимуть зміні суспільного уявлення про повідомлення про факти корупції, є одним із пріоритетів антикорупційної політики держави» [7]. Позаяк, К. Ростовською, за результатами аналізу зазначеного закону, зроблено припущення, що пріоритетними напрямками державної антикорупційної політики є: «формування та реалізація державної антикорупційної політики; запобігання корупції; покарання за корупцію; формування негативного ставлення до корупції; оцінка результатів та механізм реалізації антикорупційної стратегії» [8, с. 136].

Авторський колектив науковців [9] до напрямів державної антикорупційної політики і запобігання корупції на публічній службі відносять: стратегію протидії корупції; законодавство; громадську участь; антикорупційну діяльність органів влади; антикорупційну діяльність структур громадянського суспільства [9, с. 17].

З 2018 року внаслідок інтеграційних процесів України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, вносить нові корективи в питання фундаментальних національних інтересів України. Зокрема, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [10], серед пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки виділяє захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема корупційних.

Рекомендація Європейського Союзу Україні щодо статусу кандидата на вступ до ЄС виводить на перший план питання антикорупційної реформи держави. В Україні започатковуються масштабні перетворення, спрямовані на зміцнення демократії і створення правової держави, серед яких і поступова побудова системи державного впливу на корупцію, а антикорупційна політика поступово починає інтегруватися у стратегію розвитку держави.

Так, Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» від 20 червня 2022 року [11] одним з пріоритетних напрямів запобігання корупції визнається сфера охорони здоров'я. Це є цілком закономірним, адже результати опитування щодо рівня корупції в Україні, проведеного у 2020 році, засвідчило, що серед найбільш пріоритетних напрямів у протидії корупції посіла сфера охорони здоров'я: на думку населення України – друге місце (38%), на думку представників бізнесу – четверте місце (24%) [11]. Серед основних проблем у сфері охорони здоров'я наведено недостатньо прозорі процедури кадрового підбору у закладах охорони здоров'я, що знижують конкуренцію та сприяють проявам корупції при призначенні на посади у медичних закладах.

Таким чином, державна політика запобігання та протидії корупції у сфері охорони здоров'я являє собою комплекс заходів, спрямований на створення дієвої системи попередження, виявлення, протидії корупції та подолання її негативних наслідків у цій сфері та визначення основних напрямів антикорупційної діяльності держави на довгострокову перспективу.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку медичної освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 № 95-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-%D1%80#Text>

2. Бондаренко О.С. Концепція кримінально-правової протидії корупції : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2021, 472 с.
3. Кравченко С.О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Т. 29 (68), № 2. С. 28–33.
4. Про схвалення Зasad антикорупційної політики: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 р. № 1688-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1688-2009-%D1%80#Text>.
5. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04. 2011 № 3206-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text>.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
7. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>
8. Ростовська К.В. Адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні: ... дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ростовська Карина Валеріївна. Дніпро, 2019. 482 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/30/1.pdf>
9. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / автор. кол.; В.В. Василевич, Т.Е. Василевська, В.Ф. Нестерович, Е.В. Расюк, А.В. Савченко, В.Л. Федоренко (кер.) та ін.; за ред. проф. Ю.В. Ковбасюка і проф. В.Л. Федоренка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 524 с.
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
11. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

Сергію ШЕПЕТЬКО,

кандидат юридичних наук, начальник управління з питань депутатської діяльності та роботи з постійними комісіями Київської обласної ради

Serhii SHEPETKO,

candidate of legal sciences, head of the Department for deputy activities and work with standing committees of the Kyiv Regional Council

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД ІЗ ВИБОРЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

DIRECTIONS OF INTERACTIONS OF LOCAL COUNCIL DEPUTIES WITH VOTERS UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It was determined that each resident of the community should have a decisive influence on the process of initiation, preparation of project decisions by local self-government bodies, as well as solving issues at the local level. The main duties of deputies of local councils to inform voters about the work of the local council and its bodies. Certain aspects of the need to prepare citizens appeals to officials of local self-government bodies within the framework of current legislation have been identified. The areas of interaction of local council deputies with voters in the conditions of martial law are characterized.

Keywords: voter, deputy, local self-government bodies.

Територіальна громада має вагоме значення у житті кожного українця, адже від народження і протягом всього життя, ми ототожнюємо себе з відповідним населеним пунктом, де ми народились, навчались або де ми проживаємо на сьогоднішній день. У зв'язку з цим, налагодження конструктивного діалогу, належної взаємодії депутатів місцевих рад з жителями територіальної громади сприяє соціально-економічному та культурному розвитку населеного пункту, адже кожен житель громади повинен мати вирішальний вплив на процес ініціювання, підготовки проєктів рішень органами місцевого самоврядування, а також вирішення питань на місцевому рівні. Зокрема, відповідно до ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

Хоча зрозуміло, що у суспільстві є поширеною й інша думка щодо доцільності пасивної участі у вирішенні питань на місцевому рівні, адже інколи наші ідеї, пропозиції, рекомендації, часто не враховуються посадовими особами органів місцевого самоврядування. При цьому, згідно з положеннями ст. 69 Конституції України, народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії [1]. Навряд чи, своє волевиявлення чи значення у вирішенні питань на місцевому рівні, варто розуміти тільки як участь у демократичних виборах, хоча деякі жителі територіальних громад тільки і так думають, адже на сьогодні існують багато інструментів впливу на розробку, підготовку, внесення змін до діючих рішень органів місцевого самоврядування чи до підготовки управлінських рішень на місцевому рівні.

У свою чергу, відповідно до положень ст. 10 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», визначено те, що депутат місцевої ради зобов'язаний «підтримувати зв'язок з виборцями, місцевою організацією політичної партії, яка висунула його кандидатом у депутати місцевої ради, відповідною територіальною громадою, а також громадськими організаціями, трудовими колективами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності; не рідше одного разу на півріччя інформувати виборців про роботу місцевої ради та її органів, про виконання планів і програм економічного і соціального розвитку, інших місцевих програм, місцевого бюджету, рішень ради і доручень виборців» [2].

У свою чергу, громадяни України мають право звернутися до органів місцевого самоврядування, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про звернення громадян») [3]. Зазначена законодавча норма

дозволяє нам як громадянам нашої держави вносити власні пропозиції посадовим особам органів місцевого самоврядування щодо покращення життєдіяльності на рівні територіальної громади.

Крім того, кожний громадянин має у своєму арсеналі безліч безоплатних та дієвих механізмів поширення своєї думки чи пропозиції до посадових осіб органів місцевого самоврядування. Для прикладу, якщо ти маєш ідеї, як покращити своє життя у селі, місті, ти можеш скористатися існуючими безоплатними соціальними мережами чи месенджерами для поширення своїх ідей, а також згрупувати навколо себе таких же активних громадян, які будуть адвокатувати певну пропозицію для її подальшої реалізації посадовими особами органу місцевого самоврядування. Крім того, кожна людина може залишити будь-який коментар під постом політика, посадової особи у соціальних мережах, для того, щоб донести свою думку, адже це досить швидкий і дешевий спосіб комунікації з представниками влади.

Важливо в умовах воєнного стану користуватись надійними засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє жителям громади як перебувати у безпечному місці, адже існує постійна загроза масованих обстрілів цивільного населення, так і взаємодіяти з депутатами місцевих рад. Заслуговує на увагу думка А.І. Швеця, що серед перспективних електронних форм взаємодії депутата місцевої ради з виборцями, можна назвати такі: 1) електронне звернення, що може бути індивідуальним та колективним (петиція), адресоване конкретному депутату місцевої ради; 2) консультації з громадськістю та анкетування за допомогою електронних платформ надасть можливість отримати зворотний зв'язок щодо планів та оцінки діяльності депутатів місцевих рад; 3) електронне інформування та звітування. Знову ж таки, з метою уніфікації та дисциплінування депутатів місцевих рад, варто створити розділ «Звітування» в його електронному кабінеті [4, с. 135-136]. Тут варто мати на увазі, що в умовах віялових відключень електроенергії у селах та містах, а також постійних загроз масованих обстрілів ракетами чи БПЛА, депутату місцевої ради також можна підтримувати зв'язок з виборцями шляхом проведення періодичних зустрічей з жителями громади у безпечних місцях, наприклад, в укриттях.

Отже, кожний громадянин має відповідні права, свободи у вирішенні питань на місцевому рівні, але також в умовах повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України, не варто забувати, що депутатам місцевих рад варто вживати дієвих заходів для належної підтримки членів родин військовослужбовців, які стоять на захисті незалежності та територіальної цілісності України, а також соціальної підтримки родин загиблих Захисників/Захисниць. Найбільш ефективні способи ведення діалогу та комунікації з виборцями, депутату місцевої ради варто обирати залежно від обставин зовнішнього середовища (сільська, міська, гірська, місцевість) в населеному пункті, а також з міркувань безпеки жителів громади.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України: офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>.

3. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Швець А.І. Основні організаційно-правові форми діяльності депутатів місцевих рад. : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2021. 221 с.

Олена ШПИЛЬОВА,

магістрантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Olena SHPYLOVA,

1st-year master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Ірина ДУДКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ОПОЗИЦІЇ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

TRENDS IN THE FORMATION OF THE OPPOSITION IN A DEMOCRATIC SOCIETY: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The existence of the opposition is an organic phenomenon and an inevitable feature of the political system of a democratic country. As an integral institution of the political system, the opposition is an effective means of civil resolution of conflicts of interests of various social groups identified at the political level, an important part of the mechanism of checks and balances in the system of power relations.

The experience of developed democracies proves that giving the opposition ample opportunities to express and defend alternative views to the official ones, competition with the ruling political forces, can stabilize the political structure of society and prevent the emergence of acute political conflicts and crises, and is also a means of mitigating excessive social tension and reducing the likelihood errors in important decisions at the state level.

The main directions of the formation of the opposition in order to ensure the democratic foundations of the development and life of society are determined, and the key trends of the formation of the opposition in Ukraine are outlined.

Keywords: opposition, democracy, parliamentarism, parliament, state governance.

З латинської мови «*oppositia*» перекладається як «протиставлення». В сучасній політичній думці це поняття має досить широке значення: від протистояння як характеристики суспільних відносин до опозиції як інституту політичної системи, характерного для громадянського суспільства та правової держави.

Представники Наукової школи вітчизняного парламентаризму визначають внутрішньодержавну політичну опозицію, як протидію, опір чинній державній владі, протистояння здійснюваному стратегічному курсу з метою замінити його на інший, що задовольняє опозиційні політичні організації [1].

Відповідно, функціонування опозиції як повноцінної політичної інституції можливе лише в демократичному суспільстві та її становлення як політичного інституту нерозривно пов'язане з розвитком парламентаризму [2].

Демократія заснована на праві кожного брати участь в управлінні державними справами; таким чином, вона вимагає існування представницьких інституцій на всіх рівнях і, зокрема, парламенту, в якому відображені всі компоненти суспільства і який має необхідні повноваження та засоби, щоб виразити волю народу шляхом здійснення законодавчої роботи та контролю за діями уряду» [3].

Необхідною умовою ефективного функціонування демократичного політичного режиму є конкуренція політичних сил не лише під час здобуття, а й під час здійснення влади. Цей принцип змагальності, конкуренції реалізується через легалізацію політичної опозиції. Активно діюча опозиція – одна з головних ознак демократичного ладу, соціально-політична необхідність в процесі розвитку суспільства, важливий механізм забезпечення альтернативності, конкурентності, плюралізму [4].

Система політичної опозиції є запорукою національної стабільності, умовою запобігання узурпації влади, ефективним засобом запобігання крайній диктатурі. Конструктивна діяльність опозиції сприяє розвитку парламентаризму, багатопартійності та ефективності роботи уряду. Варто

зазначити, що ефективність діяльності опозиції значною мірою залежить від дієвих механізмів її інтеграції в політичний процес та сконструйованого характеру її позиції.

Чинники, що забезпечують демократичний характер політичної системи і створюють умови для ефективного існування політичної опозиції: 1) свобода думки та висловлювань, можливість доведення відмінних позицій меншості до відома інших громадян і керівних інститутів держави; 2) можливість брати участь у політичному житті усіх, без винятку громадян; 3) у разі політичного конфлікту – контроль громадян над рішеннями уряду; 4) згода під час прийняття політичних рішень про необхідність мінімізації примусу стосовно переможеної меншості та збільшення кількості громадян, котрі вважають, що прийняті рішення відповідають їх інтересам; 5) мирний спосіб розв'язання конфліктів; 6) термінове вирішення урядом політичних питань, які розцінені значною частиною громадян або лідерів як важливі і невідкладні; 7) довіра у суспільстві до Конституції та демократичних процедур [5]. Лише за таких умов опозиція матиме шанси на ефективну діяльність і функціонування. Рівень демократичності суспільства визначається умовами існування політичної опозиції, які гарантують конкуренцію політичних сил не лише в отриманні влади, а й під час її здійснення.

Проблема формування й ефективного функціонування політичної опозиції є актуальною для демократичних суспільств, і тим більше – перехідних (яким є українське). Демократизація політичної системи України супроводжується становленням інституту опозиції. Варто зазначити, що цей процес ускладнюється відсутністю законодавчого закріплення правового статусу політичної опозиції (зокрема парламентської) та невизначеністю механізму взаємодії опозиції та влади. Тому інституціоналізація політичної опозиції, правове регулювання її статусу є важливим і актуальним питанням для України.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. Парламентаризм: підручник / В. А. Гошовська [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2016. 672 с.
2. Опозиція в Україні. Аналітична доповідь Центру Разумкова. Національна безпека і оборона. № 7 (31), 2002. С.2-41.
3. Процедурні керівні принципи щодо прав та обов'язків опозиції в демократичному парламенті (2008): Резолюція ПАРЕ 1601. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/753_1601_Opozytsija_rezoljutsija.htm
4. Політико-правовий статус політичної опозиції в демократичному суспільстві. У. Ільницька. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 22, 2010. Національний університет «Львівська політехніка». С.46-53.
5. Політична наука: Словник: категорії, поняття і терміни / Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька [та ін.]; за ред. Б. Кухти. – Львів: Кальварія, 2003. – 500 с. С.294.